

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN ROMAN VE
HİKÂYELERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Fatma ŞAHİN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY**

Yüksek Lisans Tezi

**Ekim 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN ROMAN VE
HİKÂyelerİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Fatma ŞAHİN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY**

**Ekim 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fatma ŞAHİN

“Hasan Latif Sarıyüce’nin Roman ve Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Fatma ŞAHİN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

Türkçe ve Sosyal Bilimler ABD Başkanı

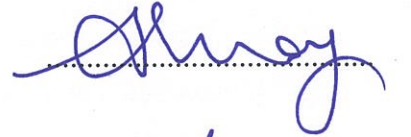
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY danışmanlığında Fatma ŞAHİN tarafından hazırlanan “Hasan Latif Sarıyüce’nin Roman ve Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

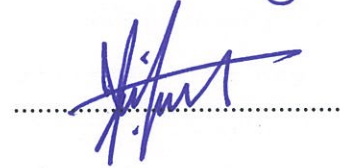
04/10/2019

JÜRİ:

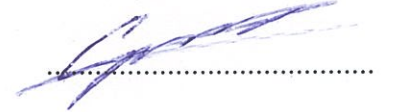
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

Üye : Doç. Dr. Şamil YEŞİLYURT

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 07/11/2019. tarih ve ...48-01. sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi ...04/11/2019.....’dir.

07 / 11 / 2019

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Toplumsal huzuru sağlayabilmek için toplumu oluşturan bireylerin davranışlarının niteliği önem arz etmektedir. İnsanın doğru davranışı dolayısıyla da doğru karakteri kazanabilmesi ise ait olduğu toplumun yüzlerce yıl boyunca devamlılığını sağladığı değerlerle mümkün olacaktır. Güven, barış, adalet, dürüstlük, sevgi, saygı gibi değerlerin olduğu bir toplumda bilim, sanat, spor gibi alanlarda çok daha kolay ve hızlı bir gelişmenin görüleceği muhakkaktır.

Eğitim ve öğretim sayesinde bilgi yönünden donanım kazanan bireyler bunun yanında ilke sahibi, ön yargısız ve pozitif düşünebilen insanlar olarak toplum hayatına katkı sunabilmelidir. Ahlaki bir başarıya sahip olmadan akademik başarı elde eden insanların sayısının artması toplumsal çöküşün hızlanmasına yol açmaktadır. Ailede başlayan değerler eğitimi kesintiye uğramadan okul hayatıyla da devam ettirilmelidir. Eğitim sayesinde değer aktarabilme arzusu okullarda değerler eğitimine verilen önemin artması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bunu yapabilmek için en sık kullanılan kaynaklar çocuğun yaşına uygun olarak yazılmış çocuk kitaplarıdır. Soyut niteliğe sahip olan değerler, çocuğun gerçek hayatta karşılaşılabileceği olayları içeren roman ve hikâyeler vasıtasıyla somutlaştırılarak kolayca içselleştirilebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çocuk edebiyatı alanında pek çok esere sahip olan Hasan Latif Sarıyüce'nin hikâye ve romanlarını değerler eğitimi açısından incelemektir. Bu sayede söz konusu roman ve hikâyelerin değerleri aktarabilmedeki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, Hasan Latif Sarıyüce tarafından uyarlanmış olan Homeros'a ait 'Kral Ulis'in Serüvenleri' adlı romana ve Dede Korkut Kitabı'ndan alınan hikâyelerin yer aldığı 'Ağlama Anacığım Ağlama' adlı esere yer verilmemiştir. Ayrıca 'Eli Kılıçlı Kahraman Fare' kitabı ile Hacivat ve Karagöz serisine ait 'Armut ile Atom' dışındaki kitaplara Millî kütüphane, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı ile Beyazıt Devlet kütüphanesi başta olmak üzere belli başlı kütüphanelerde arama yapılmasına rağmen ulaşılamamıştır.

Hasan Latif Sarıyüce'nin hikâye ve romanlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada beş bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde problem durumu açıklandıktan sonra araştırmanın amacından ve öneminden

bahsedilmiştir. Daha sonra ise araştırmanın sınırlılıklarına ve varsayımlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde genel bilgiler sunulmuştur. Hasan Latif Sarıyüce'nin hayatı, sanatı, eserleri ve Hasan Latif Sarıyüce hakkında yapılan çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ardından çocuk edebiyatı konusuna değinilmiştir. Kavram olarak değer ifade edilmiş ve çocuk edebiyatının özelliklerine yer verilmiştir. Daha sonra ise değerler eğitimi noktasında Türk Millî Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ve 18. Millî Eğitim Şura kararları incelenmiştir. Türkçe dersinin değerler eğitimi açısından taşıdığı öneme yönelik açıklamalar yapılmıştır. Son olarak araştırmanın konusunda hikâye ve romanlar olduğu için değerler eğitiminde çocuk roman ve hikâyelerinin yerine değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise araştırmanın yönteminden bahsedilerek araştırmanın modeline, çalışma materyaline, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yönelik yapılan çalışmalardan söz edilmiştir.

Dördüncü bölüm, incelenen hikâyelerden ve romanlardan elde edilen bulgulardan oluşmaktadır. Araştırma için Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Türkçe Öğretim Programı'ndaki değerler ölçüt olarak alınmıştır. Tespit edilen değerlerin her biri bir başlık olarak kullanılmıştır. Eserlerde yer alan değerler, ilgili değer başlığının altında toplanmıştır.

Son bölüm olan beşinci bölümde ise yapılan bu çalışma ile elde edilen sonuçlara yer verilmiş ve bu sonuçlara bağlı olarak da önerilerde bulunulmuştur.

“Hasan Latif Sarıyüce'nin Hikâye ve Romanlarının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi” adlı çalışmanın başından sonuna kadar değerli bilgi ve tecrübesinden faydalandığım, emeğini hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY'a gönülden teşekkür ederim. Ayrıca teze sunduğu katkı için değerli meslektaşım Ayşe Hümeysra TUTAL'a, üniversite hayatımın en büyük kazançlarından olan ve tez yazım sürecinde bana güç veren canım kardeşim Latife CINGILLIOĞLU'na, ömrüm boyunca dualarını ve desteklerini hissettiğim kıymetli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma ŞAHİN

Ekim 2019, KAYSERİ

HASAN LATİF SARIYÜCE’NİN ROMAN VE HİKÂYELERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Fatma ŞAHİN

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ekim 2019
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

ÖZET

Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel görevlerinden biri çocuğa okuma sevgisi aşılmasıdır. Okuma sevgisi kazanmış çocuklar; çocuğun ihtiyaçlarına göre yazılmış, ilgi çekici ve hayatın içinden olayları konu edinen metinler aracılığıyla olumlu davranış özellikleri kazanabilirler. Bu noktada insan davranışlarını belirleyen, değiştiren ve geliştiren değerler eğitiminin taşıdığı önemin farkına varmak ve metinlerin içine değerler eğitimi unsurlarını koymak gerekir.

Nitel araştırma yöntemi kullanılmış olan bu çalışmada doküman incelemesi yapılmıştır. Hasan Latif Sarıyüce’nin beş romanı ve on iki hikâye kitabında yer alan değerler eğitimi unsurları belirlenmiş, kitaplarda bu unsurların yer aldığı bölümler ilgili değer başlığı altında ortaya konmuştur.

İncelenen eserlerde en sık kullanılan değerler yardımseverlik, sevgi, sorumluluk, nazik olmak, çevrenin korunması ve dayanışmadır. Eserlerde en az kullanılan değerler ise barış, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem vermek ve temizliktir. Eserlerde yer alan bazı değerlerin sık şekilde kullanılması bu değerlerin kazandırılması açısından olumlu bir durumdur. Ancak kimi eserlerde değerlerin yeterince yer almadığı bu sebeple değerler eğitimi çalışmalarında kullanılabilir olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hasan Latif Sarıyüce, çocuk edebiyatı, değerler eğitimi.

REVIEW OF NOVEL AND STORIES OF HASAN LATIF SARIYUCE IN THE CONTEXT OF VALUE EDUCATION

Fatma ŞAHİN

**Erciyes University, Institute of Educational Sciences
Master Thesis, October 2019
Supervisor: Asst. Prof. Erol AKSOY**

ABSTRACT

One of the main duties of children's literature is to instill the love of reading into children. Children who have gained that love can also gain positive behaviors through texts that are written based on the needs of them, which topics will be interesting and based on the events in life. At this point, it is necessary to realize the importance of values education that determines, changes and improves human behavior and to put elements of values education into the texts.

This study, which qualitative research method was used, has done document examinations. The elements of values education in Hasan Latif Sariyüce's five novels and twelve story books were determined and the chapters that contained these elements were put under the related value titles.

The most frequently used values in the books that was examined were helpfulness, love, responsibility, kindness, environmental protection and solidarity. On the other hand the least used values were piece, patriotism, emphasis on being healthy and cleaning. The frequently use of some values in these books is an affirmative situation in terms of gaining these values. However, it is seen that values do not take place adequately in some of the writings and therefore these books are not appropriate for using in values education studies.

Keywords: Hasan Latif Sariyüce, child education, values education.

İÇİNDEKİLER

HASAN LATİF SARIYÜCE’NİN ROMAN VE HİKÂYELERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK	ii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.1.2. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sınırlılıklar.....	5
1.5. Varsayımlar.....	6
GENEL BİLGİLER	7
2.1. Hasan Latif Sarıyüce.....	7
2.1.1. Hayatı.....	7
2.1.2. Sanatı.....	7
2.1.3. Eserleri.....	11
2.1.4. Hasan Latif Sarıyüce Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	14
2.2. Çocuk Kimdir?.....	15
2.3. Edebiyat.....	16
2.4. Çocuk Edebiyatı.....	17
2.5. Kavram Olarak Değer.....	21
2.6. Değerler Eğitimi.....	23
2.7. Türk Millî Eğitim Sistemi ve Değerler Eğitimi.....	27
2.8. Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi.....	30
2.9. Değerler Eğitiminde Çocuk Roman ve Hikâyelerinin Yeri.....	34
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	37

3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.2. Çalışma Materyali	37
3.3. Verilerin Toplanması.....	37
3.4. Verilerin Analizi	38
BULGULAR.....	40
4.1. Adalet	40
4.2. Aile Birliğine Önem Vermek	41
4.3. Alçak Gönüllülük	43
4.4. Barış	45
4.5. Bilimsel Veriye Önem Vermek	46
4.6. Cesaret	51
4.7. Cömertlik.....	56
4.8. Çalışkanlık.....	58
4.9. Çevrenin Korunması.....	61
4.10. Dayanışma	65
4.11. Dostluk	70
4.12. Dürüstlük	73
4.13. Empati.....	75
4.14. Fedakârlık	77
4.15. Güvenilirlik.....	81
4.16. Hoşgörü	85
4.17. Merhamet.....	86
4.18. Misafirperverlik	91
4.19. Nazik Olmak.....	93
4.20. Öz Güven Sahibi Olmak.....	98
4.21. Paylaşımçı Olmak.....	100
4.22. Sabır.....	104
4.23. Sağlıklı Olmaya Önem Vermek	105
4.24. Saygı	106
4.25. Sevgi	108
4.26. Sorumluluk	115
4.27. Temizlik.....	120
4.28. Vatanseverlik	121
4.29. Vefakârlık	122
4.30. Yardımseverlik	126
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	135

5.1. Sonuçlar.....	135
5.2. neriler.....	138
KAYNAKÇA	140
ÖZGEÇMİŞ.....	145

KISALTMALAR

ABD : Anabilim Dalı

bs. : Baskı

Dr. : Doktor

Ed. : Editör

Hzl. : Hazırlayan

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

Öğr. : Öğretim

s. : Sayfa

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

vd. : ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Hasan Latif Sarıyüce'nin Roman ve Hikâyelerinde Değerlerin Dağılımı 126-127

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde tezin problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve araştırmanın sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren öğrenmeye başlayan insan, öğrendikleri sayesinde toplumsal bir varlık olarak hayatını devam ettirir. Sosyalleşmede önemli rol oynayan değerler, sosyal öğrenme yoluyla sonradan kazanılmaktadır. Bu değerler, ilk olarak aile üyelerinden daha sonra da çevre ve okuldan öğrenilir. Tüm bu öğrenme süreçlerinde çocuğun yanında olmak ve ona yol göstermek önemlidir. Çocuğun hayatında çocuğa rol model olan kişilerin, değerler eğitimi noktasında bilinçli olması ve çocuğu doğru yönlendirmeleri sayesinde sağlam bir toplum yapısı elde edilebilir. Çünkü güçlü bir toplumun temeli, güçlü bir ahlak eğitimi ile oluşturulabilir. Bu şekilde büyütülmüş çocuklar sayesinde iyi yetişmiş nesillere ulaşılabilir böylece gelişmiş bir toplum meydana gelebilir.

Toplum bireylerden oluşur, bireylerin davranışları da toplum düzenini oluşturur. Güven'e göre insanoğlu, var olduğu andan bu zamana kadar yaşadığı toplumu etkilemiş ve toplumdaki etkilenmiştir. Toplumun sürekliliğinde en temel rolü üstlenen insanoğludur. Bu etkileşimde, insanın yaşamını ve tercihlerini etkileyen en önemli husus değerlerdir (2014, s. 15).

Her toplum geçmişten bugüne dek getirdiği değerleri, gelecek kuşaklara aktarmak ve böylece güçlü ahlaki bağlarla kültürel devamlılığını sağlamak ister. Bu sebeple toplumu oluşturan bireyler bu mirası devralır ve gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarmak için uğraşır. Değişen zamanla beraber bu aktarımlar esnasında bazı farklılaşmaların olması mümkündür. Toplumda yeterince işlenmeyen ya da benimsenmeyen değerler, zamanla etkisini kaybedecek ve geleceğe iletilemeyecektir.

Bu da toplum içinde ahlaki bozulmalara, kültürel yozlaşmalara ve değişimlere sebep olacaktır.

Öğrenme, sosyalleşme ve olgunlaşma gibi faktörlere göre değişime açık olan değerler, aynı zamanda değişime karşı oldukça dirençlidir. Bu özellik değerleri, karakterle aynı çizgiye taşır. Bireyde yerleşen, kökleşen değerler; karakter özelliklerine dönüşür. Bireyin karakteri, onun kökleşmiş değerlerinin bütünüdür. (Kaymakcan ve Meydan, 2012, s. 170). Değerler, içselleştirilebilirse düşünce ve davranışlarımızı yönetir böylece kişiliğimizin şekillenmesini sağlar. Bunu başarabilen insan, herhangi bir ödül ya da ceza beklentisi olmaksızın karşısına çıkan olaylara karşı bir duruş sahibi olacaktır. Bu doğru duruşa sahip bireyler sayesinde ortak bir toplumsal kimlik oluşturmak mümkündür.

Günümüzdeki en temel problemlerden biri; görmeyen, duymayan, düşünmeyen, umursamayan insanlarla kurulu duyarsız bir toplum yapısına doğru sürükleniyor oluşumuzdur. Amaçsızca yaşayan insan, toplumun gelişimine katkıda bulunamadığı gibi onun sahip olması gereken özellikleri de ortadan kaldırmaktadır.

Amaçsızlık, çağımızda insanı strese açık hâle getirmektedir. Uğrunda yaşamaya degecek bir amaç sunmayan modern yaşam, gençlik ve ileri yaş intiharlarının artışı önleyemiyor. Servet toplamayı, zenginleşmeyi amaçlayan kapitalist sistem, insanın iyilikle anılmasını önemli görüp bu değerler ışığında bir hedef tutturamazsa insanların kalıcı mutluluğu yakalaması ileriki yüzyıllara kalabilir. (Tarhan, 2017, s. 16). Sevgi, saygı, hoşgörü, vefa, güven, dürüstlük, merhamet gibi erdemlere sahip; insana ve çevreye duyarlı kişi sayısının git gide azalmasıyla, değerleri doğru bir şekilde aktarabilmenin önemi daha sık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Çocukların davranışlarına olumlu katkı sağlayan değerleri, onlara kazandırabilmek ve böylece davranışlarına yansıtılabilmek için kolayca başvurulabilecek kaynaklar çocuk kitaplarıdır. Sever'e göre çocukların kişilik gelişiminde önemli etkileri olan araçlar, çocuk kitaplarıdır. İlk çocukluk döneminden ilköğretimin sonlarına kadar bu etkiler devam etmektedir. Bu etkinin amaca uygun bir şekilde gerçekleşmesi için çocukların kişilik özelliklerine uygun etkinlikler, uygun kitaplarla desteklenmeli ve bütünleştirilmelidir (2017, s. 58).

Değerlerin soyut nitelikte olmaları, onların bireylere kazandırılması noktasında birtakım sorunlar ortaya koyar. Bu sorunu ortadan kaldırabilmek için çocuk kitaplarının öneminin farkına varmak gerekir.

Çocuk yayınlarının konuları genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olmalıdır. Seçilen bu konuların bir kısmı da çocukları düşündürmeye yönelmeli, onların çeşitli görüşler kazanmalarına olanak tanınmalıdır. Çocuklara sağlam ve geçerli inançlar katan, çocukların demokratik yaşama olan güvenlerini arttırıp ulusal değerlere karşı taşıdıkları saygıyı güçlendirecek konulara da ağırlık verilmelidir (Oğuzkan, 2013, s. 371).

Çocuğun yaşına uygun olarak yazılmış kitaplarda yer alan kahramanlar sayesinde, somutlaştırarak verilen değerler daha kalıcı bir öğrenme sağlayacaktır. Çocuklara olumlu davranış kazandırmakta etkili olan çocuk kitaplarının yazarlarına bu konuda çok iş düşmektedir. Çocuğa olumlu mesajlar veren, çocuğun davranışlarını ve düşüncelerini güzelleştirecek iletilere sahip çocuk kitapları; onu değerli bir birey hâline getirmede önemli olacaktır.

Belirtilen tüm özellikler dikkate alınarak Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklara yönelik olarak kaleme aldığı beş roman ve on iki hikâyesinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Değerler eğitime yönelik olarak hazırlanmış olan bu çalışmanın problem cümlesi 'Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklara yönelik olarak yazdığı roman ve hikâyelerinde hangi değerler eğitimi unsurlarına yer verilmiştir?' şeklinde belirlenmiştir.

1.1.2. Alt Problemler

1. Hasan Latif Sarıyüce'nin roman ve hikâyelerinde değerler eğitimi ne derece yer almıştır?
2. Hasan Latif Sarıyüce'nin roman ve hikâyelerinde hangi değerler ön plana çıkmaktadır?
3. Hasan Latif Sarıyüce'nin roman ve hikâyeleri Türkçe dersinde değerler eğitimi için kullanılabilir mi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk edebiyatı ürünlerinin hitap ettiği kitle, somut işlemler döneminde olan çocuklardan oluşmaktadır. Soyut kavramlar olarak karşımıza çıkan değerlerin, çocuğa

kazandırılabilmesi için somutlaştırılarak çocuğa sunulması gerekir. Bu da kültürel unsurlar barındıran edebiyat ürünlerine olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

“Çocuk kitapları aracılığıyla çocuk, kendini, toplumu ve yaşamı tanıma, keşfetme fırsatı yakalayacak, edindiği bilgilerle zihinsel açıdan gelişecek, okuma yoluyla dili kullanma yeteneğini arttıracak, iletilerin de etkisiyle duygusal, ahlaki, sosyal yönden gelişecektir” (Özdemir, 2008, s. 18).

Kumbasar’a göre sağlıklı bir değerler eğitimi için ders saatlerinde elde edilen kazanımlar okuma kitapları ile pekiştirilmelidir. Kitaplar; çocuğa yeni bakış açıları sunma, deneyimlerini zenginleştirme, okuma alışkanlığı kazandırmanın yanında içindeki değerler eğitimi unsurları ile çocukta sağlam bir karakterin oluşmasına katkı sağlayacaktır. İnsanlar gibi çocuklar da nasihati sevmezler. Çocuklarda nasihat işe yaramaz. Değerler eğitimi unsurları kitaplarda doğrudan değil dolaylı olarak aktarılmalıdır. Böylece çocuk nasıl davranması gerektiğini ve doğru olanı seçmeyi kolayca benimseyebilir (2011, s. 1).

Bu çalışmanın amacı Hasan Latif Sarıyüce’nin çocuklar için kaleme aldığı roman ve hikâyelerde yer alan değerleri tespit etmek ve söz konusu eserlerin, Türkçe dersinde değerler eğitimi açısından ne kadar kullanılabilir olduğunu belirlemektir. Son dönemde önemi daha da iyi anlaşılan değerler eğitiminin, yazarın eserlerinde ne ölçüde işlendiği incelenecektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ahlak; bireyle başlayıp toplum düzenini şekillendiren davranışların bütünüdür, bir irade hâlidir. Bu noktada ihtiyaç duyulan değerler, toplumun ortak ahlakı ve vicdanı olarak yaşama yön verir. İyi ve kötüyü ayırt edecek iradeye sahip olan insan, bu kaynağı içinde taşımaktadır. Bu iradeyi doğru olana yöneltebilmek için değerler, hem aile hem de eğitim hayatımızın önceliği olmak zorundadır. Değerlerine bağlı bir toplum oluşturmak için ahlaki temelleri çocukken atmak gerekir.

Genel olarak benimsenen bir değer, pratiğe yansımada dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi, pratikteki davranışın ‘iyi’ ya da ‘erdemli’ olmasını yani ahlaki bir davranış olmasını sağlayacak ölçütlerden geçmesidir. Uzmanlığı alınırken dört-beş hatta altı yıl okunan ihtisas okullarından mezun olup uzmanlığı alınan alanlarda bile, o konuyla ilgili işleri yaparken hata yapılabilmektedir. İnsanın eğitimini almadığı ahlak alanı ile ilgili olarak doğru ve iyi davrandığını düşünmek ne ölçüde doğrudur

(Türkeri, 2015, s. 405). İşte bu yüzden çocuklara verilen eğitimin en önemli noktalarından biri, ahlak eğitimi olmalıdır. Eğitimde bu noktayı gereksiz ya da basit görmek, ileride telafisi mümkün olmayan toplumsal bozulmalara zemin hazırlayacaktır.

Karakter eğitimi açısından son derece önemli olan değerler eğitimi, bireyin toplum içerisinde kabul görmesini ve böylece sosyal bir varlık olan insanın toplum hayatına katkı sunmasını sağlar. Geleceğin mimarı olacak ahlaklı ve karakter sahibi bireyler yetiştirebilmek için değerler eğitiminin ihmal edilmediği bir eğitim anlayışına sahip olunmalıdır. Bu anlayışla oluşturulmuş eğitim programlarındaki değerler eğitimi unsurlarını çocuğa aktarırken en sık başvurduğumuz kaynaklardan biri muhakkak ki çocuk kitaplarıdır.

Sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden etkili bir şekilde yararlanabilmesi için insanın erken çocukluk döneminden itibaren anlam evrenlerine uygun olarak görsel, işitsel ve dilsel iletilerle donatılması önem kazanır. Sanatçı bakış açısıyla olay, olgu ve durumların yorumlanmasına olanak sağlayan çocuk kitapları görsel ve yazılı araçlardır. Kitaplar, okulöncesi dönemden başlayarak çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik dili ile tanıştıran ve anadilinin güzelliğini fark ettiren unsurlardır (Sever, 2017, s. 20).

Çocukların toplumsal kimlik oluşturabilmek için kazandırılması gereken ortak değerler açısından önemli yere sahip olan çocuk kitapları, gereken mesajları çocuklara verebilmek için önem taşımaktadır. Onların kitap okumayı sevmeleri, yazarların çocuklar için kaleme aldıkları cümlelerden geçmektedir. Her bir çocuk kitabında yer alan olaylar ve bu olayları yaşayan kahramanların özellikleri, davranışları çocukların değerleri tanınmasında etkilidir. Çocuklara okutulan kitapların verdiği mesajlara dikkat etmeli ve doğru kitap seçimleriyle onları iyi insan olma yolunda yönlendirmek gerekir.

Günümüzde çocuklara yönelik olarak yazılmış pek çok kitap bulunmaktadır ve bunların içinden seçim yapmak gerekmektedir. Kimi zaman sadece kapağına kimi zaman da içindeki görsellere bakılarak alınmaya değer görülen çocuk kitapları hiç istenmeyen içeriklerle okuyucuların karşısına çıkabilmektedir. Kitap seçiminde yönlendirilmeye ihtiyaç duyan çocuklarımız için öğretmenlere ve velilere büyük bir görev düşmektedir. Bu önemli seçimi doğru bir şekilde yapabilmek için çalışmanın bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma '*Kral Ulis'in Serüvenleri*', '*Ağlama Anacığım Ağlama*', '*Eli Kılıçlı Kahraman Fare*' ve '*Hacivat ve Karagöz*' serisine ait on bir hikâye dışında Hasan Latif Sarıyüce'ye ait roman ve hikâyelerin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmada Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklara yönelik olarak kaleme aldığı roman ve hikâyeleri, değerler eğitimi bağlamında incelenmiştir. Bu eserleri okuyan ya da dinleyen çocukların değer yargılarını geliştirebileceği varsayılmıştır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

2.1. Hasan Latif Sarıyüce

2.1.1. Hayatı

1929 yılının Mart ayında Çorum ilinin Sungurlu ilçesine bağlı Evcı köyünde doğdu. Kalabalık bir ailede yoksulluk ve zorluklarla büyüdü. Dünyaya geldiği yer, dedesi Müderris Hacı Hasan Efendi'ye ait sekiz bin kitabın bulunduğu bir ev olsa da doğumundan bir hafta sonra vefat eden dedesinin kitapları yağmalandı ve kitap bulunmayan bir evde büyüdü (Aldı, 2014, s. 249).

Öğretmensizlikten dolayı on yaşında ilkokula başlayabildi (Kaya, 2006). Köyünde bulunan Evcı İlkokulunda okuyup 1944 yılında mezun oldu. Eğitim hayatına Hasanoğlan Köy Enstitüsünde devam eden Sarıyüce, 1950 yılında bu okulu bitirdi. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünde eğitim gördü ve 1953 yılında buradaki eğitimini de tamamladı. Sonrasında ise Amme İdaresi Enstitüsünde Kamu Yönetimi Uzmanlığı öğrenimine başladı. 1965 yılında mezun olarak diplomasını aldı (Sarıyüce, 2017a, s. 3). Bir yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra çeşitli ortaokul ve liselerde öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. Boğazkale İlkokulu, Hacıbektaş Ortaokulu, Sorgun Ortaokulu ve Kırklareli Lisesi çalıştığı okullardır (Işık, 2002, s. 818).

1965 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde Millet Partisi Çorum milletvekili olarak göreve başladı. 1969 yılına kadar bu görevde bulundu. Daha sonra Ankara Bahçelievler Kız Enstitüsünde öğretmenlik yapmaya devam eden Hasan Latif Sarıyüce, 1979 yılında öğretmenlikten emekli oldu (Işık, 2006, s. 3125-3126). Evli ve üç çocuk babasıdır (Sarıyüce, 2017a, s. 3). 11 Kasım 2018 tarihinde vefat etmiştir. (<https://www.biyografya.com>)

2.1.2. Sanatı

Yazar, şair, eğitimci ve siyasetçi olarak tanımlanabilecek olan Hasan Latif Sarıyüce; bazı kitaplarında eşi Vahide Sevim'in adını kullanmıştır. Yazdığı çocuk kitaplarıyla çocuk edebiyatı alanında önemli bir yere sahiptir. Okumaya olan merakı ilkokulda başlamış, sonrasında artarak devam etmiştir. 4. sınıfta ilk şiirini, ilkokulu bitirdikten sonra da ilk öyküsünü yazmıştır. Şiir yazmaya başlamasını şu şekilde anlatır:

İlkokulda başladığım şiir yazma alışkanlığımı Köy Enstitüsünde öğrenci iken de devam ettirmiştım. Yazdıklarımı gönderdiğim Kaynak şiir dergisi gibi dergiler geri çevirmeden yayımlıyorlardı. Hatta bir derginin açtığı şiir yarışmasında Tarık Dursun K. ile ödül bile almıştık. 1950 yılında ilkokul öğretmeni olarak memleketim Sungurlu'nun Boğazkale bucağına tayin edildim. Millî bayramlarda çocuklara okutacak hiç şiir yoktu elimizde. Öğrenciliğimde biriktirdiğim yetmiş seksen kadar kitabım vardı. Bunları tahta bavulumun içinde nereye gitsem oraya taşıyordum. Ama kitaplarımın arasında millî bayramlarla ilgili tek şiir kitabı yoktu. Aslında o yıllarda bu türlü kaynak kitaplar da yayımlanmıyordu. Zoraki olarak bayram şiirleri yazmaya başladım. Böylece benim çocuk edebiyatçılığım zoraki olarak başlamıştır diyebilirim. İlköğretim Dergisi diye bir dergi vardı. Bu dergiyi Hasan Âli Yücel bakan olunca yayımlatmaya başlamıştı. Tüm ilkokul öğretmenlerine ücretsiz olarak gönderiliyordu. Yazdığım bayram şiirlerini bu dergiye gönderdim. Yayınladılar. Üstelik şiir başına on beş lira da telif ücreti gönderdiler. Yani anlayacağınız benim çocuk edebiyatçılığım biraz isteğimin dışında başladı (Aldı, 2014, s. 248).

“İlk şiiri ‘Bir Ev ki’, 1947 yılında Ankara’da Nilüfer dergisinde çıkmıştı. Sonraki yıllarda şiir ve yazıları Nilüfer, Kaynak, İlköğretim, Doğan Kardeş, Varlık, Sesimiz, Dolunay, Türk Edebiyatı, Mavi Derinlik dergileri ile çeşitli gazetelerde yayımlandı” (Işık, 2006, s. 3126).

Hasan Latif Sarıyüce, çocuk edebiyatı yazarının en önemli kaynağının çocuk olduğunu ifade eder. Ona göre çocuğu tanımak ve anlamının yanında akıcı bir üslup da çok önemlidir. Bunu şu şekilde ifade etmiştir:

Çocuklar için yazan bir yazarın en önemli uyacağı kural, çocuğa göreliktir. Bu saptamam, çocuklara basit, derinliksiz, çalakalem yazılar yazmak anlamında değil elbette. Yazar, yazdıklarında çocuğu, o hiçbir zaman büyüklerin aynısı olmayan, yarı düş yarı gerçek bir mekânda yaşayan ve hiç durmadan hareket hâlinde bulunan canlı varlığı anlatmalı; daha doğrusu yazdıkları çocuğu ilgilendirmelidir. Bu da çocuğu tanımakla mümkün olur. Çocuğu tanımada ilk mehoz, en önemli kaynak çocuğun kendisidir. Çocuklarla hemhâl olmamış, onlar büyürken hep yanı başlarında yürümemiş bir kimse çocuğu tanıdığını söyleyemez. Çocukları tanımada hiçbir psikoloji kitabı çocuğun yerini tutamaz. Çocuk yazarının ana kaynağı çocuğun kendisidir. Çocuk

yazarı, yalnız çocuk dünyasını tanımakla da bir başarı kazanamaz. Çocuklar için yazılanlarda dil ve anlatım önemli bir taşıyıcıdır. Bu dilin akıcı, sürükleyip götürücü bir nitelikte olması gerekir (Aldı, 2014, s. 249).

Yazar, çocukların ilgisini çeken şiirsel anlatımının kökenini çocukluk yıllarına ve çocukluğunun geçtiği köye bağlamaktadır. Doğayla iç içe geçen bu dönem, onun anlatımına kaynaklık etmektedir.

1929 yılında Sungurlu ilçesine bağlı Evcı adlı bir dağ köyünde doğdum. Köy kentlere uzaktı, ülkede ve yeryüzünde olanları en geç biz öğreniyorduk. Köy halkı yoksuldu, evlerin üstü toprakla örtülüydü. Gene de güzel bir köydü. Güzel bir dağın eteğindeydi. Aygar adını taşıyan bu dağ Hititlerin dağıdır. Hitit İmparatorluğu bu dağın koinunda doğdu. Hattuşa (Şimdiki adı Boğazkale-Boğazköy) doğduğum köye beş km uzaklıktadır. Yoksul fakat mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiğimi söyleyebilirim. Yaşamımız güzel bir doğanın içinde geçiyordu. Sabahleyin köyün batısında yükselen tepelerde kekliklerin sesleriyle uyanıyorduk. Köyü çevreleyen kırlar ve meşe ormanı ile kaplı tepeler keklik sürüleriyle doluydu. Tilkiler, tavşanlar, yaban domuzları, sansarlar, gelincikler her gün karşılaştığımız hayvanlardı. Bu güzel doğa benim yazılarıma hâlâ kaynaklık etmektedir. Şiirli bulunan anlatımımın özsuu oradan gelmedir (Kaya, 2006).

Sarıyüce verdiği bir röportajda eserlerinde samimi, sürükleyici bir dili tercih ettiğini böylece çocukların sevdiği bir anlatımı benimsediğini ifade etmiştir ve çocuklara seslenerek onlar için yazmaktan memnun olduğunu, bu sayede çocukluğunu yeniden yaşamış gibi hissettiğini belirtmiştir. Ona göre çocuklar, bir yazarın kitaplarını okumaktan hoşlanıyorsa o kitap en has bir edebiyat ürünüdür. Çünkü çocuklar ağır anlatımlı, yapmacıklarla dolu olan kitapları okumazlar (Kaya, 2006).

Sarıyüce, öğrencilerinin katkılarıyla altı yüzden fazla masal derlemiş sonrasında bunları tekrar kurgulamıştır. Bu çalışmaları da Anadolu Masalları adlı kitabında bir araya getirmiştir (Aldı, 2014, s. 250).

Yazılmış olan her eserin kıymetli olduğunu ve hiçbir kitabın küçümsenmemesi gerektiğini düşünen yazar, en yavan kitapların bile algı dünyamıza katkı sağlayacağına işaret eder (Kaya, 2006).

Roman, hikâye, fabl, masal, efsane, şiir, tekerleme gibi edebî türlerde çok sayıda eser kaleme alan Sarıyüce, yazdıklarını Anadolu halk kültürü kaynaklarına dayandırdığını ifade etmektedir:

“Çocuk edebiyatının hemen her dalında yazdığım doğrudur. Bu konuda birikimim oldukça yeterliydi. Çocuk edebiyatının bütün türleriyle bir bütünlük gösterdiğine inanıyorum. Yalnız her türde kalem oynatmanın bir avantaj olduğunu sanmıyorum. Aksine tanınmada engeller koyuyor insanın önüne. Bazıları beni masal

yazarı, hatta masal derleyicisi sanıyor. Bazıları çocuk şiirleri yazdığımı öne çıkararak öbür çalışmalarımı görmezlikten geliyor. Hemen her türde kitap kaleme almamda, ‘Çocuk edebiyatımız Anadolu halk kültürü kaynaklarına dayanmalıdır.’ biçiminde bir tezin savunucusu olmam etkili olmuştur. Anadolu halk kaynaklarından derleyip yeniden yoğurarak ve yeni motifler ekleyerek yazdığım masallar, efsaneler, Türk halkına özgü fabllar, bilmeceler, tekerlemeler üzerine yazdığım kitaplar yelpazeyi oldukça genişletti” (Aldı, 2014, s. 250).

Yazarın kazandığı ödüller şu şekilde sıralanabilir:

Nilüfer Dergisi Şiir Yarışması’nda üçüncülük ödülü (1948).

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği Şiir Yarışması’nda birincilik ödülü (1951).

‘Tarla Kuşlarının Öyküsü’ adlı eseri ile Arkın Kitabevi Öykü Yarışması’nda birincilik ödülü (1972).

Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü birinciliği (1992).

İstanbul Çocuk Vakfı Edebiyat Onur Ödülü (1992).

Almanya’nın Sesi Radyosu Oyun Ödülü (1997). Ödül kazanan ‘Güzel Öldür Beni’ adlı oyun Almancaya çevrilmiştir.

ÇİDEDAD (Çocuk ve İlk Gençlik Kültürü ve Edebiyatı Araştırmaları Derneği) Irmak Eğitim Kurumları ile bu yayınevinin çocuk edebiyatına emek vermiş beş yazar için saygı toplantısı ve şükran mektubu.

Ankara Üniversitesi Tömer İzmir şubesinin açtığı masal yarışmasında birincilik ödülü (2003).

Edebiyat, Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği Çocuk Edebiyatı Ödülü (Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi 1-2 ile bu ödülü almıştır.)

Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü (Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi 1-2 ile bu ödülü almıştır.)

2.1.3. Eserleri

Romanları:

1. Kral Ulis’in Serüvenleri
2. Beyaz Kanatlı Kuş
3. Evime Dönüyorum
4. Güle Güle Küçük Arkadaş
5. Karbeyaz

6. Dedemin Denizaltısı

Hikâyeleri:

1. Tarla Kuşlarının Öyküsü
2. Beyaz Pelerinli Kız
3. Babasını Arayan Çocuk
4. Karagöz ve Hacivat dizisi
 - Merih Yolculuğu
 - Armut ile Atom
 - Otel kapıcısı
 - Hindistan'da
 - Büyük Mucit
 - Deniz Altında
 - Seyyar Satıcı
 - Kayıp Çocuk
 - Afrika'da
 - Turist Rehberi
 - Kutuplarda
 - Cinayeti Kim İşledi
5. Uğur Böceğinin Düğünü
6. Dört İsimli Prenses
7. Uçurtmam Birinci Olacak
8. Sahibini Unutmayan Köpek
9. Eli Kılıçlı Kahraman Fare
10. Beyaz Tay
11. Nasrettin Hoca Öyküleri
12. Ağlama Anacığım Ağlama
13. Üç Ayaklı Oğlak
14. El Evinde

Masalları

1. Adaşım Mahmut
2. Cüce Memiş

3. Altın Oğlan
4. Büyülu Çiçek
5. Kan Tuğralı
6. Çamaşırcı Kadın
7. Boyu Uzun Burla Hatun
8. Keloğlan Deliler Ülkesinde
9. Anlı Şanlı Kahraman
10. Yarım Leblebi
11. Tabla Kavuk
12. Marifetli Hırsızlar
13. Ali Cengiz Oyunu
14. Görünmez Adam
15. Lüplüp Dev
16. Tombul Çanak
17. Keloğlan Köse'ye Karşı
18. Kırk Haramiler
19. Mavi Kahkaha Çiçeği
20. Anadolu Masalları 1
21. Anadolu Masalları 2
22. Nerde Evim Barkım
23. Kahraman Çil Horoz
24. Ne Gördün Ne Görmedin
25. Anlı Şanlı Üç Yiğit Delikanlı
26. Küçük Mıstılcık ile Lüplüp Dev
27. Keloğlan Deliler Ülkesinde
28. Keloğlan Görünmez Adam
29. Büyülu Sofra
30. Mavi Kahkaha Çiçeği
31. Ayşecik ile Fatmacık
32. Mercan Kız
33. Altın Oğlan ile Altın Kız
34. Çıtıpıtı Hanım
35. Balkız ile Daloğlan

36. Korkak Tavşan
37. Menekşe Yaprağından İncinen Kızım
38. Üç Ahbap Çavuş
39. Üç Hünherli Arkadaş
40. Gökten Üç Elma Düştü
41. Çakmak ile Ahmak
42. Deliler Ülkesinde Gezen Adam
43. Üç Köşeye Bir Keloğlan
44. İncili Salkım
45. Ders Veren Türk Masalları
46. Aslan Pençeli Kedi
47. Kuş Seslerinden Korkan Çocuk
48. Keloğlan'ın Oyunu İnsan Yapar Koyunu

Şiirleri:

1. Duyuşlar
2. Hürriyet Şiirler Antolojisi
3. Çocuk ve Şiir
4. Sizin İçin: Çocuklara Şiirlerim
5. Belirli Günler, Haftalar ve Yurt Şiirleri
6. Düş Yağmurlar

Efsaneleri:

1. Efsaneleriyle Güzel Anadolumuz
2. Anadolu Efsaneleri 1
3. Anadolu Efsaneleri 2

Denemeleri:

1. Anadolu'ya Açılan Pencere
2. Kuş seslerinden Korkan Çocuk
3. Aygar Dağı Mektupları

Gezi:

1. Balkan Seyahatnamesi

Ansiklopedi:

1. Türk Çocuk ve Gençlik Ansiklopedisi 1
2. Türk Çocuk ve Gençlik Ansiklopedisi 2

Diğer Eserleri:

1. İlkokulda Türkçe Öğretimi
2. Atatürk'ün Hayatı: Atatürk'ü Öğreniyorum
3. Altın Öğütler

2.1.4. Hasan Latif Sarıyüce Hakkında Yapılan Çalışmalar

Ceylan ve Akpınar (2018), *Hasan Lâtif Sarıyüce'nin "Tarla Kuşlarının Öyküsü"nde Çocuğa Görelik* adını taşıyan bir makale kaleme almışlardır. Nitel araştırma deseninde gerçekleştirilen bu çalışma doküman incelemesi yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. 1972 yılında Arkın Kitabevi'nin 9-14 yaş için düzenlediği Çocuk Edebiyatı Ödülleri yarışmasında birincilik ödülü alan *Tarla Kuşlarının Öyküsü* adlı hikaye, yapılan literatür taraması ve alınan uzman görüşleri sonucunda oluşturulmuş değerlendirme formu ile iç yapı (içerik) ve dış yapı (tasarım) özellikleri şeklindeki iki ana başlıkta incelenmiştir. İçerik özellikleri açısından konu, tema, karakterler, dil ve anlatım; tasarım özellikleri açısından ise boyutlar, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni, harfler ve resimler başlıkları ele alınmıştır. Kitabın dış yapısının genel itibarıyla çocuğa göre olduğu, iç yapısının ise çocuğa göre olmayan kısımları barındırdığı tespit edilmiştir.

Uslupehlivan (2018), *Hasan Latif Sarıyüce'nin Çocuk Romanlarında Değer Eğitimi ve Söz Varlığı* adlı yüksek lisans tezinde betimsel nitelikte bir çalışma yaparak yazara ait romanları; içerdikleri değerler, söz varlığı ve bu bağlamlarda Türkçe eğitimine katkıları açısından ele almıştır. Aile birliğine önem verme, adil olma, barış, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik ele alınan değerlerdir. Bununla birlikte araştırmada kullanılan altı roman, bazı söz varlığı unsurlarını barındırması bağlamında da incelenmiştir. İncelenen eserlerin tüm sayfaları

örnekleme alınarak kitaplardaki deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcükler bakımından taranmıştır. Hasan Latif Sarıyüce'ye ait olan çocuk romanlarının değerler ve Türkçe söz varlığı açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tez çalışmamız devam ederken yayınlandığı için başlamış olduğumuz araştırmada herhangi bir sınırlamaya gidilmemiştir.

Yolcu (2019), *Hasan Latif Sarıyüce'nin Anadolu Masallarının Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde yazara ait Anadolu Masalları adlı eserde yer alan masalların değerleri aktarmadaki katkıları araştırılmıştır. Kitapta yer alan 60 masalda 72 değer tespit etmiştir. Çalışmada, masallar doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Tespit edilen değerler başlıklar altında toplanmıştır. İncelenen bu masalların değerler ve değerler aracılığıyla verilen iletiler bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

2.2. Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve edebiyat kavramlarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkan çocuk edebiyatı; çocuk için kaleme alınmış, çocuğa özel, onun ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulmuş bir edebiyat olmalıdır. Bu hususu göz ardı etmeden yazılan eserler başarıya ulaşabilir ve istenilen etkiyi bırakabilir.

Çocuk edebiyatı, çocukluk dönemi içinde bulunan bireyler için özel olarak içselleştirerek yazılan; çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel gelişimini göz önünde bulunduran; çocuğun yeteneklerinin açığa çıkmasına yardımcı olan; geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir bağ kuran; kültürel mirasa sahip çıkarak onun genç nesillere aktarılmasında işlevsel olan; amaçlı, disiplinler arası ve çağın değerlerini barındıran; bunu yaparken okunduğunda farkındalık yaratarak sağlam bir estetik duygusunun oluşmasına katkıda bulunan edebî bir türdür (Tüfekçi Can, 2014a, s. 8-9).

Aytekin'e göre çocuk edebiyatı: "Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişim döneminde bulunan çocuğun duygu ve düşüncelerine, hayal dünyasına, ilgi ve beklentilerine yönelik olarak hazırlanan sözlü ve yazılı eserlerin bütünüdür" (2016, s. 9).

"Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır" (Sever, 2017, s. 17).

Yalçın ve Aytaş ise “Çocuk edebiyatını birinci derecede yetişkinler için üretilen edebî ürünlerden farklı olarak hedef kitlenin ihtiyaçlarının tespiti ve bu ihtiyaçları karşılayan çalışmaların yapılması süreci” (2017, s. 17) demişlerdir.

Çocukların çıraklık eğitiminden örgün eğitime geçmesi, çocuk edebiyatının edebî bir tür olarak ortaya çıkışının temelini oluşturur. Örgün eğitime geçilmesi ile derste kullanılacak materyalin varlığı gündeme gelir. Ders için gerekli olan ders kitaplarının örgün eğitim öğretimin birer parçası olarak programlarda yer almalarıyla çocuklar için özel olarak hazırlanmış kitapların içeriğinin ne olması gerektiği konusu tartışılır. Kitaplarda ne tür konuların yer alacağı tartışması geçmişten bugüne kadar devam etmektedir (Tüfekçi Can, 2014b, s. 43).

Çocuk kitapları ile çocuğa kendi hayatına göre daha renkli, daha hareketli yani daha farklı bir dünyanın kapıları açılır. Hayal kurmasını kolaylaştıran, yaşına uygun olaylarla donatılmış bir çocuk kitabı ilgi çekiciliği sayesinde çocuk için vazgeçilmez olur. Bu vazgeçilmez unsur aynı zamanda çocuğun dil kullanma becerisinin gelişimine dolayısıyla da çevresiyle kurduğu iletişime katkı sağlayacaktır.

İnsan, hayatı boyunca çevresindeki insanlarla iletişim kurma ihtiyacı duyar. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için Türkçeyi kullanma becerisi oldukça önemlidir. Çocuk edebiyatı ile hoş zaman geçirmeyi öğrenen çocuk, dili kullanmada da başarı elde edecektir. Aynı zamanda eserlerin iletildiği mesajlarla doğru insan ve böylece doğru vatandaş olma yolunda önemli bir adım atmış olacaktır.

Yaşamı keşfetmenin küçük yaşlardaki çocuklar için en kolay ve güvenilir yolu edebiyattır. Güzel bir eser, yaşama sevincinin artmasını sağlar. Edebiyat olağanüstü bir şekilde çocuğa yaşamadığı deneyimler sunar ve onu ruhsal olarak dinlendirir. Kimi yaşamışlıklara edebiyatla ulaşan çocuk, yaşamadan deneyim sahibi olarak farklı olaylar karşısında nasıl bir duruş sergilemesi gerektiğini öğrenir. Bu sebeple, yazılmış olan eserlerde çocuğa uygun kültürel bir çevre oluşturulmalıdır.

Her çocuğun yetişme ortamı aynı değildir. Doğru yazılmış çocuk kitapları, aynı aile yapısına sahip olmayan çocukların doğru pencereden bakmalarını sağlayabilir. Çocuğun duygu ve düşünce dünyasına girerek ona doğru mesajları vermeyi hedefleyen bir yazar, çocuğun gerçek hayatta karşılaşılabileceği tarzdaki karakterler ve olaylar üzerinden ona dürüstlük, korku, öfke, sevinç, mutluluk gibi birçok duyguyu tattırabilir. Sözcüklerle çizilen bu dünyanın içerisine giren çocuk, nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri sayesinde kendi benliğindeki boşlukları doğru şekilde doldurabilir. Bu, onun karakter

eğitimi için çok önemlidir. Çocuk bu şekilde insanı, doğayı, yaşamı tanıma imkânı elde eder ve yaşamadığı olayları okuduğı karakterler üzerinden deneyimler. Bilindiğı gibi bu dönemdeki çocuklar izledikleri filmlerdeki karakterlerden, okuduğı kitaplardaki kişilerden etkilenir ve kendilerini onların yerine koyar. Farklı olaylar karşısında farklı karakterlerin nasıl tepkiler verdiğini görür. Farklı insanlar tanır, insanların farklı özelliklerini görür, kendisine benzeyen ya da kendisinden ayrışan noktaları fark eder, karşılaştırma yaparak kendi doğrusunu bulur ve özümser.

Çocuk yaşamında önemli bir yere sahip olan edebiyatın, doğum sonrasında başlayarak çocuğun hayatına dâhil edilmesi önem arz etmektedir. Çocuk edebiyatı ile ilgilenen insanların eser ortaya koyarken ilk olarak kendi çocukluklarındaki duygularını, heyecanlarını hatırlayarak yaşama çocukların bakışıyla bakmaları, onların dünyasını anlamaları bakımından çok önemlidir (Gönen ve Veziroğlu, 2013, s. 2). Çocuk edebiyatı, kendi çocukluğu bilen ve anlayan yazar tarafından ortaya konabilir. Çocuklara yönelik olarak eser kaleme alan çocuk kitabı yazarın içindeki çocuğa ihtiyacı olabilir. Yazarın çocuğu önemseyerek ona eğilmesi ve çocuk dünyasına açılması içindeki çocuğun yaşamasıyla mümkündür (Şirin, 2016, s. 56).

Ekonomik şartlara göre artan alım gücü anne ve babaların, çocukları için daha farklı bir eğitim materyalleri hayal etmelerine olanak tanımaktadır. Bu anlaşılır talep, eğitimin ticari bir sektör hâline gelmesine de sebep olmaktadır. Değişimi ve gelişimi içinde barındıran eğitim ortamlarında ve bu ortamların dışında çocuğun hayatını devam ettirdiğı yerlerde okunması için yazılan kitaplar kimi zaman amaçları dışında kaleme alınır hâle gelmektedir. Ticari kaygılarla yazılmaya başlanan çocuk edebiyatı ürünlerinin olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için çocuğun hayatına dokunan herkese önemli görevler düşmektedir.

Çocuğun dilsel beğenilerini, anadilinin anlatım olanaklarıyla eğitim anlayışından uzak çocuksu yayınlar ile çocuğu bir yetişkine ait doğrulara bağımlı kılmak amacındaki güdümlü yayınlar; çocuklarda kitap ve edebiyata dair hatalı yargıların oluşmasına, zamanla çocuğun okuma isteğinin zayıflamasına sebep olabilir. Bunun sonucunda da çocuk ve kitap arasında engeller ortaya çıkabilir. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan, yapay ve çocuksu bir biçemi barındıran kitaplar, anadili sevgisinin ve bilincinin gelişimini engellemektedir (Sever, 2017, s. 18). Okuma sevgisi, doğru kitaplar vasıtasıyla küçük yaşlarda temeli atılması gereken bir kavramdır. Bu tür istenmeyen kitapları okuyan çocuk, hayal edilenin tam tersi bir dünyanın içine girmiş

olur. Tertemiz zihinlerde kitaba dair oluşabilecek kötü yargıların izlerini silmek ve olumlu yargılar inşa etmek çok daha zor bir hâle gelir. Bu sebeple en başından bilinçli bir şekilde hareket edilmeli, doğru incelemelerle karar verilmiş kitapların çocukla buluşması sağlanmalıdır.

Gelişmiş toplumlarda iyi yetişmiş sağlıklı nesillere ulaşabilmek için sağlam bir şekilde yaşanmış çocukluk dönemi için çaba gösterilmektedir. Böylesi bir dönemi elde edebilmede kitapların öneminin farkına varmak gerekir. Çocuğun iç dünyasına uygun, onun beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikli eserler yazılmalıdır. Kitaplar aracılığıyla çocuklara verdiğimiz mesajlar doğru ve yerinde olmalıdır.

Arıcı'ya (2016) göre, çocuklar etkili ve doğru bir şekilde yönlendirilmeye ihtiyaç duyar. Bu yönlendirme esnasında çocuk dünyasının yetişkinlerden farklı olduğu dikkate alınmalı ve bu özel dünyaya ait oluşumlar hedeflenmelidir yani çocuk dünyasının hayal ve beklentileri merkezde olmalıdır (s.1).

Çocuklar için yazılmış olan kitaplar en başından itibaren çocuklar için hayal edilmeli ve çocuklar için kaleme alınmalıdır. Büyükler için yazılmış kitapları sadeleştirerek ya da sayfa sayısını azaltarak bu kitapların çocuklara uygun bir hâle getirilebileceğini düşünmek çok yanlış olur.

2.3. Kavram Olarak Değer

Kültürel farklılıklar nedeniyle değer kavramı, toplumdaki farklılıklarla gösterilebilir. Zamanla değerler değişebilir, değerlerin sayıları ve nitelikleri artıp azalabilir. Düşünceden davranışa geniş bir yelpazeyi içeren değerlerin kapsamı oldukça geniştir. İnsanın iyi bir karakter sahibi olma yolunda ona rehberlik eden en önemli yol gösterici, değerlerdir. İyi ya da kötü insan olma yolunda vazgeçilemeyecek bir kavram olan değerler, insana mutluluğun; topluma ise barışın ve huzurun kaynaklığını yapar. Yaşamın gerçek anlamını ve amacını bulan insan yaşama sevinciyle dolar, kendi hayatına ve toplum hayatına huzuru taşır. Hayatın her alanında insanın karşısına çıkan değer kavramının pek çok disiplinle alakalı olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple değer kavramı ile ilgili farklı tanımlamalara yer verilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde değer şu şekilde tanımlanmaktadır:

“1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet,

2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör,
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet,
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse,
5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey,
6. Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayı ile anlatımı,
7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (2011, s. 607).

Felsefe Terimleri Sözlüğündeki tanım ise şöyledir:

“1.Ahlak veya değer felsefesinde, olgu bilincinden ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği nitelik.

2. Estetikte, güzel, hoş, nitelikli, muhteşem vs. diye tanımlanan kültürel ürün ve etkinliklerin özellikleri” (2013, s. 96).

Değer kavramının sözlüklerde bulunan tanımlarının dışında, değerler eğitimi üzerine çalışma yürütmüş araştırmacılara ait pek çok tanımı bulunmaktadır:

“Değer, bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış kural ya da kıymetlerdir” (Çankırılı, 2015, s. 11-12).

“Toplumun geneli tarafından kabul edilen ortak kavramlardır. Bir anlamda mutluluğun standartlar kümesidir. Standartları evrensel doğrular şeklinde tanımlayabiliriz” (Tarhan, 2017, s. 20).

“Değer, toplumsal açıdan ele alındığında bir kültürün, bir toplumun bireylerinin paylaştığı tercihleri, istenirlikleri ifade eder” (Bacanlı, 2011, s. 18).

Değerler, toplumun yapısının sağlam temeller üzerine inşasını sağlar. Toplumu oluşturan bireylerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilir ve toplum üzerinde oldukça etkili unsurlar hâline gelir.

“Değerler duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır” (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 71).

“Değer: Faydalı, anlamlı, hikmetli; yararlı ve gerekli tutumlar ve tavırlar” (Balcı, 2014, s. 133).

“Değerler, başarı için önemli olduğuna inanılan performans standartları, müşteri ve iş görenlere nasıl davranıldığı şeklindeki uygulamalar konusunda örgütlerin sahip

oldukları inançlar, örgütte neyin istenir, neyin istenmez olduğunu belirleyen iş görenlerce benimsenmiş ölçütlerdir” (Erdem, 2003, s. 55). Öyleyse değerler hayatın her alanında karşılaşılan, hayatı daha yaşanabilir kılan çok temel unsurlardır. Başarıyı hedefleyen her insanın sahip olması gereken yapı taşlarıdır.

İnsanın davranışlarına, düşüncelerine yön veren bu vazgeçilmez değerler; insan hayatını doğru şekilde yönlendirebilir çünkü değerler sayesinde insan, ilke sahibi olur. Değerler, insanın ruh sağlığını korumada ve toplumsal barışı sağlamada önemli yol göstericilerdir.

Hangi disiplin açısından bakılırsa bakılsın değerlerin en belirgin özelliği davranışa yön vermesi ve davranış hakkında tahmin yürütmeye olanak tanınmasıdır. (Yorulmaz, 2017, s. 61).

“Ruhsal yönden sağlıklı, sağlam kişilikli, öz güvenli, sağlıklı, iletişim kurabilen, eşduyumsal (empatik) davranabilen, kendisiyle ve çevresiyle barışık insanlar yetiştirilmelidir” (Nas, 2004, s. 10). İnsanın kişiliği doğduğu andan itibaren çevresel faktörlerin de etkisiyle gelişir. Mutlu ve huzurlu bir ortamda büyüyen bireyler ruhsal olarak doyuma ulaşır. Doğru erdemlere sahip insanların, doğru şekilde yetiştirdiği çocukların düşünceleri ve davranışları olumludur. Geçmişten aldığı ve üzerine giyindiği değerler sayesinde insan, geleceğe emin adımlarla yürüyecek ve toplumsal huzurun devamlılığını sağlayacaktır.

Değer kavramı çok farklı şekillerde tanımlanabilir olsa da tanımların ortak bir noktada buluştuğunu söylemek mümkündür. Toplumsal uzlaşmayı, birlik ve beraberliği, ortak bakış açısını yansıtmayı sağlayan bu soyut unsurlar insan ilişkilerini düzenler. Değerler sayesinde ortak kabuller ortaya çıkar ve toplumsal kargaşa önlenir. Böylesine önemli bir kavram olan değer, insanlar arasında doğru bir şekilde aktarılabilmesi için doğru şekilde planlanmış bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır.

2.4. Değerler Eğitimi

Toplumun refah ve huzura sahip bir şekilde yaşayabilmesi, sağlıklı ve güvenli bir ortam elde edebilmesi için yaşama anlam katan ve toplumsal hayatı düzenleyen değerlere ihtiyaç vardır. Doğru zamanda bilinçli ve sistemli bir şekilde değer aktarımı yapılması, bireyin karşısına çıkabilecek olumsuz durumların engellenebilmesine katkı sunar. Gelişen dünyadaki teknolojik gelişmeler, insanın hayat anlayışını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Sosyal hayattan kopan, iletişim problemleri

yaşayan, manevi değerlerini kaybetme noktasına gelen insan; yaşanan olumsuzlukların farkına varmalı, değerler eğitimi çalışmaları ile istenmeyen durumların meydana gelişini engelleme yoluna gitmelidir. Bu eğitimi en ideal şekilde verebilmek için küçük yaştaki çocuklardan başlamak gerekir.

Çocuklar, fiziksel olarak gelişmenin yanında zihinsel ve duygusal olarak da gelişmek zorundadır. Doğduğu andan itibaren kültürle tanışan insan, geçmişten aldığı öğretilerle geleceğe doğru yürüyor. İlk olarak toplum içinde kabul görmek için sahip olması gereken değerler insana öğretiliyor, büyüyünce de bu değerleri aktarma görevi ona veriliyor. Öyleyse kültür aktarılan ve kültür aktaran insan, kültürü yoğurup şekillendiriyor ve sosyalleşerek toplumsal bir kimlik kazanıyor.

Sosyalleşme denildiğinde biyolojik bir varlık olan insanın, aynı zamanda sosyal bir varlık olması sebebiyle toplumunun bir üyesi hâline gelmesi anlaşılmalıdır. Sosyal bir varlık olmak ise yalnızca öğrenmek demek değildir. Bu öğrenme aslında yaşamın başlangıç yıllarını kaplamakta ve uzun bir zaman almaktadır (Güngör, 1993, s. 15).

Olgun ve dolgun bir insan olmada değerlerin önem bir kez daha anlaşılmıştır. Değerler; her türlü dini ve kültürel farklılığın ötesinde, her insanın iyi bir karakter geliştirmesinin yapı taşlarıdır. Değerlere uygun bir hayat için çabalamayan bir toplum ve eğitim düzeni, insanlığın ahlaki çürüme ve yozlaşmasına engel olamaz (Hökelekli, 2013, s. 13). Apuhan; kendi kültür ve medeniyetinin bilgisinden, eserlerinden, tarihinden habersiz kalacak bir çocuğun o kültür ve medeniyeti beslemiş ahlak anlayışına tam olarak ulaşamayacağını söylemektedir (2003, s. 197).

İnsani değerleri aktarmada temel olan ailede alınan eğitimidir. Ondan sonra ise çevrenin ve okulun etkisinde devam eden eğitim önem taşır. İnsan; nasıl ki daha iyi yaşamak, maddi anlamda yüksek koşullar elde etmek için çalışıyorsa bunun yanı sıra toplum içerisinde kabul görmek için de çalışmalıdır. Toplum içinde kabul göreceği değerleri elde etmede en doğru yöntem eğitimidir.

Değerlerin doğru şekilde aktarımı birey için olduğu kadar, toplum için de önem arz etmektedir. Çünkü ulusların geleceği değerlerin doğru bir şekilde aktarılmasına bağlıdır. Toplumların bağlı oldukları değerler ne kadar güçlü olursa insanların bir arada huzurlu yaşaması o denli kolay olacaktır. Sağlam değerlerle kuşatılmış bir toplum adalet, huzur, güven, saygı gibi birçok kavramla kuşatılır. Değerlerinden kopuk bir toplum ise sağlığa, kültüre, eğitime, sanata yatırım yapmak yerine yükselen suç oranları ile hapisanelere ve güvenlik sistemlerine yatırım yapan bir topluma dönüşür.

Aydın; insanın tamamen iyiliğe ya da tamamen kötülüğe eğilimli olarak yaratılmadığını, iki tarafa da meyilli olduğunu belirtmiştir. Ona göre her insan, doğruyu ve yanlışını ayırt edebilecek şekilde dünyaya gelir. Eğer çocuk, verilecek kötü eğitim ve dıştan maruz kalabileceği etkenlerden uzak kalırsa ahlakı iyi bir insan olarak yetişir. Çocuk, küçük yaşta aldığı eğitim ve büyüdüğüde edindiği davranışlara, alışkanlıklara dayanarak huy edinir. İstenilen şey, insanın içindeki eğilimleri atmak değil; eğilimleri doğru şekilde kullanıp davranışlarını ahlaklı hâle getirmek ve onu kötü davranışlardan uzak tutmaktır (2012, s. 21).

Toplum düzenini oluşturabilmek için insanlığın ortaya çıkardığı birçok kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar birbiriyle uyumlu ve düzenli bir şekilde çalışırlarsa toplumsal düzenin korunması yolunda önemli adımlar atılmış olacaktır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal işleyişin ortaya çıkması ve ilerlemesinde önem arz eden bu kurumların işleyişi, farklı değerleri doğru şekilde kişiliğine oturtmuş bireylerle mümkün olacaktır. Sevmek, saygı duymak, adil olmak, çalışkan olmak, vefa göstermek gibi pek çok farklı değeri özümseyen insan; tutarlı davranışlar sergiler. Böylece farklı konularda doğru davranışı sergileme kabiliyeti gösterir.

Özensel'e göre değerler, kitleler üzerinde bütüncü bir etkiye sahip olmalarına karşın, zaman zaman bazı sosyal problemlerin kaynağını da oluşturabilir. Toplumlarda, sosyal çatışmanın en önemli örneği kuşak çatışmalarıdır. Kuşak çatışmalarının yaşanmasının sebebi -en basit ifadeyle- kuşakların farklı değerleri benimsemeleridir (2003, s. 233).

Günümüzde yüksek bir akademik başarıya sahip olduğu hâlde sağlam bir karaktere sahip olmayan insanlar, toplum huzurunu bozan en büyük düşman olarak karşımıza çıkar. Bilindiği gibi sağlam bir ahlaki eğitim almış insan, iyi bir meslek sahibi olunca topluma yararlı insan yetiştirilmiş olur. Çocukları iyi liselere, üniversitelere göndermek onlara doğru eğitim verildiği anlamı taşımamalıdır. Önemli okullarda okuyup yüksek statüde iş bulan insan, toplumsal yaşamın bir parçası olmayı sürdürür. Oysaki adalet, dürüstlük, saygı gibi değerlere sahip olmayan insan üst kademelerde iş sahibi olup önemli görevleri yerine getirmeye başlayınca çok derin toplumsal yaralar açılır.

Kaymakcan ve Meydan'a göre; insanın içselleştirdiği değerler, onun gelecekte nasıl davranmasının beklendiğiyle ilgili insanlara yol göstermektedir. Bilişsel ve duygusal olarak iyice içselleştirilmiş olan değerler, insanların davranışlarını yönlendirir

ve davranışların devamlılığını ve düzenini sağlayan inançlara ya da standartlara dönüşür. Bahsedilen değerler; öğrenme, sosyalleşme ve olgunlaşma gibi faktörlere bağlı bir şekilde değişime açık olmalarının yanında değişime karşı oldukça dirençlidirler. Bu özellik değerleri karakterle aynı çizgiye taşır. İnsan ruhunda iyice kökleşerek yerleşen değerler, karakter özelliklerine dönüşür. Öyleyse bireyin karakteri, onun kökleşmiş değerlerinin bütünüdür (2012, s.170).

Bugün en önemli mesele, yediden yetmişe fert fert şahsiyet sahibi olmak için üstün kişiliği ve karakteri kazanma meselesidir. Bu başarıldığında medeniyette yücelme, kültürde yükselme ve toplum olarak sosyal hayatta huzur ve mutluluğa ulaşılması kesindir (Turan, 2015, s. 13). Bu sebeple çağın bir gereği hâline gelen değerler eğitiminin önemi günümüz toplumlarında çok daha iyi bir şekilde kavranmalı, kavratılmalı ve bu konu üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

Karakter eğitimindeki temel konu değerleri anlamak ve yaşamak olmalıdır. Yeni nesillere sağlam bir karakter eğitimi verilmelidir. Ailede verilen karakter eğitimi ile okulda ve sokakta verilen karakter eğitiminin birbirini tamamlaması gerekir. Ailelerin bu yöndeki dini, siyasi ve sosyal isteklerinin devletlerce dikkate alınması temel bir hak ve hukuki bir gerekliliktir (Balcı, 2014, s. 39). Geleceğin yetişkinleri olan öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler ve eğitimle verilmek istenen amaçlar sadece öğretmenlere, okul idarecilerine bırakılması; değerler eğitiminin derslerdeki yararlarını azaltır (Yazıcı, 2006, s. 515).

İyi bir karakter oluşturmak için öğretilmeli ve model olunmalıdır. Öğrenme ve uygulama içeren süreçlerle değerlerin zamanla karakter hâline dönüşmesi beklenmelidir. Bu noktada karakter sahibi çocuk yetiştirme sorumluluğunda en temel yük ailelerin omuzlarındadır. Ailenin yanında toplumun, okulların, kurumların ve çocuklara hitap eden kişilerin sorumluluğu paylaştığını söylemek mümkündür.

İdareci, öğretmen ve velilerin görüşlerini ve beklentilerinin yanında, tam bir devrimsel dönüşüm yaşayan dünyanın yeni şartları karakter eğitimi ihtiyacını arttırmaktadır. Küreselleşme adı verilen ve sadece teknolojik değişimle tanımlanamayacak olgu, sınırları kaldırıp baskın kültürleri her an ve her yerde mevcut hâle getirmektedir. Ülkemizdeki bazı duyarlılıkların yok oluşu bile karakter eğitimi verilmesi için yeterli bir sebeptir (Ekşi, 2003, s. 82).

Özkul'a göre adaletin ve mutluluğun hâkim olduğu bir dünya düzeni elde etmek insanoğlunun elindedir. Fakat insan elde ettiği fırsatı olumsuz yönde kullanmakta ve

kendisinin ürettiği değerlerin, araçların yönetimine girme tehlikesiyle karşılaşmaktadır. Bu durum insanı aktif bir özne iken pasif bir hâle çevirmiştir. Elektronik ve uydu iletişimin, sosyal ve kültürel iletişimin yerini alması toplumun parçalanmasına sebep olabilir. Uydu, bilgisayar bağlantıları ve televizyonla insan gerçek hayatı yaşamak yerine gerçeğin görüntüsünü yaşamaktadır. Bu yapay dünyada hayallerle, sanal gerçeklerle yaşayan insanın topluma yabancılaşma ihtimali artabilecektir (2008, s. 15).

Toplumun geliştirdiği, değiştirdiği kimi zaman da yok ettiği değerler, toplum hayatının doğru şekilde düzenlenmesi ve elde edilen düzenin korunması için hayati önem taşır. İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenlemeyi başaran değerleri ortaya çıkarmak kadar, bu değerlerin kuşaklar arasındaki devamlılığını sağlamak da önemlidir. Hayatın her noktasını etkileyen eğitimin içine değerler eğitimi katarak bunu başarabilmek mümkündür. Unutmamak gerekir ki; kullanılmayan, kıymet verilmeyen değerler unutulmaya yüz tutar ve kaybolup giderek yaşamın içinde önemli bir eksikliğe sebep olur.

2.5. Türk Millî Eğitim Sistemi ve Değerler Eğitimi

Ülkeler eğitim sistemlerini oluştururken sağlam karakter sahibi, iyi yetişmiş, kültürel değerlerini benimsemiş böylece toplumun ilerleyişine katkı sağlayan ve toplumsal huzuru tesis eden bireyler yetiştirmeyi hedefler. Bu hedefler, eğitim sistemlerinin içerisinde yer almalıdır. Gidilmek istenen hedefe göre değerler şekillenir ve eğitim sisteminin içerisine yerleştirilerek öğrenciye sunulur. Çünkü her ülke, kendi vatandaşının sahip olması gerektiğine inandığı özelliklere göre eğitim süreçlerine yön verir. Türk Millî Eğitim Sistemi de bu amaç gözetilerek oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Millî Eğitimin Genel Amaçlarını değerler eğitimi açısından incelemek gerekir. 1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanununda 2. maddede yer alan genel amaçlar şu şekildedir:

Millî Eğitimin genel amacı Türk Milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin Millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan Millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde değerlerin öğrenciye aktarılmasını hedeflediği görülmektedir. İlköğretim basamağına ilişkin olan bu amaçlar kişisel, insan ilişkileri, ekonomik hayat ve toplum hayatı bakımından genel bir bakış sunmaktadır (Şen, 2007, s. 23).

Ailede başlayan değer eğitimi, okullarda devam ettirilmelidir. Çocukların eğitiminde en etkili kurumlardan olan okul, toplumsallaşma noktasında büyük önem taşımaktadır. Uzun bir zamanı bir arada geçiren çocuklar, ailelerinden getirdikleri değerlerin yanı sıra okuldaki planlı değer eğitimi sayesinde uygun tavrı ve bakış açısını ortaya koyabilir. Öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak ahlaki gelişimine olumlu bir şekilde rehberlik etmek eğitim esnasında ona rehberlik etmek önemlidir. Bu noktada çocuklara verilecek olan eğitimin amaçları ve görevleri önem arz etmektedir.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde (2003, madde 5) ilköğretimin amaç ve görevleri şöyle sıralanmıştır:

Öğrencilerden beklenen davranışlar

Öğrencilerden;

- a) Okula ve derslere düzenli devam etmeleri ve başarılı olmaları,
- b) Okul personeline, arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları,
- c) Doğru sözlü ve dürüst olmaları,
- ç) İyi ve nazik tavırlı olmaları,
- d) Okulda yapılacak sosyal ve kültürel etkinliklere katılmaları,
- e) Kitap okuma alışkanlığını kazanmaları,
- f) Çevrenin doğal ve tarihî güzelliklerini, sanat eserlerini korumaları ve onları geliştirmek için katkıda bulunmaları,

- g) İyi işler başarmak için çok çalışmaya ve zamana muhtaç olduklarını unutmamaları, geçen zamanın geri gelmeyeceğinin bilincinde olmaları,
- ğ) Millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları,
- h) Sigara, içki ve diğer bağımlılık yapan maddeleri kullanmamaları ve bu maddelerin kullanıldığı ortamlardan uzak durmaları,
- ı) Bilişim araçlarını kişisel, toplumsal ve eğitsel yararlar doğrultusunda kullanmaları,
- i) Ülkenin birliğini ve bütünlüğünü bozan bölücü, yıkıcı, siyasi amaçlı etkinliklere katılmamaları, siyasi amaçlı sembol kullanmamaları, bunlarla ilgili amblem, afiş, rozet ve benzerlerini taşımamaları, bulundurmamaları ve dağıtmamaları, siyasi amaçlı davranışlarla okulun huzurunu bozmamaları,
- j) Fiziksel, zihinsel ve duygusal güçlerini millet, yurt ve insanlık için yararlı bir şekilde kullanmaları,
- k) Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı kalmaları, bunun aksi davranışlarda bulunmamaları,
- l) Yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, millî, manevi ve kültürel değerlere uymaları beklenir.

İlköğretim kurumları yönetmeliğindeki bu ifadelere dikkat edildiğinde öğrencilere yönelik hedeflerin birçoğunun değerlere yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Çalışkan, saygılı, dürüst, nazik, hoşgörülü, öz güven sahibi, çevreye ve tarihe duyarlı, sorumluluk sahibi, sağlığına önem veren, vatansever, paylaşımcı öğrenciler yetiştirmek hedeflenmektedir.

Değerler eğitimine ilköğretim düzeyinde yer verilmesi küçük yaştaki çocukların toplumsal düzene uyum sağlamalarına katkı sunar. Küçük yaşta içselleştirilen değerler, davranışa çok daha kolay dönüşür. Soyut nitelikteki değerlerin somutlaşarak davranışa dönüşmeleri için aile ve sınıf ortamının çocuğu iyi insan olmaya özendiren bir yapıda olması önem arz eder. Belirli kurallara, sorumluluklara göre hareket edilecek eğitim ortamları, ülkelerin hazırladıkları eğitim sistemlerine göre anlam kazanır.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2010 yılının Kasım ayında toplanan 18. Millî Eğitim Şûrasında ‘Spor, Sanat ve Değerler Eğitimi’ başlığı altında değerler eğitimine yer vermiştir. Burada ülkemizdeki değerler eğitimine ilişkin çalışmalarla ilgili olarak yapılması gerekenler sıralanmıştır.

Çocukların ve gençlerin sahip olduğu değerleri belirlemek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ülke çapında bir alan araştırması yapılması gerektiği ve bu araştırmanın dört yılda bir güncel hâle getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretim programlarında ulusal ve evrensel değerlerin beraber düşünülmesi, farkındalık

oluşturacak yaklaşımlara öncelik tanınmalıdır. Toplumların birbirine benzer tercihlere sahip insanlardan oluştuğu anlayışıyla öğretmenlerin değer eğitimiye yönelik bilinç kazanmaları sağlanmalıdır. Yetişmekte olan öğretmenlere yönelik tüm programlarda değerler eğitimiye yönelik bir ders bulunmalı, sistemin içindeki öğretmenler içinse hizmet içi eğitimlerle bu konuya yer verilmelidir. Ortak değerlerin öneminin farkında olmanın yanında değer farklılıklarının birer zenginlik olduğunu da bilmek gerekir. STK'larla iş birliği yapılarak tüm eğitim öğretim kademelerinde görev yapan alan öğretmenlerinin ortaklaşa kullanabileceği program ve materyaller geliştirilmelidir. Eğitimin her kademesinde değerler eğitimiye yer verilmeli, öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, kitle iletişim araçlarından yararlanılmalıdır. Öğrencilere yönelik ödüllendirmelerde değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen çocuklar için düzenleme yapılmalıdır. Medya ve değerler eğitimi ilişkisine yönelik farkındalık kazandıracak araştırma ve eğitim çalışmaları önem kazanmalıdır. Sadece akademik başarıya yatırım yapılmamalı; değer oluşumu için önemli olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik olarak da yatırımlar yapılmalıdır (MEB, 2010, s. 11-12).

Değerlerin okullarda öğrencilere aktarılabilmesi noktasında yukarıda ifade edilmiş olan maddelerin önemi büyüktür. Bu sayede ülke genelinde ortak değerlerin kazandırılabilmesi mümkün olacaktır. Millî Eğitimin genel amaçlarına, İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine ve şûra kararlarına bakıldığında değerlerle ilişkili doğrudan ya da dolaylı maddelerin olduğu görülmektedir. Bu maddelerde ifade edilen değerler eğitiminin derslerin içerisine ne şekilde yerleştirilmeye çalışıldığını incelemek gerekmektedir. Araştırmanın konusunu roman ve hikâyeler oluşturduğu için Türkçe dersi ile değerler eğitimi arasındaki bağlantıyı kavramak önem taşımaktadır.

2.6. Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi

Türkçe; milli ve manevi değerlerin, kültürel unsurların nesilden nesile aktarılabilmesini sağlayan, birleştiren ve bütünleştiren bir niteliğe sahiptir. Dil sayesinde değerler, geçmişten bugüne getirilir ve geleceğe taşınır. Kuşaklar arasında ortak bir anlayışın oluşması, bağlılığın gelişmesi millî eğitimin amaçlarındandır. Bu amacı gerçekleştirmede ve değerler eğitimiye katkı sunmada Türkçe dersine büyük sorumluluk düşmektedir. Türkçe dersinde çocuğa kazandırılmaya çalışılan okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileri için çeşitli edebi metinlerden faydalanılmaktadır.

Doğru şekilde seçilmiş olan metinlerde değerlere ait pek çok unsurun yer aldığı görülmektedir.

Yıldırım'a göre içinde pek çok edebî metne sahip Türkçe dersi, öğrencilere Türk ve dünya edebiyatına ait kültürü taşıyan örnekler sunması, öğretmen ve öğrencilerin daima iletişim hâlinde olması, hayata yönelik pek çok konuyu konuşma imkânı sunması, insanın kimlik ve kişilik gelişimini sağlayan temel derslerden biri olması ve ders saatinin fazla olması açısından değerler eğitimindeki en etkili derslerdendir (2017, s. 16). Bu bağlamda Türkçe dersi, çocuğun dil gelişimine katkıda bulunurken kültüre dayalı olarak millî ve evrensel değerlere ilişkin bir bilincin uyanmasını da sağlar. Öğrenciler; kendilerini, olayları ve çevreyi doğru şekilde algılamaya başlayarak davranış geliştirme açısından olumlu gelişme ve değişimler yaşarlar.

Çapoğlu'na göre Türkçe eğitimindeki en önemli amaç, bireyin yaşadığı topluma ve aileye olumlu bir şekilde uyumunu sağlamaktır. Türkçe sayesinde birey, yaşamla arasında bulunan kapıyı açar; bu kapının açılmasında kullanılan kilit Türkçe öğretimidir. İlk olarak anadilini öğrenen çocuk, anadiliyle düşünmeye başlayacak, düşünmeye başlayınca da topluma ait bir fert hâline gelecektir. Bireyin toplum tarafından kabul edilmesi değerler ile mümkün olacaktır. Bu Türkçe dersi ve değerler eğitimi arasındaki bağlantının ne kadar güçlü olduğunu gösterir (2014, s. 43)

Türkçe dersinde öğrenilen anadile ait okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerine yönelik kazanımlar sayesinde bilgi aktarımı mümkün olacaktır. Bu ders yalnızca dil bilgisine yönelik çalışmaların yapıldığı bir ders değildir. Değer aktarımı noktasında önemli bir görev üstlenmiş olan Türkçe dersi ele aldığı konular açısından değer aktarımında oldukça elverişlidir.

Dil eğitimi aynı zamanda kültür öğretimidir. Kültürün temel unsuru olarak ifade edilen değerlerin, öğrenciye kazandırılmasında Türkçe dersinin yeri ayrıdır. Bunun sebebi ise kültür ve dilin, sistematik olarak Türkçe dersinde öğretilmesidir (Özbay ve Tayşi, 2011, s. 24). Türkçe dersi; doğru ve güzel okumayı / yazmayı, etkili dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını uygulatmayı, etkili konuşmayı amaçlarken aynı zamanda bireyin millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmasını da amaçlar (Doğan ve Gülüşen, 2011, s. 77).

21. yüzyılın yetiştirmeyi hedeflediği kişilerin sahip olması gereken temel becerilerin başında millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma; kişisel ve sosyal

değerlere önem verme ve estetik zevk kazanma becerileri bulunmaktadır. Bu becerileri öğrencilerin kazanmasında Türkçe derslerinin yeri ayrıdır (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009, s. 108).

Türkçe öğretimi amaçlarının gerçekleştirilmesi için en önemli unsur, öğrencilere okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmasıdır. Öğrencilerin seviyesine göre, sanatsal nitelikli yazılı kültür ürünleriyle iletişimi arttıkça bunun koşulu olan kavramsal gelişimleri de ilerler. Bu sebeple anlama ve anlatma becerileri gelişmiş, düşünen, duyarlı birey yetiştirilme amacına ulaşmak için ilköğretimin birinci sınıfından başlayarak öğrencilere okuma kültürü edindirebilmek Türkçe öğretiminin genel amacı olarak kabul edilmelidir (Sever, Kaya ve Aslan, 2011, s. 15).

Teknolojik ve bilimsel ilerlemeler sayesinde meydana gelen yenilik ve gelişmeler; yaşam şekillerini, düşünce yapılarını ve değer yargılarını değiştirmeye başlamıştır. Toplumsal hayatta baş gösteren şiddet olayları ve kargaşa ciddi boyutlara ulaşınca ülkeler çeşitli çareler aramaya başlamıştır. Bu amaçla eğitim sistemlerinin içine değerler eğitimi çalışmalarının eklenmeye başladığını ve kimi derslerin öğretim programlarında da bu konuya yer verildiğini söylemek mümkündür. Bu öğretim programlarında biri de Türkçe öğretim programıdır.

Eğitimin ve öğretimin önceden planlanmış bir program içinde yapılması öğrenmenin etkili biçimde gerçekleşmesini sağlar (Durukan, 2008, s. 150). Derslerin öğretim programları Türk millî eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak hazırlanır ve düzenlenir. Programlar, derslere uygun olarak eğitim ve öğretimin içeriğini ve ders içi faaliyetlerin nasıl düzenleneceğini açıklar.

2005 ve 2015 Türkçe dersi öğretim programlarında değerlere yönelik bir başlık bulunmamaktadır. Programların içeriğine bakıldığında değerlere az olsa da yer verildiği görülmektedir. Bu şekilde, öğrencilerin millî ve evrensel değerleri fark etmeleri amaçlanmıştır. Programlardaki okuma, yazma, konuşma ve dinleme beceri alanlarında değerler kapalı bir şekilde bulunmaktadır. Değerlere ilişkin açıklamalara ve öğretmenlerin değerleri ne şekilde öğretebileceklerine ilişkin herhangi bir görüşün varlığından söz etmek mümkün değildir.

2018 yılında yayımlanan Türkçe dersi öğretim programında müstakil bir başlık olarak ele alınmıştır. Programda, Türkçe öğretimiyle kültür birliğinin sağlanması, öğrencilerin geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi görmelerinin gerekliliği ve davranışlarında değerleri doğru şekilde sergileme sorumluluğuna göndermeler

yapılmıştır. Değerlerin bütün öğrenme süreçlerine dâhil olması gerekliliğinin önemi belirtilmiştir.

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş olan insanlara bağlı olduğu ifade edilmektedir. Eğitim sistemi yalnızca akademik yönden başarılı öğrencileri yetiştiren bir yapı değildir. Onun temel görevi, temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Eğitim sistemi; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilme amacı taşır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için de öğretim programlarını da kapsayan eğitim programlarını kullanır. Öğretim programlarında değerler; ayrı bir program, bir öğrenme alanı, konu ya da tema olarak görülmemiştir. Bütün eğitim süreçlerinin temel amacı olan değerler, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır (MEB, 2018, s. 4)

Programda ‘Değerlerimiz’ başlığı altında şu ifadelere yer verildiği görülür

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018, s. 4)

Türkçe Dersi Öğretim Programının devamında bulunan temalar ve konu önerilerinde değer kavramı ile ilişkili olan başlıklar şunlardır:

Erdemler: Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma.

Millî Kültürümüz: Aile, bayrak, vatan.

Millî Mücadele ve Atatürk: Cesaret, fedakârlık, vatanseverlik.

Birey ve Toplum: Adalet, barış, dayanışma, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, misafirperverlik, selamlaşma.

Hak ve Özgürlükler: eşitlik, merhamet.

Kişisel Gelişim: Çalışkanlık, empati, öz güven, öz saygı, sorumluluk,

Sağlık ve Spor: Adil oyun, centilmenlik, temizlik.

Duygular: Bağışlama, mutluluk, sevgi, takdir etme.

Doğa ve Evren: Çevrenin korunması

Vatandaşlık: Adalet, eşitlik, iş birliği, paylaşma, sorumluluk (MEB, 2018, s. 16-17)

Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde genel amaç ve temel ilkeler doğrultusunda değerlere ilişkin olarak iki maddeye yer verildiği görülmektedir.

• Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,

• Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018, s. 8).

Türkçe dersleri için metinler ayrı bir önem arz etmektedir. Metinler yoluyla değerlerin çocuklara aktarılabilmesi hedeflenir. Ders kitaplarında yer alan Türk ve dünya edebiyatına ait edebî metinler aracılığı ile milli ve evrensel nitelik taşıyan değerler aktarılabilir. Bu metinler işlenirken oluşturulacak ders atmosferi ve sorulacak sorular vasıtasıyla öğrenciler, değerlerin önemini farkına varır ve değerleri özümser. Türkçe dersiyle birçok beceri elde eden, dilin zenginliklerinin farkına varan bireyler, hedeflenen değerleri kavrayabileceklerdir. Bu sebepler neticesinde aynı programın devamında ‘Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri’ başlığı altında metinlerin özellikleri belirtilmiş ve metinlerde verilmesi gereken değerler genel olarak ifade edilmiştir:

1. Madde: Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

7. Madde: Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

9. Madde: Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır (MEB, 2018, s. 19).

Ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla Türkçe öğretim programının içerdiği hedef ve kazanımlara ulaşılmaya çalışılır. Buradaki amaçlardan biri de değerlerin kavratılmasıdır. Öğrencilerin hayatlarına değerleri katabilmesi, uygulayabilmesinde Türkçe dersi, değerler eğitiminin daha nitelikli bir hâl almasını sağlayacaktır. Aynı zamanda bu ders, öğrenci ve öğretmen arasında hayata dair birçok konuyu konuşma imkânı barındırması ve iletişime açık bir ders olması açısından çocuğun topluma uyumunu kolaylaştırır. Türkçe dersi öğretim programında yer alan değerlerin çocuğa aşılması ve çocuğun davranışlarına yansması gerekmektedir. Bu noktada değerler eğitimi unsurlarının çocuğa aktarılabilmesinde kullanılabilecek en önemli unsurlardan olan çocuk roman ve hikâyelerinin önemini farkına varılmalıdır.

2.7. Değerler Eğitiminde Çocuk Roman ve Hikâyelerinin Yeri

Değerlerin soyut nitelikte olması onların çocuklara öğretilmesinde birtakım problemler ortaya çıkarır. Bu sebeple değerler eğitiminde kültürü yansıtan somut unsurlar kullanılmalı ve çocuğun düşünce dünyasında değerlere yer açılmalıdır. Günümüz dünyasının insanın önüne serdiği teknolojik gelişmeler kültürel, ekonomik ve sosyal hayatın birçok alanında da değişiklikler meydana getirmiştir. Bu değişiklikler, hayata olumlu bir katkı sunsa da olumsuz etkileri yadsınamayacak kadar çoktur. Bu olumsuzlukların başında da değerlerin zayıflaması hatta yok olması gelmektedir. Geçmişten geleceğe uzanan değerlerin yok olmaması görevi toplumun bütün bireyelerine aittir. Çocuk yaşlardan itibaren kazandırılması gereken değerler eğitiminin ihmal edilmesi telafisi zor problemler ortaya çıkarır.

Ciravoğlu'na göre çocuklar küçük yaşlarda hevesleri sayesinde bir fotoğraf makinesi gibi gördüklerini kaydederler. Bu heves, olumlu şekilde kullanıldığında eğitim noktasında yararlar elde edilir. Romanlardan ve hikâyelerden alınan parçalardan bu amaçla yararlanılabilir (2000, s. 78).

Hikâye, insanoğlunun bütün bilgeliğini, örtülü ya da açık hastalıklarını yansıtmada gizemli bir güce sahiptir. Bu sebeple eğitim, bir anlamda hikâye anlatma ve anlama sanatıdır. Vicdan ve karakter eğitimi açısından erdem, hoşgörü, dostluk, aşk, onur, bilgelik, sadakat, vefa, şefkat gibi temalar üzerine kurulmuş olan hikâyeler katkı sunar (Aydın, 2014, s. 3-4).

Hikâye anlatımı yöntemi, kişiye kendisini ve toplumsal yapı içindeki insanları gözlemleme şansı verir ve değer eğitimi açısından etkili bir yöntemdir. Evrensel değerleri barındıran, doğru yanlış olgusu hakkında farkındalık kazandıran hikâyeler, öğrenci davranışlarına ve bakış açılarına ışık tutarak öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlayabilir. Toplumda gittikçe fazlaşan olumsuz davranışları ortadan kaldırmak için değerler; eğlenceli, etkileyici ve çarpıcı örneklerle öğrencilere okullarda kazandırılmalıdır (Kasapoğlu, 2013, s. 105).

Çocuklar için yazılmış kitaplarda hata yapmayan, mükemmel, sürekli doğruyu ve güzel olanı elde etmek için uğraşan, çalışkan, başarılı, ahlaklı, dürüst insan tipleri çizmek yani ideal karakteri oluşturmak çocuğun bu karakterde kendisini bulmasına engel olur. Çünkü bu durum olayı inandırıcılıktan uzaklaştırır. Kahraman da her insan gibi hata yapabilmeli ama sonunda yaptığı hatanın farkına varıp düzeltme yoluna

gitmelidir. Böylece sezme yoluyla gizil olarak insana ait duyarlılıklar çocuğa kazandırılmalıdır.

Hikâye ve romanlarda kahramanların başarılı bir şekilde ete kemiğe büründürülmesi, okuyucunun ilgisinin o denli artmasını sağlayacaktır. Çocuk kitaplarını okuyan çocuk, kitaptaki olayları gerçekçi bulmalıdır. Günlük hayatta karşılaşılabilecek olan karakterlerin yanında sıra dışı karakterler de kullanılmalı ve böylece olay ilgi çekici hâle getirilmelidir. Karakterleri ya da tipleri, okuyucu kendisine yakın görülürse değerleri tanıma, anlama ve uygulama düzeyi artacaktır. İlkokul yıllarında okuma becerisi elde eden çocuk, okuduğu ilk kitaplardan itibaren kahramanlardan etkilenecek ve onları örnek alacaktır. Farklı olaylar içerisinde doğru ya da yanlış davranışlar sergileyen kitap kahramanlarıyla empati yaparak düşünce ve davranışlarını şekillendirecektir.

Roman ve hikâyelerde konu seçimi çok önemlidir. Doğru içerik sayesinde okuyucuya istenilen değerleri aktarmak mümkün olacaktır. Babacan'a (2008) göre, her öykü bir mesaj taşımaktadır ve bu mesaj öyküde bir olay veya bir insanlık durumunun içine yerleştirilerek sunulur (2008, s. 267). Yılmaz'a göre ise insan, bitirdiği her romanla farkında olmadan yeni bir gözlük takar ve çevreye o gözlükle bakar (2011, s. 60). Oğuzkan, konu seçiminde çocukların evrensel nitelik taşıyan ruhsal özellikleri yanında, onların dünyasına ayrı bir renk ve kişilik kazandıran ulusal kültür değerlerinin içinde yaşadıkları toplumun benimsediği ahlak kurallarının, gelenek ve göreneklerin de göz önünde tutulması gerektiğini söylemiştir (2013, s. 371).

Çocuklar için yazılmış romanların konularının sadece çocukların ya da hayvanların başından geçen olayları içermesi doğru değildir. Elbette bu kahramanların başından geçen olaylar çocuğun ilgisini çekebilir. Ancak bunun yanında çocuğun günlük hayatında karşısına çıkan kahramanların yaşadığı olayları konu edinen çocuk kitapları da yazılmalıdır. Çocuk etrafında gördüğü her şeyi merak eder ve çeşitli sorularla, gözlemlerle onu tanımaya, anlamaya çalışır. Öyleyse toplumun içinden çıkıp gelmiş kahramanlara ve konulara yer vermek, çocuğu topluma yakınlaştırır.

Roman ve hikâyeler, ilgi çekici şekilde olaylar üzerine kurgulanırsa sürükleyici bir eser hâlini alır. Çocuklara yönelik olarak yazılmış olan eserlerde amaç, dilin zenginliklerini çocuğa kazandırmanın yanında çocuğun duygu ve düşüncelerine olumlu katkı sunmaktır. Tüm yaş gruplarına ait karakterlerin yer alabileceği bu eserler

sayesinde çocuk, kendi yaşları haricindeki insanların duygu, düşünce ve tecrübelerine ulaşma imkânı elde eder.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma materyali, verilerin toplaması ve verilerin analizine ilişkin bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada Hasan Latif Sarıyüce'ye ait olan çocuk romanları ve hikâyeleri Türk Millî Eğitimin Genel Amaçları ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler bakımından incelenmiştir. Bu kapsamda Hasan Latif Sarıyüce'nin roman ve hikâyelerinin değerler eğitimi bağlamında kullanılabilirliği tespit edilmeye çalışılmış ve bu amaçla nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması uygun görülmüştür. Oldukça sık bir şekilde kullanılan bu araştırma yöntemi, yazılı kaynakların incelenmesine ve analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Bu sayede çalışılan konu hakkında detaylı bilgi edinmek mümkündür.

“Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 39).

Hasan Latif Sarıyüce'nin çalışmada kullanılan eserleri doküman niteliğine sahip olduğu için araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

“Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187).

3.2. Çalışma Materyali

Çalışma materyalini Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklar için kaleme aldığı beş romanı ve on iki hikâye kitabı oluşturmaktadır. Yazarın çocuklara yönelik yazdığı, temin edilebilen romanları ve hikâye kitapları çalışma materyali olarak kullanılmıştır.

Böylece, Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklara yönelik hikâye ve romanlarında yer alan değerler eğitimi unsurlarının bulunabilmesi sağlanmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın başlıca dokümanları, Hasan Latif Sarıyüce tarafından çocuklar için yazılmış hikâye ve romanlardır. Bunların yanında çocuk edebiyatı ve değerler eğitimi ile ilgili kitaplardan, tezlerden, makalelerden, dergilerden, sözlüklerden yararlanılmıştır.

İhsan Işık tarafından kaleme alınmış, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi ve Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* eserlerinden yararlanılmıştır. Kaya ve Aldı tarafından yazarla yapılan röportajlardan bilgiler aktarılmıştır. Bunun yanı sıra bazı kaynaklara erişim için çeşitli kütüphaneler ve internet sitelerinden faydalanılmıştır. Bu veriler incelenerek yazarın hayatı ve edebî kişiliği anlaşılmasına çalışılmış ve böylece yazara ait roman ve hikâyelerin çocuklara yönelik olarak kaleme alındığı doğrulanmıştır.

Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklara yönelik olarak yazmış olduğu hikâye ve romanlar temin edilmiştir. Yazarın söz konusu eserlerinde yer alan değerleri tespit etmek amacıyla kaynak bulma, okuma, fişleme ve değerlendirme yapılmıştır. Değerlerin yer aldığı bölümler ayrı ayrı tespit edilmiş ve ilgili bölümler gösterilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışma için Türk Millî Eğitimin Genel Amaçları ve 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı incelenerek otuz değer başlığı belirlenmiş ve bu değerler alfabetik sırayla ele alınmıştır. Ele alınan değerler sırasıyla şöyledir: adalet, aile birliğine önem verme, alçak gönüllülük, barış, bilimsel veriye önem vermek, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, çevrenin korunması, dayanışma, dostluk, dürüstlük, empati, fedakârlık, güvenilirlik, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, nazik olmak, öz güven sahibi olmak, paylaşımcı olmak, sabır, sağlıklı olmaya önem vermek, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, vefakârlık, yardımseverlik.

Değerler önceden belirlenerek eserler buna bağlı bir şekilde incelendiği için çalışmanın verileri elde edilirken nitel veri analiz yöntemlerinden olan betimsel analiz kullanılmış ve çalışmada sadece değer incelemesi yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre:

Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (s. 224).

Çalışmaya konu olan eserler baştan sona ayrıntılı bir okumaya tabi tutulmuş ve her eser için not alma, değer tespitinde bulunma ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre değerlere eserlerde nasıl yer verildiği incelenmiştir. Ardından yorumlama yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için araştırmacı ve alandan bir uzman tarafından tespit edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Bu noktada Miles ve Huberman'ın önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır: $\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Toplam Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı Sayısı})}$ (Miles ve Huberman, 2015, s. 64). Yapılan hesaplamanın sonucunda araştırmanın güvenilirliği %92 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplaması sonucu elde edilen oranın %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Adalet

Adalet, haklı olanın ve doğrunun gözetilmesi böylece hakkın sahibine teslim edilmesi anlamı taşır. Huzurun sağlanabilmesi adaletin sağlanabilmesine bağlıdır. Adaletin olmadığı yerde zulüm vardır. Dünyadaki düzen için insanlar arasında kan bağı olsun ya da olmasın tüm ilişkiler adalet sayesinde düzenlenmelidir. Adalet sadece yasalarla sağlanamaz, her insanın vicdanında adaleti taşıması ve davranışlarına yansıtması gerekir. Kişi, kendi hoşuna gitmeyen bir durumla karşılaştığında bana adil davranılmadı diye kesip atmak yerine tarafsız bir gözle değerlendirme yapabilmelidir. Adalet duygusunu benliğinde yeşerten insan; çevresi tarafından saygı duyulan, güvenilen ve aranan bir insan olur.

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Nadir Bey, Avrupalı devletlerin yoksul ülkelere yönelik politikalarını anlatır. Bu ülkelerin adalet kavramının çok uzağında oldukları mesajını verir.

‘Avrupalı bugün bütün dünyaya adalet, dürüstlük, demokrasi dersi veriyor. Ama kendileri yüzlerce yıl yoksul ülkeleri soydular. Emeklerini tükettiler. Madenlerini işlettiler. Zenginliklerinin kökü oralara dayanıyor. Endüstriye dayalı durmadan dönen bir çark kurdular. İstiyorlar ki çarklarını kimse durdurmasın. Kendi fabrikalarından başka fabrikalar kurulmasın. Yoksul milletler hep kendi ürettikleri malları satın almaya mecbur kalsınlar’ (Sarıyüce, 2017a, s. 99-100).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda çok değerli bir mücevher çalınır. Suçlunun kim olduğu araştırılırken en büyük şüpheli olarak Bilgin Amca'nın yeğeni Uzun görülmeye başlar. Neyse ki gerçek hırsızın Alman Baron olduğu kısa sürede anlaşılır ve Baron mahkemece tutuklanır. Böylece adalet yerini bulur.

Polislere kendisinin suçsuz olduğunu, maymunun gerdanlığı cebine attığından habersiz bulunduğunu söyledi ama kimse bunları yutmadı. Alandan alınarak maymunla birlikte emniyet müdürlüğüne götürüldü. Uluslararası polise telgraflar, teleksler çekildi. Gelen karşılıklı Baron unvanının sahte olduğu, kendisinin maymunlu sosyete hırsızı

olarak şöhret yaptığı bildiriliyordu. Sevk edildiği mahkemece tutuklandı (Sarıyüce, 2017b, s. 105).

Karbeyaz adlı romanda Yağmur Ali, eşkıyayı jandarmaya şikayet ettikten bir gün sonra okul bahçesinde oyun oynarken bazı sesler duyar. Köyün tozlu sokaklarında yürüyenlere baktığında jandarmanın, Gölgesi Uzun Eşkîya'yı yakaladığını görür. Adalet sayesinde suçlu, yakalanmış olur.

Aşağı indiler. Okulun yanından geçtiler. Üç jandarma eri ile Şişman Onbaşı'ydı bunlar. Aralarında eli kelepçeli, sırtına çalıntı bir yatak sarılmış iki büklüm yürüyen bir adam vardı. Kadınlar, erkekler, çocuklar kapı önlerinde hayretten açılmış gözlerle onlara bakıyorlardı. Beş kişilik kabile okul önünden geçerken jandarmaların ortasında iki büklüm yürüyen Gölgesi Uzun Eşkîya'yı tanımakta gecikmedik (Sarıyüce, 2017c, s. 130-131).

Romanın devamında *Karbeyaz*'ı satın alma niyetiyle eve geldiklerini söyleyen iki adam, bir gün sonra onu bağlı olduğu ahırdan çalar. Ahıra gelen köylüler bunu kimin yapmış olabileceğini düşünürler. Jandarmaların adaleti sağlayacağına vurgu yapılır.

“Çingeneler daha çok yıkları toplayıp giderler. Küheylanları çalmayı göze alamazlar. Çünkü satmak için pazara çıkardıklarında jandarmalar gelip yakalarına yapıştır. Böyle bir ata nasıl sahip oldun diye sorar” (Sarıyüce, 2017c, s. 213-214).

4.2. Aile Birliğine Önem Vermek

Toplumunu oluşturan ve toplumun devamlılığını sağlayan aile, sağlıklı nesillerin inşası görevini üstlenir. Aile, aralarında kan bağı bulunan insanların tüm sevinç ve üzüntülerini paylaşarak birliktelik ruhunun oluşmasını sağlar. Bu birliktelik, duygusal ihtiyaçların karşılanması ve güvende hissetmek için önem taşır. Toplumların geleceği, aile birliğine verilen önem ölçüsünde doğru bir şekilde kurulabilir. Sağlam bir yapıya sahip aile kurumunun içinde dünyaya gelen çocuk, mutlu ve huzurlu bir hayata başlar. Değerlerle aile bireyleri aracılığıyla tanışan ve değerlerin önemini ailede kavrayan çocuk, geçmişten gelen değerleri geleceğe aktarma görevini üstlenir.

Dört İsimli Prenses adlı kitapta yer alan *Marifetli Badiban* adlı hikâyede Badiban adındaki bir ördek, kardeşleriyle iyi anlaşamadığı için şehre gitmeye karar verir. Yolda karşına bir kaplumbağa çıkar. Onunla dertleşmek ister ama bu fikrinden vazgeçer çünkü ona göre aile bireyleriyle olan küçük anlaşmazlıklar zamanla unutulup gider.

Badiban kendisi ile kardeşleri arasında geçenleri anlatmak istedi. Vazgeçti. Çünkü aile konularının başkalarına anlatılması uygun düşmezdi. Bir ailede ufak tefek anlaşmazlıklar her zaman olur. Kavga da yapılır. Ama bunlar kısa zamanda unutulur. Anlaşmazlık sona erer. Kardeşler arasındaki ufak tefek sürtüşmeler düşmanlığa dönüşmez. Böyle düşünen Badiban kaplumbağaya aile içinde geçenleri anlatmayı uygun bulmadı (Sarıyüce, 2000d, s. 45).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda denizaltı sayesinde fotoğraflar çeken dede ve torunun bu çalışması çok beğenilir ve fotoğrafların sergilenmesi için gerekli hazırlıklar yapılır. Sergi açılışına aile bireylerinin gelmesi, aile birliğine verilen önemi göstermektedir.

“Sergimiz cumartesi günü saat 14.00’te açıldı. Annem, babam, ablam, ustamız Yusuf amca da bizimle geldiler” (Sarıyüce, 2017a, s. 109).

Romanın devamında Nadir Bey, küçük bir yat alarak yolculuğa çıkmayı düşünmektedir. Bunu duyan Burak, ailesini hemen işin içine dâhil eder. Bu durum, onun aile birliğine verdiği önemi göstermektedir.

“ ‘Yaşa dede! O zaman annemi, ablamı, hatta babaannemi de alıp mavi yolculuğa çıkalım’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 164).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanın başkahramanı Bilgin Amca’nın bu hayattaki tek akrabası, Uzun diye hitap ettiği yeğenidir. Birbirlerine aile olurlar ve aynı evde yaşarlar.

“Bilgin Amca’nın Uzun dediği yeğeninden başka kimi kimsesi yoktu. Onunla birlikte kalıyordu. Çocuğun hem annesi hem babası ölmüştü” (Sarıyüce, 2017b, s. 10).

Karbeyaz adlı romanda Yağmur Ali’nin babasının evlenmesi için genç bir kadına bakmaya giderler. Bu ziyaret esnasında genç kadının Yağmur Ali ile hiç ilgilenmediği, onunla ilgili söylenen hiçbir söze karşılık vermediği Fatma abanın dikkatinden kaçmaz. Oradan geldikten sonra komşu kadınlara Fatma abanın söylediği sözler, onun için aile birliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Yalnız birkaç gün sonra oturmaya gelen komşu kadınlara halamın şunları söylediğini duydum:

‘Gittik gördük. Sanırım bu iş olmayacak. Biz yalnız kadın değil oğlumuz anne arıyoruz. Kardeşim hoyrat biriyle evlenir de yağmur Ali’yi ezdirirse durmam ben. Çocuğu da alır çeker giderim bu evden’ (Sarıyüce, 2017c, s. 23).

Karbeyaz adlı romanın devamında Yağmur Ali’nin annesinin onu doğururken öldüğü ifade edilmektedir. Bu sebeple Yağmur Ali’yi, bu zamana kadar halası büyütüştür. Dördüncü sınıfta okuyan Yağmur Ali, okul çıkışında eve geldiğinde tanımadığı konukların evde olduğunu görür. Gülbeyaz, misafirlerin Fatma abaya dünür

olarak geldiklerini söyler. Oysa Yağmur Ali, halasını ailesinin bölünmez bir parçası olarak görmektedir.

Arkamdan Gülbeyaz abam yetişiyor. Kimsenin duymayacağı hafif bir sesle:

‘Fatma abama dünür geldiler.’ diyor. Geri dönüp içeriye giriyor gene.

Böyle bir şey beklemiyordum hiç. Acı ve buruk bir duygu doluyor içime. Halamı, ailemizin her zaman birlikte olması gerekli bölünmez bir parçası biliyorum. İçinde barındığımız ev, avlu kıyısında duran zahire ambarımız, çay kıyısındaki değirmenimiz, nasıl bizim ise halam da öyledir. Başka türlü olacağını hiç düşünmemiştim. Hep birlikte yaşayıp gideceğimizi sanıyordum (Sarıyüce, 2017c, s. 140).

4.3. Alçak Gönüllülük

Alçak gönüllülük; insanın sahip olduğu makam, para, güzellik ya da imkân dolayısıyla kendini başkalarından üstün görmemesi, kibir sahibi olmaması anlamı taşımaktadır. Alçakgönüllü insanlar, sahip oldukları özelliklerin farkındadır. Bu değer, kendini küçümsemeyi değil kendini üstün görmeyi bir kenara bırakmayı ve mütevazı olmayı anlatır.

Dedemin Denizaltısı adlı romanda tamirhanenin sahibi olan Burak’ın babası, personeliyle bir arada yemek yemektedir. Nadir Bey’in de emekli olmadan önce aynı şekilde davranmakta olduğu ifade edilir. Bu durum her ikisinin de alçak gönüllü insanlar olduğuna işaret eder.

“Çalışanlar öğle yemeğini tamirhanede yerler. Aşçı Ayşe teyze hem yemek yapar hem de çay kaynatır. Babam kahvaltıyı simit ve çay ile geçirir. Öğle yemeğini de personelle birlikte orada yer. Dedem de emekli olmadan önce öyle yapardı.” (Sarıyüce, 2017a, s. 89).

Romanın devamında fotoğraf sergisinin açılışı esnasında kendi isminin yer aldığını öğrenen Burak, fotoğrafların çekiminde onca emeği olmasına rağmen alçak gönüllü davranır ve buna gerek olmadığını söyler.

“ ‘Burak Reis!’ dedi ‘Cumartesi günü en şık giysilerini giymesin. Çünkü sergi ikimizin adı ile açılacak. Açılış töreninde sen de bulunacaksın.’

(...)

‘Ne gerek var dedeciğim.’ dedim. ‘Serginin de denizaltının da mimarı sensin’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 108-109).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda alçak gönüllülük değeri ile ilgili olarak rastlanan bulgular şunlardır:

Uzun, oldukça zeki ve başarılı bir gençtir. Buna rağmen dayısı Bilgin ile konuşurken alçak gönüllü davranır.

“ ‘Ben sizin kadar zeki değilim. Ama icat ettiğiniz makinenin önemini kavrayamayacak kadar da anlayışsız değilim’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 21).

Bilgin Amca'nın buluşu ile geçmişte söylenmiş olan sözleri bugüne getirebilmektedir. Bu ilginç buluş, Uzun'u çok heyecanlandırır. Dayısına övgü dolu sözler söylemeye başlar ama Bilgin Amca, bu tarz sözlerden hoşlanmayan alçak gönüllü biri olduğu için odasına geçer.

‘Senin bir eşin bulunmaz dayıcığım.’ dedi yeğeni oldukça heyecanlı bir sesle. ‘Harika bir buluş gerçekleştirdin! Yaşasın!’

Bilgin, yeğeni daha son cümlesini tamamlamadan çalışma odasına geçti. Uzun da ona uymak zorunda kaldı. Daha çok şeyler söylemek, dayısını övgü sağanağına tutmak istiyordu. Ama bir iki cümle daha söylese dayısı kendisini susturacaktı (Sarıyüce, 2017b, s. 26).

Komiserin Bilgin Amca'yı övmesi onu çok mahcup eder. Ne söyleyeceğini şaşırır. Onun bu hâli, alçak gönüllü bir insan olduğunu gösterir.

“Bilgin, böyle övücü sözlere alışık değildi. Yüzü kızardı. Kem küm etti. Aklına bir teşekkür ederim sözü bile gelmedi.

‘Şey, bir duyuru yapacaktık yeğenim Uzun'la’ dedi” (Sarıyüce, 2017b, s. 46).

Bilgin Amca'nın buluşunu emniyet müdürü görmek istemektedir. Bilgin Amca, müdür beyin makineyi görmek istemesini yadırgamaz. Ama makineyi görmek için benim evime gelmeli, der. Karakoldaki dedektifler müdür beyin kibirsiz bir insan olduğunu ancak bunun için yeterli zamanı olmadığını söylerler. Bu şekilde üst makamda yer alan bir kişinin alçak gönüllü olduğu mesajı verilir.

“ ‘Müdür bey makineyi görmek istiyorsa evime teşrif etsinler. Orada gösteririm makineyi. Göstermekle de kalmaz ne işe yarayacağını anlayacağı bir dille anlatırım.’

‘ Evinize de gelirler efendim. O öyle kibirli bir adam değildir. Bilginlere, bilim adamlarına karşı son derece saygısı vardır’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 55).

Karbeyaz adlı romanda günün birinde köye bir eşkıya gelir. Bu eşkıya İzzet adında fakir bir adamın evinde kalmaya başlar. Romanda geçen şu ifadeler, İzzet'in alçak gönüllü bir kişi olduğunu göstermektedir:

“Açgözlü değildir. Ne verilerse onunla yetinir. Genellikle bir iki yumurta, bir avuç kuru fasulye ya da mercimek konur heybesine. Kimi zaman bir tane yufka ekmeğine bile razı olur” (Sarıyüce, 2017c, s. 74).

Romanın ilerleyen sayfalarında Yağmur Ali, Gülbeyaz’a hayallerinden bahsetmektedir. Ancak Gülbeyaz’ın bu hayattan büyük beklentileri yoktur, alçak gönüllü bir şekilde yaşamak onlar için yeterlidir.

“ ‘Bir eli yağda bir eli balda yaşatacağım sizi.’ diyorum.

‘Yağa, bala ne gerek var.’ diyor. ‘Karnımızı doyursak yeter bize’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 249).

4.4. Barış

Barış, insanın içinde taşıdığı kin ve nefreti bir kenara bırakmasıyla ortaya çıkar. Düşmanlıktan, kavgadan, savaştan, kin ve nefretten uzaklaştıkça huzura yaklaşmak mümkün olacaktır. Toplumların dolayısıyla da dünyanın refahının sağlanabilmesi noktasında çok büyük bir önem taşıyan barış; güzelliğin, iyiliğin ve anlayışın insan yaşamına hâkim olmasına katkı sunar.

Evime Dönüyorum adlı romanda yüzlerce kuşun ormanda barış içinde yaşadığı, şu cümlelerle anlatılmaktadır:

“Kavağın dalları arasında serçe, baştankara, saka gibi yüzlerce kuş yuva yapmıştı. Kavak üstünde bir kuşlar köyü kurulmuştu. Kavga dövüş etmeden vicirtilerle barış içinde yaşayıp gidiyorlardı” (Sarıyüce, 1993, s. 51-52).

Uçurtmam Birinci Olacak adlı kitapta yer alan *Suna'nın Sulu Boyası* isimli hikâyede Suna, kaybolan sulu boya kutusunu arkadaşı Aysel’in aldığını söyler. Bunun üzerine Aysel, okula gitmez. Bir gün sonra sınıfa müdür yardımcısı gelerek sulu boya kutusunun kitapçıda unutulduğunu söyler ve kutuyu Suna’ya teslim eder. Yaptığı hatayı anlayan Suna, arkadaşının evine giderek ondan özür diler. Böylece Suna ve Aysel, barışırlar.

“ ‘Aysel’ dedi ‘Benim sulu boyam bulundu. Kitabevinde unutmuşum. Senden özür diliyorum. Kabahatim çok büyük. Ama ne olur beni affet.’

‘Böyle konuşmana hiç gerek yok. Arkadaşlarımızla birlikte buraya gelmeniz bile yeterlidir. İnşallah bundan sonra birbirimizi üzmeziz’ ” (Sarıyüce, 2000a, s. 19-20).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca, büyük çabalar sonucu ortaya çıkardığı buluşların savaş için kullanılmasını istememektedir. Onun buluşlarının amacı

savaşa hizmet olamaz. Amerika'dan gelen birlikte çalışalım teklifini bu sebeple kabul etmemiştir.

Amerikalıların Yıldız Savaşları adı ile başlattıkları ama bir türlü üstesinden gelemedikleri tasarının esasını kendi buluşunun oluşturduğunu söylemişti dayısı. 'Ama' demişti 'bir türlü beceremiyorlar.' Sonra şunları söylemişti: 'El altından bana haber gönderdiler. Amerika'ya gelin, birlikte çalışalım.' dediler. 'Kabul etmedim. Buluşlarımın amacından saptırılmasını özellikle savaş amacına yönlendirilmesini kabul edemem' (Sarıyüce, 2017b, s. 22).

4.5. Bilimsel Veriye Önem Vermek

Bilim, ilk insandan bu zamana kadar elde edilen bilgilerin nesilden nesile aktarılmasını sağlamıştır. Düşünmeye, araştırmaya, neden-sonuç ilişkisi kurmaya yönelen bu değer, doğru bilgiye ulaşmanın kapılarını insana açmaktadır. Toplumların ilerlemesinde temel unsurlardan biri olan bilimin gelişim gösterebilmesi için bilimsel düşünceye önem vermek ve bilginin kıymetinin farkında olmak gerekir. Günümüz dünyasının vazgeçilmezi olan bilim, insanın bilme ve anlama merakı sebebiyle çıktığı arayış yolculuğunu göstermektedir.

Hacivat ve Karagöz adlı seride yer alan *Armut ile Atom* adlı hikâyede Hacivat'ın arkadaşı Karagöz'le uzun zamandır görüşemeyişinin bir sebebi vardır. Günlerdir evden çıkmayan Hacivat, bilgisini arttırmak için araştırmalar yapmakta olduğunu arkadaşına anlatır.

"-Elime yeni fen kitapları geçti. Onları okuyup bilgimi arttırayım dedim" (Sarıyüce, 1982, s. 5).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda çocuklar, ağaçların yanına giderler. Yanıç yapıştırıcı elde etmek için ağaçların üzerinde kedi balı arar. Can kedi balının ne işe yaradığını sorunca Yanıç, ona bildiklerini anlatır.

" 'Ağaçlar kedi balını niçin yaparlar?'

'Hiç... Öyle işte... Bir yerleri ezilince ya da böcekler tarafından delinince ağaç bir sıvı sızdırmaya başlar. Bu sıvı ile gövdesindeki delikleri kapatır' " (Sarıyüce, 2010, s. 56).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda yer alan bilimsel veriye önem vermek değeri ile ilgili bulgular şunlardır:

Yolculuk esnasında Nadir Bey, pusula ile yön belirlemektedir. Sonrasında da Uzunada'ya yaklaştıklarını söyler. Bunu dedesinin nasıl bildiğini merak eden Burak'a, hızölçer sayesinde elde ettiği bilgi ile ilgili açıklama yapar.

“İkide bir cebinden cep saatine benzeyen pusulayı çıkarıyor, yönümüzü belirliyordu.

(...)

Uzunada, Güzelbahçe'ye on mil çeker. Hızölçer on mil yol aldığımızı gösteriyor” (Sarıyüce, 2017a, s. 25).

Burak, denizin içinde bir köpekbالیğının bir yılanı kovaladığını görür. Nadir Bey, torununa elektrikli yılan balığı ile ilgili bilimsel bilgiler aktarır.

“ ‘O yılan değil elektrikli yılan balığıdır. Hiç de zavallı değildir. Vücudunun sekizde yedisi kuyruktur. Kuyruğunun yüzde kırkı ise elektrik hücreleri taşır. 550 volt değerinde elektrik akımı verir. Kuyruğu bir ata çarpsa hemen öldürür’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 28).

Burak, denizaltının daha derine inmesini ister. Nadir Bey, bunun mümkün olmadığını suyun basıncı konusunu anlatarak açıklar.

“ ‘İki yüz metre derinliğe insek, ne oluruz, biliyor musun? Yamyassı eziliriz.’

‘Neden? Derinlerde kayalar mı var?’

‘Kayalar değil deniz suyunun ağır basıncı ezer gemimizi. Bir düşün. Denizler derinleştikçe suyun ağırlığı artar, bu ağırlığa çelikten yapılmış gemiler bile dayanamaz’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 31).

Denizin altında hiçbir canlının yaşamadığını düşünen Burak'a dedesi bildiklerini anlatır.

“ ‘Yaşamaz olur mu? Basınca dayanıklı kimi balık türleri yaşıyor. Üstelik derin deniz derinlikleri çok karanlıktır. Güneş ışığı oralara ulaşamaz’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 32).

Nadir Bey balıklar ile ilgili olarak Burak'ın bilmediği çok farklı bilgiler aktarır.

‘Kimi derin deniz balıklarının iki yanında sıralar halinde ışık organları vardır.

Bunlarla balık yakın çevresini aydınlatır. Elektriği ve de elektrikle aydınlanmayı balıklar, insanlardan çok daha önce keşfetmiştir. Kimi balıkların sırt yüzgecinin ön dikenini çok uzundur. Bu uzantının ucunda küçük bir ampul gibi bir ışık yanar. Küçük balıklar bu ışığı görünce gelirler. O da bunları yutuverir’ (Sarıyüce, 2017a, s. 33).

Denizde ilerlerken kumlu bir alanda dururlar. Burak, burada hayatın olmadığını ve gereksiz yere durduklarını düşünür. Biraz dinlenmeye karar verirler. Büyük bir balık,

küçük bir balığı bir anda yutuverir. Bunun üzerine dedesi bilimsel bazı açıklamalar yapar.

“ ‘Boş sandığım kumsalı gördün mü? O küçük balığı yutan canavar bir mürekkep balığıdır. Bilim kitaplarında onlara baştan ayaklar denir. Bak hâlâ önümüzde duruyor. Başında hareket eden sekiz tane kolu var. Bunları hareket ettirerek ilerler. Avlarını bunlarla yakalar’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 47).

Bir mürekkep balığı ilgilerini çekti. Sarımsı, esmer bir renkte olan derisi bir anda siyah ve yeşilimsi çakıl taşlarına bürünür. Buna çok şaşırın Burak’a, dedesi mürekkep balıklarından bahseder.

“ ‘Şaşırma!’ dedi dedem. ‘Çok maharetleri vardır keratanın. Bilim adamlarına göre alet kullanabilen tek deniz yaratığı budur. Şimdi gene pusuya yattı. Biraz daha beklersek yeni bir marifetini seyredebiliriz’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 48).

Denizdeki balıkların yaşamı ile ilgili bilgi edinmek için dede ve torunu kitap karıştırmaya karar verir. Bu ilginç olay onlar için araştırılmaya değer görülmüştür.

“ ‘Çok merak ettim dede. Bir balık nasıl yuva yapabilir? Acaba biyoloji kitaplarında bunlar hakkında bilgi var mıdır? ’

‘Olacağını sanıyorum. Lise kitaplarında yoksa bile üniversite kitaplarında olması gerekir. Çünkü bir balığın yuva yapması bilim yönünden çok ilginç bir olaydır.’

‘Eve dönünce kitapları biraz karıştıralım dede. Bakalım yuvacı balıklar hakkında bir açıklama var mı?’

‘Öyle yapalım’ (Sarıyüce, 2017a, s. 76).

Burak, denizde rastladıkları yuvacı balıklarla ilgili bilgi toplamak için araştırma yapar. Bu davranışla merak edilen, bilinmeyen konularla ilgili ansiklopedilerden, kaynak kitaplardan araştırma yapmanın önemi anlaşılmaktadır.

“ ‘Dede ben de boş oturmadım. Hani fotoğraflarını çektiğimiz balık yuvası vardı ya onun hakkında ansiklopedilerden, kaynak kitaplardan bilgi aradım ama bulamadım. Belki de bilim dünyasının tanımadığı bir balıktır bu yuvacı balıklar’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 80).

Ebru, elindeki tarih kitabında yazılı olan bilgileri dedesine anlatır.

“Ablamın elinde tarih kitabı vardı. Dedeme gösterdi:

‘Bu kitapta Salihli çevresinde yaşayan Lidyalıların çok zengin oldukları, altın çıkardıkları, ilk altın parayı da onların bastıkları yazılı’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 97).

Nadir Bey kitaplığını zenginleştirmek için çeşitli ansiklopediler ve kitaplar almaktadır. O, bilgiye değer veren bir kişidir.

“Okuldan döndükçe kitaplığımızın zenginleştiğini görüyordum. Dedem yeni ansiklopediler, denizle ilgili kitaplar alıyor. Almakla kalmıyor. Bir köşeye çekilerek okuyor, notlar alıyor” (Sarıyüce, 2017a, s. 132).

Nadir Bey, kitaplarının bilimsel bir iddia taşımayacağını çünkü kendilerinin bilim adamı olmadığını torununa anlatır. Bunun nedenini tam olarak anlamayan Burak’a açıklama yapar.

‘Bizim çalışmamız bilimsel bir çalışma değil ama en az onun kadar değerli bir çalışmadır. Biyoloji yeryüzündeki tüm canlıların bilimidir. Dünyada o kadar çok canlı türü var ki hepsini incelemek mümkün değildir. Bu yüzden karalardaki denizlerdeki yaşam üzerine gözlemde bulunanların öğrendikleri, bilim adamlarının çok işine yarar. Amatör gözlemciler olmasa biyoloji ilmi gelişemez’ (Sarıyüce, 2017a, s. 141).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda yer alan bilimsellik değeri ile ilişkili bulgular şu şekildedir:

Bilgin Amca, bir bilim adamıydı. Yeğeni Uzun’a yıllardır elde ettiği bilimsel bilgileri çok anlaşılır bir şekilde anlatırdı.

“Öyle bir anlatış biçimi vardı ki Uzun okulda öğrenemediklerini dayısından bir iki dakika içinde öğreniverirdi” (Sarıyüce, 2017b, s. 16-17)

Bilgin Amca projesini Uzun’a anlatmaya başlar. Seslerin duvarlarda bıraktığı izleri bu makine sayesinde tekrar toplayıp canlandırabilmeyi bilimsel bir şekilde açıklar.

‘Ses titreşimlerle oluşur. Titreşimlerle yayılır. İşin en ilginç yanı nedir biliyor musun?’

‘Nereden bileyim dayıcığım. Ben daha doğru dürüst sesin ne olduğunu bilmiyorum ki...’

(...)

‘Kaynağından çıkan ses dokunduğu yüzeylerde iz bırakır. Bu izleri tekrar sese dönüştürmek mümkündür.’

(...)

‘Şimdi seninle konuşuyoruz ya seslerimiz duvarlara çarpıyor, oralarda iz bırakıyor. Günlerce ve gecelerce... Yıllarca sonra benim yapmakta olduğum makine ile bu sesleri tekrar toplayıp canlandırabiliriz’ (Sarıyüce, 2017b, s. 19-20).

Ansızın başlayan yağmur, sele sebep olmuştur. Köylüler bu duruma çok şaşırırlar. Şimdiye kadar dereden hiç bu kadar korkunç bir sel suları akmamıştır. Bunu Tanrı’nın kendilerini cezalandırmak istemesi olarak yorumlarlar. Bilgin Amca ise bu durumun sebebini ormanların yok olmasına bağlar.

“Bilgin Amca gülümsedi:

‘Bu cezayı Tanrı değil kendileri hazırlamışlar. Baksanıza çevrede orman diye bir şey kalmamış. Yağmur sularını tutacak, toprağa bağlayacak bitki örtüsü ortadan kaldırılmış’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 145).

Yeni Delhi’de bir üniversitede Bilgin Amca konferans verir. Bilimsel gelişmeler üzerine bilim adamlarıyla konuşma imkânı bulurlar.

“Konuşması kısa ve anlamlı oldu. İki yüzden fazla dinleyici katılmıştı. Bunların çoğu tanınmış bilim adamlarıydı.

Konferans salonunda verilen kokteyl çok samimi geçti. Birbirlerine karşılıklı sorular sordular. Bilimsel gelişmeler üstünde durdular” (Sarıyüce, 2017b, s. 158).

4.6. Cesaret

Cesaret sahibi insanlar, tehlikeli ve zor durumlar karşısında korkusuzca davranan, mücadeleci ve güçlü insanlardır. Bu değere sahip kişiler, gördükleri haksızlıklara müdahale eder ve inandıkları işlere kolaylıkla girer. Cesaret, var olan bir zulme karşı duran kişide anlam kazanır. Elbette cesur olmak, düşünmeden fevri bir şekilde davranmak demek değildir. Zorluklar karşısında vazgeçmemek ve zorluklarla mücadele etmek noktasında doğru zamanda doğru adımı atmaktır.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Sevgili Kitaplarımın Hikâyesi* adlı hikâyenin kahramanı olan çocuk, beşinci sınıfa giderken okuduklarına benzeterek bir hikâye kitabı yazar. Kitabı başkalarına okumaya bir türlü cesaret edemezken en sonunda cesaretini toplar ve misafirlere hikâyesini okur.

Hikâyemi tamamlamıştım ya kimseye okumak şöyle dursun söylemeye bile cesaret edemiyordum. Bir gün evimize komşu köylerin birisinden bir dolu kadın misafirler geldi. Akşamüstü onlardan birisi, masallar anlattı. Nasıl olduysa ben de cesarete geldim. Defterimi çıkardım.

-Size bir hikâye okuyayım mı, dedim.

-Oku, oku!. diye bağıştılar.

Okudum. Hem de sonuna kadar (Sarıyüce, 1980, s. 38).

Babasını Arayan Çocuk adlı kitaba ismini veren hikâyede yer alan altı yaşındaki Demir’in babası, Kıbrıs Savaşı’nda şehit olur. Ancak annesi bu gerçeği ona söyleyemez. Küçük çocuk sürekli dağlara bakıp babasının geleceği günü bekler. Babası gelmediği için tüm cesaretiyle babasına gitmek ister.

“ ‘Anneciğim ben dağlara gitmek istiyorum. Babamı görmek istiyorum.’

‘Oğlum nasıl gideceksin, dağlar çok uzaktır...’

‘Olsun ben giderim.’

‘Ya karşına kurt çıkarsa?’

‘Çıksın ben kurttan korkmam ki’ ” (Sarıyüce, 1991a, s. 6).

Babasını Arayan Çocuk adlı kitaptaki başka bir hikâye olan *Eli Kılıçlı Kahraman*’da, bir fare ailesinin yaşadığı evde büyük bir kedi vardır. Bu kediye Korkunç Dev adını verirler. Fare ailesinin sahip olduğu dokuz çocuktan bir tanesi erkektir ve bu erkek yavru, çok cesur bir şekilde kediye karşı savaşmak istemektedir.

Erkek fare yavrusu da babası gibi kendisine pek güveniyordu. Koskocaman annesi ile babasının Korkunç Dev’den bu kadar konuşmalarına bir türlü akıl erdiremiyordu. Biraz sonra annesi babası avlanmak için gidince bizim yumurcak hemen oyuncak kılıcını eline aldı. Kardeşlerine:

‘Ben’ dedi, ‘Korkunç Dev’le savaşmaya gidiyorum. Siz sakın dışarı çıkmayın. Ben dönünceye kadar içeride bekleyin’ (Sarıyüce, 1991a, 41).

Uğur Böceğinin Düğünü kitabında yer alan *Asık Yüzlü Komşumuz* adlı hikâyede, bir sokakta bulunan ev aniden yanmaya başlar. Evin etrafında büyük bir kalabalık toplanır. Herkes, olan biteni izlerken evde bir kişinin olduğu anlaşılır. Alevlerin sardığı eve kimse girmeye cesaret edemezken bir komşu cesaretle eve girer ve yangında mahsur kalan kızı kurtarır.

O sırada yeni komşunun sokağın alt başından geldiği görüldü. Karısı ona doğru koşarak bir şeyler söyledi. Bunun üzerine adam hızla kalabalığı yardı. Sporculara özgü bir çeviklikle yanan evin merdiveninden yukarı çıktı. Bir iki dakika sonra Ali Bey amcanın kızı Güler’i kucağında dışarı çıkardı. (...)

(...) Evlerine dönerlerken herkes cesur komşuyu konuşuyordu (Sarıyüce, 2000c, s. 55).

Dört İsimli Prenses adlı kitapta yer alan *Karatavuklarla Arsız Saksığan* isimli hikâyede bir karatavuğun yuvasına saldıran saksığana, küçük kuşlar cesaretle karşı koyar.

“Küçük kuşlardan oluşan ordu bir iki kere saksığanın üstünde dolaştıktan sonra ansızın saldırıya geçti. Arsız kuşun sırtını sağrısını gagalamaya başladılar” (Sarıyüce, 2000d, s. 22).

El Evinde adlı kitaptaki *Akasya Ağacı ile Küçük Ev* hikâyesinde bir binanın bahçesinde kendi kendine yetişen akasya ağaçlarından bahsedilmektedir. Apartmanın yöneticisi olan yüzü hiç gülmeyen yüksek bir yargıç, bu durumdan hiç memnun değildir. Kapıcıyı çağırarak ona hemen bu ağaçları sökmelerini söyler. Bunun üzerine kapıcı cesaretle cevap verir.

“Kapıcı cesaretini toplayarak adama sordu:

-Kusura bakma beyefendi, bir şey soracağım. Şuncağız burada bitip de yeşerse kıyamet kopmaz ya... Hem bir yeşillik meydana gelmiş olur” (Sarıyüce, 2000e, s. 60).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda rastlanan cesaret değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Denizaltını suya indirdikten sonra Nadir Bey, kendi yaptığı katlanır merdiven sayesinde denizaltının içine girer ve torunu Burak’a seslenir. İlk denemeyi kendisi yapacak, bir sorun yoksa onu yanına alacaktır. Cesaretle denizaltını suya daldırır.

“ ‘Burak Reis. ‘dedi. ‘Önce ben binip şöyle bir suya dalayım. Su sızdırıp sızdırmadığını denetleyeyim. Gerçi gemimizi çok sağlam yaptık. Suyu karşı güvenli hâle getirdik. Ama ne olur ne olmaz. Bir denemeden geçirmemiz gerekir’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 20).

Denizaltı ile körfezi gezen Nadir Bey ve Burak daha uzaklara açılacaktır. Bu durum onların cesaretini ortaya koymaktadır.

“ ‘Burak Reis’ dedi ‘Körfezi göreceğimiz kadar gördük. Daha uzaklara açılmanın zamanı geldi.’ ”

‘Yaşasın!’ diye çığılığı bastım” (Sarıyüce, 2017a, s. 86).

Burak, arkadaşı Sezin’in köpekten korkması üzerine cesurca davranıp ona evine kadar eşlik eder.

“Bir keresinde bana dedi ki:

‘Geçtiğim sokakta bir köpek var. Geçerken bana dişlerini gösteriyor. Çok korkuyorum. Evimize kadar eşlik eder misin?’

Ettim. Her an karşımıza bir köpek çıkacak diye sağa sola bakınarak yürüdüm. Ne var ki köpek falan görünmedi” (Sarıyüce, 2017a, s. 106).

Kaçakçılık olayından sonra Burak, birkaç gün boyunca kendilerini bir adamın takip ettiğini hisseder. Burak dikkatli davranmakta, adamı tekrar görüp göremeyeceğini kontrol etmektedir. Bir gün Nadir Bey’e o adamı görüp görmediğini sorar. Nadir Bey, torununa cesur çocuk diyerek onu cesaretlendirir.

“ ‘O kara kuru, ufak tefek adamı gördüğün oluyor mu dede?’

‘Görmüyorum. O bir rastlantıydı. Bizi izleyen bir hafiyeye değildi herhâlde. Boşa endişelenme cesur çocuk’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 139).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Uzun, üniversite sınavına girmiş ancak yüksek puan alamamıştır. Cesurca bunu dayısına söylemelidir.

“Bütün cesaretini topladı.

‘Dayıcığım!’ dedi. ‘Ben üniversiteye girecek kadar yüksek puan tutturamadım’ ”
(Sarıyüce, 2017b, s. 117).

Romanın ilerleyen sayfalarında Bilgin Amca ve Uzun, Cengel Ulusal Parkı’nda dolaşmak isterler ancak parkın yetkilileri onlara tehlikeli bir dişi kaplandan bahseder. Buna rağmen cesaret edip gezintiye çıkarlar.

“ ‘Yalnız sizi uyarıyoruz. Bugünlerde yavrusu öldürülmüş bir dişi kaplan dolaşiyor. Yavrusunu kaybetmiş bir dişi kaplandan daha tehlikeli yaratık yoktur. Her an tetikte olmalısınız.’

Bir patikayı izleyerek Cengel’in içine daldılar” (Sarıyüce, 2017b, s. 127-128).

Romanın devamında Hindistan’da bulunan büyük bir caddede korkunç kobra yılanları müzik eşliğinde bir gösteri yapmaktadır. Uzun, dünyanın en zehirli yılanları olan kobralarla gösteri yapan bu cesur kişilere hayret eder.

‘Bu adamlar, bu korkunç yılanlardan hiç korkmuyorlar mı?’

‘ Neden korksunlar?’ diye dayısı karşılık verdi. ‘ Onlar yılanlar arasında büyüyorlar. Yılanlar kendilerine alıştıdır.

‘ Peki zehirli değil mi bu hayvanlar?’

‘ Hiç olmaz olur mu? Dünyanın en zehirli yılanları bu kobralardır. Soktukları insanlar hemen felç olurlar. On dakika içinde de ölürler’ (Sarıyüce, 2017b, s. 162).

Karbeyaz adlı romanda cesaret değeriyle ilişkili olarak şu bulgular elde edilmiştir:

Köye yeni bir öğretmen gelir. Okuma yazma bilenlerle bilmeyenleri yan yana oturarak birbirlerini çalıştırmalarını ister. Kezban ve Yağmur Ali de yan yana oturmuştur. Bunu duyan Kezban’ın abisi Ahmet Şemsi, okul duvarının yanında Yağmur Ali’yi yakalar. Bir daha kardeşi Kezban’ın yanına oturmamasını sinirli bir şekilde söyler ama Yağmur Ali, ondan korkmadığını cesur bir şekilde ifade eder.

“ ‘Bir daha bacımın yanında oturursan kafanı kırarım senin.’

Kolumu çekerek kurtardım.

‘Senden korkmuyorum.’ dedim.

‘Kim? Sen mi benden korkmuyorsun?’ dedi.

‘Evet, ben korkmuyorum. Ne olacak?’ dedim” (Sarıyüce, 2017c, s. 55).

Al kısrak günün birinde evden kaçıp çok uzaklarda bulunan bir dağa gider. Günlerce onun dönmesini bekleyen Yağmur Ali, daha fazla beklemeye dayanamaz ve

uzun bir yolculuğu göze alarak al kısrağın yanına gider. Cesur bir şekilde onu alıp eve götürür.

Uzun uzun baktıktan sonra görebiliyorum al kısrağı. O da çamurlardan, yaban yaşamından payını almış. O uslu araba atımız değil. Bakışları değişmiş. İğdişi yanına kadar sürüyorum. Atlayıp üstünden iniyorum. Gülümseyerek bakıyorum al kısrağa. Beni tanımamasına tanıyor ama biraz huysuzlanır gibi davranıyor. Birkaç adım öteye gidiyor. Sokulup yelesinden tutuyorum. Getirdiğim yuları geçiriyorum başına (Sarıyüce, 2017c, s. 81).

Gülbeyaz ve Yağmur Ali, evde otururken birden odanın kapısı açılır. İçeriye Gölgesi Uzun Eşkîya girmiştir. Onu gören Yağmur Ali ne yapacağını bilemez ve çok korkar. Gülbeyaz ise çok cesur bir şekilde davranır.

Eşkîya ile bir süre birbirlerini süzdüler. Sonra hızla yerinden doğruldu Gülbeyaz abam. Öfkeli, korkusuz bir sesle:

‘Ne istiyorsun?’ dedi.

Eşkîya şaşırıldı. Böyle bir öfke ile karşılaşacağını beklemiyordu herhalde.

Kekeledi:

‘Hiç’ dedi ‘misafirlige geldim sana.’

Gülbeyaz abam sesini daha da yükseltti:

‘Seni çağırın oldu mu da evime geliyorsun’ (Sarıyüce, 2017c, s. 95).

Gölgesi Uzun Eşkîya, tek başına dolaşmakta olan Yağmur Ali’yi yakalar ve onu kaçıtır. Uzun bir yolculuğun ardından onu başka bir köye götürür. Yağmur Ali bir fırsatını bularak cesur bir şekilde oradan kaçar.

‘‘Ayaklarımın ucuna basarak dışarı çıktım. Sağa sola bakındım. Gözlerim karanlığa alışınca kadar bekledim. Ortalıkta eşkîya falan görünmüyordu. Sessizce köyün içine doğru uzaklaşıp gittim.

Çok koyu bir karanlık var. Daracık bir sokak içindeyim. Birkaç metre ileriden bir gölgenin bana doğru geldiğini fark ediyorum.

Eşkîya olmasın. Fır geri döndüm. Başka bir aralığa saptım’’ (Sarıyüce, 2017c, s. 123).

Eyer takımlarını yapan saraç, Ahmet Çavuş ile beraber savaşmıştır. Savaş maceraları anlatılınca Ahmet Çavuş’un ne kadar cesur olduğu ortaya çıkar.

‘‘ ‘Hâlâ Irak cephesinde savaştığın günlerdeki gibisin. Siperden çıkma diye ayaklarına sarıldığım hâlde tekmeledin beni. İngiliz’in üzerine atıldın. Onu hakladın ama baldırına kurşunu yiyince yığılıp kaldın. Tutsak düştün. İngiliz gavuru da seni ta Çin Hindi bataklıklarına götürdü’ ’’ (Sarıyüce, 2017c, s. 194).

Sekiz on yaşlarındaki bir erkek çocuğu, çaldığı bir ekmekle koşmaya başlar. Fırından ekmek çalan çocuğun peşinden birçok kişi koşar ve onu yakalar. Çarşının ortasında çelimsiz çocuğu dövmeye başlarlar. Bu sırada çarşıda bulunan Gülbeyaz, küçük çocuğu kalabalığın elinden cesurca kurtarır.

Üvey annemin yüzünü büsbütün değişmiş görüyorum. Öfke, isyan dolu bu yüz. Öfkeli bir tepkiye hazırlandığı besbelli. Fırıncı yeni bir tekme atacağı sırada birden fırlıyor yerinden. Adamı itekleyerek uzaklaştırıyor.

‘Utan be! Gücün bu zavallıya mı yetiyor. Bir ekmek çaldıysa kıyamet mi koptu?’ diye haykırıyor bir yandan da (Sarıyüce, 2017c, s. 198).

4.7. Cömertlik

İnsanın sahip olduklarını hiçbir karşılık beklemeden vermesi, bağışlamasıdır. Cömert olan insan, paylaşarak bencilliğini bir kenara bırakır ve başkalarının ihtiyaçlarını gözetmeyi alışkanlık hâline getirir. Beklentisiz bir şekilde veren kişi, çevresine karşı duyarlıdır. Sahip olduğu maddi varlığı, başka insanların faydasını gözeterek vermesi onu manevi olarak hafifletir.

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can’ın tilkilere götürdüğü yiyecek miktarını az bulan hala, cömertlik ifade eden şu cümleleri kullanır:

“ ‘İki piliç budu tilki ile eniklerin diş kovuklarını doldurmaz.’

‘Ne yapayım halacığım, evde götüreceğim başka bir şey yok ki!..

‘Evde yoksa çarşıda da mı yok. Karabaş için her hafta baban kemik ve et getiriyor. Söyleriz biraz fazla alır’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 104).

Romanın devamında Yanıç, okulların açılması yaklaştığı için çiftlikten ayrılmak üzeredir. Can’ın halası onun için cömert harcamalar yapar.

“Kente gitti. Kendi parasından Yanıç için bir takım elbise, ayakkabı, gömlek, eşyalarını koysun diye bavul aldı. Cebine de oldukça hatırı sayılır bir harçlık koydu” (Sarıyüce, 2010, s. 127).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Nadir Bey’in ihbarı üzerine uyuşturucu kaçakçıları emniyet tarafından yakalanır. Uyuşturucu kaçakçılarına haber verenlere, yakalananlara ikramiye ödendiği için emniyet Nadir Bey’e yüklü miktarda ödeme yapar. Nadir Bey bu paranın dörtte birine yakınına Polis Vakfı’na bağışlar; kalanını ise torunu Burak’ın geleceği için Burak’ın hesabına yatırır. Kendisine tek bir kuruş dahi ayırmaması Nadir Bey’in çok cömert bir insan olduğunu göstermektedir.

“Ertesi gün dedem bankaya gidip parayı çekti. Doğrucu emniyete gitti. Paranın dörtte birine yakın kısmını polis vakfına bağışladı” (Sarıyüce, 2017a, s. 137).

Romanın ilerleyen bölümlerinde müze müdürü, Nadir Bey ve Burak’a İskender heykelini bulmaları konusunda yardım ettikleri için bazı ödüller verileceğini söyler. Bunlardan biri de para ödülüdür. Bunu duyan Nadir Bey, kendisine böyle bir ödül verilirse bunu almayı bağışlayacağını ifade eder.

“Aman müdür bey, sakın böyle bir şey yapmasınlar. Eğer bir para ödülü gelirse ben hissem düşen almam, müzenize bağışlarım” (Sarıyüce, 2017a, s. 155).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca’nın hayattaki tek uğraşı buluşlarıdır. Gece gündüz onlar için uğraşır, para pulla hiç işi olmaz. Günün birinde yanında çalışan Ayşe Kadın’ın yamalıklı entarisi dikkatini çeker. Neden üstüne yeni kıyafetler almadığını sorunca oldukça şaşırtıcı bir cevap alır. Yıllardır Ayşe Kadın’ın maaşına zam yapılmamıştır. Bu sorunu cömert bir şekilde çözer.

“Ceket cebinden çek defterini çıkardı. Bir çek yazdı.

‘Al bunu. Üstüne başına bir çeki düzen ver. Başka ne gerekiyorsa söyle. Varlık içinde yokluk çekmek için bir neden yok. Maaşını da arttırıyorum’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 69).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanın devamında Bilgin Amca’nın evinin yanması ile beraber onun evinde çalışan Ayşe Kadın, ne yapacağını bilemez bir hâle gelmiştir; çok üzgündür. Bilgin Amca, Uzun’u Ayşe Kadın’ın yanına gönderir. Onun zor durumda kalmaması için bazı cömert planları vardır.

“ ‘Çok selamı var. Beni merak etmesin, dedi. Evi yeniden yaptıracak. Ev tamamlanıncaya kadar başka bir işe girmesin,’ dedi. ‘Maaşına devamlı ödeyecek. Bankaya aylığını ödemeleri için talimat yazacak. Her ay gider oradan parayı alırsın’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 81).

4.8. Çalışkanlık

Hayatını istediği şekilde devam ettirebilmek için emeğini esirgemeyen ve üreten insan, çalışkanlığı sayesinde başarı kapısının anahtarına ulaşabilir. Çalışmak, insanı zinde tutar; insan psikolojisi için olumlu sonuçlar ortaya çıkarır. Bu değere sahip bireyler kendi yaşamlarının yanı sıra ailesinin ve ülkesinin bugününe ve yarınına katkıda bulunmuş olur.

Tarla Kuşlarının Öyküsü adlı hikâyede erkek tarla kuşu, dişi tarla kuşunu yuva yapmak için çok uygun bir yere götürür. Orayı çok beğenen dişi tarla kuşu hemen işe koyulmalıyız, der. Çalışkanlıkları sayesinde iki kuş kısa sürede yuvalarını yaparlar.

“Dikenli çalının üstünden uçtular, hemen çer çöp taşımaya başladılar. Önce dikenli çalının sık dalları arasında yuvanın iskeletini kurdular. Sonra yumuşak kuru otlar, kuş tüyleri, dikenlere takılıp kalmış parçalarını taşıyarak iskeletin içini döşediler. Yuvanın içi yumuşak, pamuk gibi yumuşak olmuştu” (Sarıyüce, 1973, s. 7).

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitaptaki *Mübaşir Amcanın Yeni Görevi* hikâyesinde yer alan Hurşit Morcan adındaki karakter, tam otuz beş yıl mahkemelerde mübaşirlik yapmıştır. Emekli olduktan sonra büyük bir boşluğa düştüğünü hisseder ve çalışmanın önemini şu cümlelerle aktarır:

“-Dünyanın tadı çalışmakla çıkarmış, bunu şimdi daha iyi anladım, dedi” (Sarıyüce, 1980, s. 72).

El Evinde adlı kitapta yer alan *Yukarıköylü Hamza* adlı hikâyede yer alan Hamza adındaki bir genç, köydeki tarlasından su çıkarmak için büyük uğraşlar verir. Amacı oraya meyve ağaçları dikmek ve oradan bol ürün elde etmektir. Çalışkanlığı sayesinde bunu başarır.

“Bahçesinin içinden hiç çıkmıyor, çapayı elinden hiç eksik etmiyordu. Buduyor, çapalıyor, suluyordu” (Sarıyüce, 2000e, s. 40).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda çocuklar, yapıştırıcı elde etmek için gereken malzemeleri bulmaya koyulur. Yanıç, çalışkanlığı sayesinde her işi hızla yapmaktadır.

“Uçurtma uçurdukları bayırlara çıktılar. Şurada burada kirpileri andıran sırtları dikenli bazı bitkiler görülüyordu. Yanıç bunlardan birkaç tanesini kazıp söktü. Cebinden çıkardığı bir çakı ile dikenli gövdelerini keserek attı. Geriye sadece kökler kalmıştı. Onları da gene çakısıyla bir güzel soydu” (Sarıyüce, 2010, s. 56).

Romanın ilerleyen sayfalarında Almanya’dan gelen Ali Baba’nın oğlu, orada ne işler yaptığını anlatır. Anlattıkları onun ne kadar çalışkan biri olduğunu göstermektedir.

“ ‘Her bir işi yaptım sayın ablacığım. İlk işim çöpçülüktü. Almanların pisliklerini temizledim. Garsonluk yaptım. Karınlarını doyurdum. Sonra gemici oldum. Yüzme nedir bilmediğim hâlde bütün denizleri dolaştım’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 107).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda bir yıl önce emekli olan Nadir Bey, ara sıra tamirhaneye gitmektedir. Emekli olmak onun için boş oturmak anlamına

gelmemektedir. Yaşına aldirmeden eskisi gibi çalışması onun çalışkanlığını göstermektedir.

“Babamın anlattığına göre tamirhaneye ayak basar basmaz eskisi gibi kollarını sıvayıp işe girişiyormuş. Akşama kadar da o işi bırakmıyormuş” (Sarıyüce, 2017a, s. 5-6).

Romanın devamında Burak’ın babasının tamirhanedeki işleri yürütmekte olduğu anlatılır. Oğlu, Nadir Bey’in emekliliğinin tadını çıkarmasını, yorulmamasını istemektedir. Burak’ın babaannesi ise bunun boş bir istek olduğunu söyleyip eşinin çalışmaktan vazgeçmeyeceğini vurgular.

“ ‘Oğlum boşa konuşuyorsun.’ diyordu. ‘Baban köle gibi çalışmaya alışmış bir kere. Onu ne yapsan çalışmaktan döndüremezsin’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 6).

Dedemin Denizaltısı romanının kahramanlarından biri olan Nadire Hanım, mutfak işlerinde maharetli ve çalışkan biridir.

“Babaannem hiç erinmeden sabahları sık sık hamur işi yapar. Bugün de kuru kayısılı poğaçalar yapmıştı” (Sarıyüce, 2017a, s. 89).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda çalışkanlık değeriyle ilgili olarak şu bulgular tespit edilmiştir:

Bilgin Amca, hayatını bilime adamıştı. Bunun için neredeyse tüm vaktini harcıyordu.

“Bilgin Amca’nın gecesi gündüzü, salon adını verdiği laboratuvarında geçiyordu. Ne yapardı orada? Ne ile uğraşır? Bir sır gibi saklı tutardı” (Sarıyüce, 2017b, s. 12).

Bilgin Amca, kendisini çalışmaya çok kaptırdığı için kimi zaman yemek yemeyi dahi unuturdu.

“Uzun, işini bitirince yemek odasına geçti. Ayşe Kadın, sofrayı hazırlamıştı. Karnını doyurdu. Dayısıyla pek az yemek yerlerdi. Onun ne zaman yemek yiyeceği belli olmazdı çünkü. Bazı günler yemediği de olurdu. Telaştan, kendisini çalışmaya kaptırmasından yemek yemeyi unuturdu” (Sarıyüce, 2017b, s. 13).

Bilgin Amca, çok çalışkan bir insandır. Tüm buluşlarını hızlı bir şekilde tamamlamak için uğraşır.

“Bilgin Amca tam bir hafta uğraştı. Yemek ve birkaç saatlik uyku dışında bütün vaktini makinesini monte etmekle geçirdi. Pazartesi günü eser tamamlandı” (Sarıyüce, 2017b, s. 23).

Bilgin Amca, Ayşe Kadın'a uzun zamandır zam yapmadığını fark ettikten sonra Uzun'a da yıllardır aynı harçlığı verdiğini anlar. Uzun, kendisine verilen harçlığın yetmediğini; okul çıkışlarında simit satarak ihtiyacını karşıladığını söyler. Bu durum, onun çalışkanlığını ortaya koymaktadır.

“ ‘ Ben de haftada iki gün okuldan çıkınca simit satıyorum. Haftada beş altı bin lira kazanıyorum. Senin verdiklerine katıp idare ediyorum’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 69).

Bilgin Amca bir an önce ülkesine dönmek istemektedir. Bu duruma Begümşah Hanım çok şaşırır. Bir aksaklık olup olmadığını sorar. Bilgin Amca ise aklında işlerinin olduğunu, gidip çalışmak istediğini dile getirir. Anlattıkları onun ne kadar çalışkan bir insan olduğunu göstermektedir.

‘Yoksa gezilerinizde sizi üzen aksaklıklar mı oldu?’

‘Hayır hayır... Katiyen böyle bir şey söz konusu değil. Sizi temin ederim. Size saçma görünecek ama çalışmalarımı özledim. Onlardan uzak düştüm. Üzerinde çalıştığım ve henüz sonuçlandıramadığım projeler var. Kafam onlarla dolu. Aklımı ve düşüncemi onlardan kurtaramıyorum. Anladım ki benim için en iyi dinlenme şekli çalışmaktır’ (Sarıyüce, 2017b, s. 183).

Karbeyaz adlı romanda yer alan kahramanlardan biri olan Yağmur Ali, okullar tatil olduktan sonra boş durmamış, sürekli çalışmıştır.

“Okullar yaz tatiline girdi. Kimi zaman değirmende babama yardım ediyorum. Kimi zaman da al kırsağı çayirlara götürüp otlatıyorum. Akşam dönerken biçtiğim bir demet otu terkime bağlayıp getiriyorum. Gece yemlikte al kırsağın önüne koyup yediriyorum” (Sarıyüce, 2017c, s. 133).

4.9. Çevrenin Korunması

İnsanların yaşayabilmeleri için onlara gereken ortamı sunan temiz ve doğal bir çevreye ihtiyaç vardır. İnsan yaşadığı çevreye karşı duyarlı olmalı, bilinçli bir şekilde hareket etmelidir. Nesilde nesile aktarılan çevre, insana verilmiş bir emanettir ve sonraki nesillere bu emaneti tahrip etmeden, güzelleştirerek teslim etmek gerekir. Bu sebeple çocuklara çevre bilincini erken yaşlarda kazandırmak geleceğe yapılmış en önemli yatırımlardan biridir.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Yaşlı Adam, Gül ve Çocuk* hikâyesinde hemen hemen yetmiş yaşın üstünde olan bir adam, bir apartmanda bekçilik yapmaktadır. Etraftaki ağaçları keserek ev yapmaya kalkanlara, çevreyi korumak amacıyla engel olmak istemektedir.

“Bu mutlu evceğizi yıkarken çevresindeki o güzel ağaçları da söktüler. Yaşlı adam yalvar yakar oldu.

Hiç olmazsa kıyıda köşede kalanlara dokunmayın, dedi. Bir ağaç kolay mı yetişiyor, eliniz nasıl varacak şu güzelim ağaçları kesmeye” (Sarıyüce, 1980, s. 97).

Uçurtmam Birinci Olacak adlı kitapta yer alan *Çatı Komşumuz Deliceler* hikâyesinde son zamanlarda Anadolu topraklarındaki birçok kuş ve hayvanın kaybolup gitmesinden ve doğal bitki örtüsünün yoksullaşması konularından bahsedilmektedir. Eserde geçen şu cümleler çevrenin korunması noktasında duyarlı olmamız gerektiği mesajı taşımaktadır.

Keklik, çil, bağirtlak, sülün, ördek, yaban kazı, angut, tilki, tavşan, sansar, porsuk gibi canlılar etleri ya da kürkleri için tüketilirken, bir bakıyorsunuz, ne eti, ne tüyü kimsenin umurunda olmayan kimi kuşlarla hayvanlar da yok oluyorlar.

Kaybolan canlı türlerinin bir daha dönüşleri yoktur. Yeryüzüne iki yüz milyon yıldan fazla egemen olan dinazorlar altmış beş milyon yıl önce kayboldular. Bir daha ortalarda görünmediler (Sarıyüce, 2000a, s. 55).

Dört İsimli Prenses adlı kitaptaki *Babaannem ve Kırlangıçları* hikâyesinde kırlangıçların neslinin tükenmemesi için çevrenin korunması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

“Bir gün kırlangıçların da nesli tükenir mi bilmiyorum. Bu dünyadan el ayak çektiklerinde halimiz duman olur. Sinek bulutları gözlerimizi oyar” (Sarıyüce, 2000d, s. 63).

El Evinde kitabında yer alan *Akasya Ağacı ile Küçük Ev* adlı hikâyede güzel bir bahçesi olan küçük ev, günün birinde bir adam tarafından satın alınır. Adam, evi alır almaz bahçedeki ağaçları kesmeye başlar. Bu hâli gören bahçenin içindeki küçük ev, kuşların konduğu bu ağaçların kesilmesine tepki gösterir.

“-Delirdi mi bu adamlar? Ne istiyorlar bu zavallı ağaçlardan? Peki kuşlar nereye konacak? Nasıl dinleyeceğiz biz onların şarkılarını” (Sarıyüce, 2000e, s. 57).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda çevreyi korumak için hayvanları da korumak gerektiği bilincine sahip olan Yanıç, arkadaşı Can’a şu cümleleri söylemiştir:

“ ‘Bazıları yılanları hiç sevmez. Hemen öldürmeye kalkar. Oysaki çok yararlı yaratıklardır yılanlar’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 65).

Romanın devamında aşırı avlanma sonrası köydeki kimi hayvanların azalması ekolojik dengenin bozulmaya başlamasına sebep olur. Kartal Memi köydeki avcılarının avlanmalarına engel olarak doğal çevrenin korunmasını sağlar.

“ ‘Yaban domuzları ile toy kuşlarının kökü kurudu. Pek az keklik kalmıştı. Kartal Memi köyümüzün avcılarına yemin ettirdi. Üç yıl keklik, tavşan avlanmadı. Şimdi gene çoğalmaya başladılar’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 98).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda çevrenin korunması değeri ile ilgili şu bulgulara rastlanmaktadır:

Kahramanlar, denizde yolculuk devam ederken kocaman bir ahtapota rastlarlar. Nadir Bey, torununa söylediği sözlerle çevrenin korunması için duyarlı olmak gerektiğini vurgular.

“ ‘Ahtapot kayboluncaya kadar bekleyelim üzerine yürürsek parçalanabilir.’ ‘Burak Reis, ahtapotu öldürecek değiliz. Biz denizi tanımak için dolaşacağız. Deniz yaratıklarını yok etmek için değil’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 26).

Ahşap bir kayık içindeki iki adam denize yerleştirdikleri dinamiti patlatırlar. Denizin yüzeyine çıkan ölü balıkları toplamaya başlarlar. Nadir Bey, söylediği cümlelerle çevrenin korunmasının önemine vurgu yapar.

“ ‘Bu adamlar ya nasıl bir kötülük yaptıklarını bilmiyorlar ya da gerçekten çok kötü kişiler. Deniz ülkemizin zenginliğidir. Onu yok etmeye çalışmak ülkemize kötülük etmektir’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 51).

Denizaltıyla gezmeye başladıklarında bunu bir eğlence, hoş vakit geçirme aracı olarak gören dede ve torun; zamanla bu gezileri çevreyi koruma yolunda bir adım olarak görmeye başlar.

Denizaltımızı ilk kez denize indirdiğimizde gezip dolaşmaktan, deniz dibini seyretmekten, hoşça vakit geçirmekten başka bir niyetimiz yoktu. Şimdi ise deniz dibini, buralarda yaşayan canlıları tanımak, deniz dibinin de yeryüzü gibi korunması, kirlenmemesi gereken bir canlılar dünyası olduğunu belgelemek baş amacımız olmuştu (Sarıyüce, 2017a, s. 53).

Nadir Bey, Burak’a çevre kirliliğinden bahseder. Bu sayede çevrenin korunmasının önemini fark etmesini hedeflemektedir.

Çevre kirliliği dediğimiz şey yalnız karada değil denizlerde de vardır. Hem deniz kirlenmesi daha yoğundur. Toprağı kirlüten atıklar temizlenebilir. Deniz dibindeki pislikleri temizlemek çok zordur. Ben diyorum ki şu İzmir körfezini bir dolaşalım. Kirlenmeleri görelim. Fotoğraflar çekelim. Yazacağımız kitaba bunları da koruz’ (Sarıyüce, 2017a, s. 71-72).

Burak, denizin dibinde gördüğü çöplere çok üzülür. İnsanların çevreye verdiği zarar anlatılarak çevrenin korunması konusuna dikkat çekilmek istenmiştir.

Aman Allah'ım! Denizin dibi adeta bir çöplüktü. Eski ayakkabılar, konserve kutuları, büyük peynir tenekeleri, bira ve meyve suyu şişeleri, eski elbiseler, kilimler, halılar, sebze sandıkları, plastik kap kakak, hele hele naylon torbalar yığılıp kalmıştı. Biraz ilerleyince bir şey gördük ki şaşırıp kaldık. Kocaman bir buzdolabı atılmıştı. Kapağı açılmıştı. İçine küçük balıklar girip çıkıyordu (Sarıyüce, 2017a, s. 77).

Denizin kirletilmesinin birçok olumsuzluğundan biri de balıkların azalmasıdır. Nadir Bey, sorumsuz insanlar yüzünden kirlenen denizlere dikkat çeker.

“Kıyı seferimiz neşemizi kaçırdı. Ne kadar çok sorumsuz insan yaşıyordu. Denizi kirletmenin doğuracağı sonuçları ya düşünemiyorlar ya da bilmiyorlardı” (Sarıyüce, 2017a, s. 77).

(...)

‘Burak Reis dikkat ettin mi?’ dedi. ‘Urla açıklarında sürü sürü dolaşan balıklar iyice azalmış. Hele öyle kocaman balıklar hiç görünmüyor’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 78).

Burak'ın babası, definecilerin doğaya ve tarihî kalıntılara nasıl zarar verdiğini anlatır.

‘Altın deyince aklıma defineciler geldi. Ülkemizde çok sayıda define arayıcıları vardır. Bizim tamirciler arasında da var bunlardan. Toprağın hazine ile dolu olduğunu sanırlar. Orayı burayı kazarak hem doğaya hem de tarihî kalıntılar zarar verirler. Bunların içinde öyle budalalar vardır ki içinde altın vardır diye çok değerli mermer heykellerin başlarını parçalamışlardır’ (Sarıyüce, 2017a, s. 98-99).

Burak ve Nadir Bey, fotoğrafları sergileyebilecekleri için çok sevinçlidirler. Bu sayede çevre kirliliğine dikkat çekebileceklerdir.

“ ‘Bunca çalışmamız bir işe yarayacak. İzmirliye körfezdeki yaşamı ve kirlenmeyi tanıtacağız’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 108).

Vakıf, kitabı basmayı kabul eder ve bunun için bir sözleşme gönderir. Burak ve Nadir Bey'e basım için belli bir miktarda para ödenecektir ancak Nadir Bey, çevre için çaba gösteren bu vakıftan ücret almayacağını ifade eder.

“ ‘Ben payıma düşen telif ücretini almayacağım.’

‘Neden dedeciğim?’

‘Şunun için ki, bu vakıf çevrenin korunması insanlarımız da çevre bilincinin uyanması için büyük çabalar gösteriyor’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 159).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda çevrenin korunması ile ilgili elde edilen bulgular şunlardır:

Bilgin Amca, boğuk gürültülerle ve yanık kokusuyla bir gece yarısı uyanır. Evin çatısında başlayan yangın kısa sürede tüm evi sarar. Hemen itfaiyeye telefon edip

yardım isterler. Bilgin Amca, yangını söndürmek için gelen itfaiyecilerden bahçedeki ağaçları kurtarmalarını ister.

Bilgin Amca işe koyulan itfaiyecilere:

‘Evim gitti.’ dedi ‘Ama ne olur yangın bahçedeki ağaçları sarmasın!’

Yangın üstüne tonlarca su sıktılar. Ev kül oldu ama bahçe kurtuldu. Yalnız iki ağaç çatı üstüne dal budak salarak abandığı için yarı yarıya yandı. Bahçeye başka bir zarar olmadı (Sarıyüce, 2017b, s. 72).

Gazetecilerden bir tanesi Bilgin Amca’ya evin arsası için milyarlar teklif edenlere evi satmak gibi bir niyetinin olup olmadığını sorar. Bilgin Amca, para yerine bahçedeki ağaçların yaşamasını istemektedir.

Başka bir gazeteci de:

‘Evinizi çok sevdiğinizi biliyoruz.’ dedi. ‘Şimdi yanıp kül olduğuna göre, arsası için size milyarlar teklif edenlere satmak gibi bir niyetiniz var mı?’

Bilgin amca pancar gibi kızardı. Tiz bir sesle:

‘Ne münasebet.’ dedi. ‘Daha sözümün başlangıcında söylemişim. Arsamı kimseye satacak değilim. Yerine eski konağın aynısını yaptıracağım. Bahçemdeki güzelim ağaçlar yaşamaya devam edecekler’ (Sarıyüce, 2017b, s. 79).

Bilgin Amca ve Uzun, Cengel Ulusal Parkı’na gelirler. Doğal çevreyi korumak için tedbirler alındığını öğrenirler.

“Ulusal parkın kılavuzu:

‘Eskiden bütün Cengel, fil sürüleri ile doluydu.’ dedi. ‘Fildişi avcıları, avlayıp bitirdiler. Eğer koruma altına almasaydık ormanda tek bir fil bile kalmayacaktı’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 127).

Bilgin Amca, yanan evlerinin yerine yapılan yeni evin inşaatına gider. Ağaçların hiç sulanmadığını bu sebeple kurumak üzere olduklarını görünce hemen müteahhitle konuşur. Bilgin Amca için önemli olan evin vaktinden önce bitmesi değil, ağaçlarının eski hallerine kavuşmalarıdır.

“ ‘Vaktinden önce bitmesi hiç umurumda değil.’ dedi. ‘Baksanıza ağaçlarım ne hâle gelmiş!.. Neredeyse kurumak üzereler!..’

(...)

Adam, çalışan ne kadar işçi varsa hepsini topladı. Bir iki saat içinde bahçe kazıldı, çapalandı. Ağaçlar köklerine verilen suları kana kana içtiler. Buruşan, pörsüyen yaprakları göz açıp kapayıncaya kadar düzeldi, parlaklaştı” (Sarıyüce, 2017b, s. 186).

4.10. Dayanışma

İnsanların birlikte hareket etme ruhuyla elde edebildikleri dayanışma, hayatı kolaylaştırır. İş bölümü ile yapılan işler çok daha hızlı bir şekilde ilerler. Zorluklara karşı beraber mücadele etmeyi sağlayan dayanışma, birlik ve beraberliğin kuvvetlenmesini yani toplumsal temellerin sağlamlaşmasını sağlar.

Tarla Kuşlarının Öyküsü adlı hikâyede iki tarla kuşu kondukları bir yaban armudu dalında karşılaşırlar. Bu tanışmadan çok memnun olurlar ve dayanışma içerisinde bir yuva yapmaya karar verirler.

“- Cık cık! Bir yuvan var mı?

Dişi kuş üzüntülü bir ötüşle öttü:

- Yok! Senin var mı?

- Benim de yok... Ama istersen birlikte bir yuva yapabiliriz.

- Tabii yapabiliriz. Hem de çok güzel bir yuva yapabiliriz” (Sarıyüce, 1973, s.

3).

Babasını Arayan Çocuk kitabında yer alan *Babamla Yeşil Nohut Sattığımız Gün* adlı hikâyede köyde yaşayan küçük bir çocuk, Türkçe öğretmeni tarafından verilen ödevleri özenle yapmaktadır ama başından geçen olayları anlattığı yazıları sınıfta okuduğu zaman arkadaşları onunla dalga geçmektedir. Bu durumu annesine anlatır ama sonrasında keşke anlatmasaydım diye düşünür. Bunun üzerine annesi, oğlu ile dayanışma içinde olmaları gerektiğini şu cümlelerle anlatır:

“ ‘Bana anlatmayacaksın da kime anlatacaksın? Kör kuyuya mı dökeceksin içini. Analar her birinin ortağıdır yavrum’ ” (Sarıyüce, 1991a, 60).

Evime Dönüyorum adlı romanda Mehveş Hanım, küçük kediyi alıp eve götürür. Mehveş Hanım’ın annesi, kedileri sevmediğini söyler; kedinin eve getirilmiş olmasından duyduğu memnuniyetsizliği ifade eder. Bunun üzerine Mehveş Hanım, kediye merhametle yaklaşır.

“Mehveş Hanım hemen karşılık vermedi. Nereye sığınacağını kestiremeyen yavrucuğu eğilip aldı. Sırtını sıvazlayarak:

-Anneciğim, dedi. Baksana ne kadar güzel. Zavallıcığın gidecek, sığınacak bir yeri yok” (Sarıyüce, 1993, s. 10).

Romanın devamında Fitnat Hanım, çok lezzetli yemek yapan bir kadın olarak tanıtılmaktadır. Mutfakta onun sözü geçer. Kızı Mehveş Hanım, bu durumdan çok memnundur. Dayanışma içinde bir hayat sürdürmektedirler.

“Bugün ne pişirecek? Sofraya ne çıkarılacak? Karar yetkisi onundu. Mehveş Hanım bu durumdan hiç şikâyetçi değildi. Aksine çok memnundu. Öğretmenlik gibi oldukça ağır bir görevi annesinin ev işlerini omuzlamasıyla sürdürebiliyordu” (Sarıyüce, 1993, s. 11).

Evime Dönüyorum romanının ilerleyen sayfalarında kuşlar köyüne bir karga dadanır. Birkaç saat aralıkla gelerek yuvadaki yavrulardan birini alıp götürmektedir. Bu durumun böyle uzun süre devam etmesi üzerine kuşlar, büyük bir dayanışma örneği sergileyerek kargayı yuvalarından uzaklaştırmayı başarırlar.

Biraz havada dönüp dolaşmaya bile gerek görmeden dağların arasına daldı. İşte o zaman yüzlerce kuş çığlık çığlığa karganın üstüne saldırdılar. Minik gagalarını sırtına, göğsüne batırdılar. Karga hiç böyle bir şey beklemiyordu. Neye uğradığını şaşırıldı. Siyah tüyleri havada uçuşurken geldiği yönde uçarak kaçtı. Minik kuşlar ordusu onu ötelere kadar kovaladı.

Kuşlar güçlü bir düşmana karşı güçlerini birleştirmiş, ona iyi bir ders vermişlerdi (Sarıyüce, 1993, s. 52-53).

Dört İsimli Prenses kitabında *Karatavuklarla Arsız Saksığan* adlı hikâyede yer alan bayan karatavuk, bir yuvada yavruları ile mutlu mesut yaşayıp gitmektedir. Günün birinde bir saksığan yuvanın yerini keşfeder ve etrafında uçmaya başlar. Düşmanını fark eden karatavuk, bağıarak etraftaki kuşlara haber verir. Tüm kuşlar bir araya gelerek dayanışma içerisinde saksığanı uzaklaştırırlar.

En kısa zamanda serçeler, sarıasmalar, sakalar, kuyruksallayanlar, baştankaralar havada bir araya toplandılar. Kısa zamanda otuz kırk tane oldular. Saksığan hiçbir şeye aldırmandan yuvaya girmeye çalışıyor, pençeleriyle toprağı uyuyordu. Uzun kuyruğı bir kalkıp bir iniyordu.

Küçük kuşlardan oluşan ordu bir iki kere saksığanın üstünde dolaştıktan sonra ansızın saldırıya geçti. Arsız kuşun sırtını, sağrısını gagalamaya başladılar. Saksığan önce gagasını uzatarak küçük kuşları korkutmaya çalıştı ama başaramadı. Karşı koymaktan vazgeçti. Konduğu yerden fırlayıp havalandı. Yalpalı bir uçuşla uzaklara gitti.

Fundalıkta yaşayan kuşlar doğrusu çok güzel bir iş yapmışlardı. Elbirliğı ederek bir yuvanın yıkılmasına önlemişlerdi. Boşuna ‘Birlikten kuvvet doğar’ dememişler (Sarıyüce, 2000d, s. 22-23).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Yanıç’ın köyüne gelen açgözlü avcılar, köyün etrafında avlanacak hayvan bırakmazlar. Bu duruma köy halkı tepki gösterir ve dayanışma içinde onları köyden uzaklaştırır.

“Memi Dayı’nın önderliğinde avcıları bir daha köyümüze sokmadık. Çok belalı adamlardı. Neredeyse savaş çıkacaktı. Bir defasında beş altı otobüs dolusu birden gelmişlerdi. Köy halkının kararlılığını görünce geri dönüp gittiler. Bir daha da gelmeye cesaret edemediler” (Sarıyüce, 2010, s. 96-98).

Romanın devamında Can’ın uçurtmalara olan ilgisini fark eden İhsan, hep beraber bir uçurtma yapabileceklerini söyler.

“ ‘Anladığıma göre sen uçurtmaları düşünüyorsun hep. İstedığın uçurtma olsun. Yarın kente gider gerekli malzemeyi alıp gelirim. Sonra üçümüz oturur, canavarlı bir uçurtma yaparız ki âleme şan olsun’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 114).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda dayanışma değeri ile ilgili olarak yer alan bulgular şunlardır:

Nadir Bey, torununa denizde elde ettikleri bilgilerle dayanışma içinde bir kitap yazmayı teklif eder.

“ ‘İkimiz bir olup Denizlerde Hayat diye bir kitap yazabiliriz.’

Çok heyecanlandım.

‘Sahi yazabilir miyiz dedeciğim?’

‘Elbette yazarız. İkimiz el ele vererek bir denizaltı yaptık. Şimdi de baş başa vererek bir kitap yazabiliriz’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 29-31).

Fotoğrafların sergilenmesi için belediye ile dayanışma içinde bir çalışma yapacaklarını Nadir Bey, Burak’a anlatır.

“ ‘Resimleri yarın götürüp teslim edeceğim. Sergi önümüzdeki cumartesi günü bir törenle açılacak. Törene başta vali olmak üzere şehrin tüm ileri gelenleri davet edilecek. Davete katılanlara küçük bir ikram da yapılacak. Bunu da belediye üzerine aldı’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 107).

Nadir Bey ve torunu sergi açabilme başarısını dayanışma içinde elde etmişlerdir.

“Dedem beni kucakladı:

‘Sen olmasaydın ben bunların hiçbirini yapamazdım’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 109).

Deniz canlıları ile ilgili bir kitap yazmaya başlayan Nadir Bey ve Burak’ın oluşturduğu ekibe Ebru da katılır. Görev dağılımı yaparak dayanışma içinde kitabı yazmaya başlarlar.

“Dedemle oturup çalışmaya başladık. Ekibimize ablam da katıldı. O daha çok İngilizce kitaplardan bilgiler aktarıyor. Ne Türkçe ne de Latince adını bilmediğimiz balıklarla, deniz canlıları hakkında bilgiler topluyordu” (Sarıyüce, 2017a, s. 140).

Burak, kitabı yazarken nasıl bir çalışma yöntemi seçtiklerini ayrıntılı bir şekilde anlatır. Bu kitap, dayanışma ile ortaya çıkan bir çalışma olacaktır.

Fotoğraflarda yer alan balığı, böceği, canlıyı nerede, ne durumda, ne gibi davranışlar gösterirken gördüğümüzü anlatıyoruz. Bu konuşmaları dedem kısaca yazıyor. (...) Ablamla birlikte dizgi ve imla yönünden yazdıklarını gözden geçiriyoruz. Elimizin altında imla kılavuzu var. Yazılışlarını bilmediğimiz kelimeler için oraya bakıyoruz. Dizgi hataları dışında hemen hemen hiçbir yanlışlık yapmadığını görüyoruz. Yalnız bazı kullanılmayan eskimiş kelimeleri kullandığı oluyor. Ablam sözlükten bu sözcüklerin Türkçe karşılıklarını bulup değiştiriyor. Bulunan kelime yerine uymayınca bir başkasını arıyoruz (Sarıyüce, 2017a, s. 141-142).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca, bir buluş ortaya çıkarır. İlk başlarda buluşu soba borusuna benzeyen bir şekildedir. Yeğeni Uzun’a, bir buluşun ortaya çıkıp makine hâline getirilmesi için farklı konularda uzman kişilerin dayanışma halinde çalışmasına ihtiyaç olduğunu anlatır.

‘Bir buluşun esasını bir buluşçu ya da birlikte çalışan buluşçular bulurlar. Sıra o buluşun ambalajlanmasına, kullanışlı hâle sokulmasına gelince, başka insanlara iş düşer. Teknikerler, mühendisler, kalıpcılar, dizayncılar, daha adını saymadığım çok sayıda uzman kişiler devreye girerler. Şimdi soba borusuna benzeyen bu alet, küçülecek, biçimlendirilecek, bir el radyosu büyüklüğünde şık bir makine hâline getirilecek’ (Sarıyüce, 2017b, s. 25).

Karbeyaz adlı romanda dayanışma değeri ile ilgili şu bulgular tespit edilmiştir:

Kısacık Ali ve ailesi, yıllarca gurbette yaşadıkdan sonra para sıkıntısı yaşamaya başlarlar. Başka bir çare bulamayıp köylerine dönerler ancak bu dönüş esnasında ceplerinde neredeyse hiç paraları yoktur. Yağmur Ali’nin ailesi ile zor durumda olan Kısacık Ali’nin ailesi aynı evde yaşamaya başlar. Dayanışma içerisinde günlerini geçirmektedirler.

Evimizin içi kalabalıklaştı. Sofraya sekiz kişi birlikte oturuyoruz. Dört odalı evimizin bir odasında onlar kalıyorlar. Genellikle Kısacık Ali amca değirmene gidiyor. Babama yardım ediyor. Bazı geceler babamın yerine değirmende kalıyor. Karısı Fendiye teyze Türkçeyi doğru konuşmıyor. O da hiç boş durmuyor. Kendine işler buluyor, avlunun bir kıyısında yığılı odunların bolluğuna şaşıyor. Baltayla odun kesiyor (Sarıyüce, 2017c, s. 65).

Yağmur Ali, Gülbeyaz ve Değirmenci Emin Emre, köyde dayanışma içinde bir hayat sürmektedir.

“Pazar günü öğleden sonra, Gülbeyaz’ın hazırladığı azığı değirmende bulunan babama götürüyorum” (Sarıyüce, 2017c, s. 110).

Bir eşkıyanın Yağmur Ali’yi kaçırmaması üzerine Fatma aba ve Gülbeyaz, karakola gitmeye karar verirler. Fatma aba, jandarmanın önüne çıkmak üzereyken paniğe kapılınca Gülbeyaz ona destek olur ve dayanışma içinde jandarma karakoluna girerler.

“Arabayı hükümet önünde durdurdu halam. Aşağı indik. Yüzü karman çorman. Korku hatta pişmanlık duyduğu çok belli. Gülbeyaz’a bakıp duruyor. Anlaşılan halamı karakola gelmeye yönlendiren Gülbeyaz abam. Paniğe kapılmak üzere olduğunu görünce sol elini kavradı halamın. Bir daha bırakmadı. Üçümüz birlikte açık kapıdan içeri giriyoruz” (Sarıyüce, 2017c, s. 127).

Yağmur Ali, ilkokulu bitirdikten sonra köyden ayrılıp başka bir okulda eğitimine devam eder. Gittiği okulda bina sıkıntısı olduğu için dayanışmayla yeni binalar yapacaklarını şu şekilde ifade eder:

“Ders yılının ortasındayız. Karne tatili yapamayacağız. Bina sıkıntısı var. Havalar uygun gidiyor. Bir türlü tamamlanamayan iki bina var. El birliği ile bu binaları tamamlayacağız” (Sarıyüce, 2017c, s. 273).

4.11. Dostluk

Yaratılışı gereği sosyal bir varlık olan insan; duygu ve düşüncelerini paylaşacağı, sevip saygı duyacağı, mutluluklarını ve üzüntülerini beraber yaşayacağı dostlara ihtiyaç duyar. Karşılıklı güven, anlayış, ilgi, içtenlik barındıran bu duygusal bağ; doğru insanlarla kurulduğunda karakter gelişimine olumlu katkı sunar. Davranışların kazanılmasında rol model olan kişilerin önemi düşünülürse insanın dostlarını seçerken çok dikkatli olmasının gerekliliği ortaya çıkar.

Hacivat ve Karagöz adlı seride yer alan *Armut ile Atom* adlı hikâyede yer alan kahramanlar Hacivat ile Karagöz, sıkı bir dostluğa sahiptir. Birkaç gün görüşmeyince birbirlerini merak ederler, özlerler. Karagöz, dostu Hacivat’ı merak edip onun evine gider. Bir kerecik arayıp sormayışına sitem eder. Bunun üzerine Hacivat, ona cevap verir.

“-Çok haklısın Karagöz dostum. Bu sıralar kimseyi arayıp soramadım” (Sarıyüce, 1982, s. 4).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda dostluk değeri ile ilgili olarak yer alan bulgular şu şekildedir:

Can, yaz aylarını geçirmek için geldiği çiftlikte kendi yaşına uygun bir arkadaş bulamamıştır. Karşısına çıkan küçük bir ördek Can'ın peşinden gelir. Onunla arkadaş olmaya karar veren küçük çocuk, arkadaşlığın sadece insanlarla kurulmak zorunda olmadığını gösterir.

“Küçük ördek, vak vak yaparak ardından geliyordu.

‘Amma da kalın sesin var küçük arkadaş!’

‘Vak vak vak!’

‘Tamam tamam! Seni arkadaşlığa kabul ediyorum. Birlikte oynayabiliriz. Haydi eve gidelim. Elbiselerimi değiştirdiğinde orada oynarız’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 12).

Can ve bahçıvanın oğlu Yankı, ilk karşılaşmada dost bakışlarla birbirlerine ısınırlar. Sonrasında sıkı dost olurlar.

“Bakıştılar. Bir süre öyle kaldılar. Sonra çocuk, gülüverdi. Bu gülüş doğal gülüşlerden oldukça değişikti. Birbirlerini ilk kez gördükleri hâlde sanki kırk yıllık dostmuş gibi sıcak bir duygu doğdu içlerinde” (Sarıyüce, 2010, s. 32).

Can ve Yanıç, kısa sürede arkadaşlıklarını ilerletirler.

“İki gün içinde Can Yanıç’la dostluğunu ilerletmiş, ona Küçük Ördek’in marifetlerini göstermek fırsatını bulmuştu. Yanıç’ın da marifetlerini kendisine göstermesini çok istiyordu” (Sarıyüce, 2010, s. 37)

Küçük Ördek, uçurtmanın ipini tutunca bir anda kendini gökyüzünde bulur. Can ve Yanıç, onun düşüp ölmesinden çok korkarlar ama korktukları başlarına gelmez. Ördek kanatları sayesinde sağ salim inebilmiştir. Arkadaşları kurtulduğu için uçurtmanın kaybolmasına hiç üzülmezler.

“Küçük Ördek kurtulmuştu ya uçurtmanın gökyüzünde kaybolmasına hiç üzülmediler” (Sarıyüce, 2010, s. 54).

Çiftliğe misafir olarak gelen ailenin Alper adında bir oğlu vardır. Gülmeyen, biraz kibirli bir çocuk olarak tanıtılan Alper, Can'ın arkadaşını küçümsemektedir. Can bunu sezer ve arkadaşından gururla bahseder. Bu şekilde arkadaşlığın önemi vurgulanmıştır.

‘Bu köylü çocuğu da kim?’ diye sordu Can’a.

‘O, benim arkadaşım.’ dedi Can.

‘Arkadaşın mı?’

Bu soruda biraz alay biraz da şaşma vardı. Can bunu anladı. İddialı bir ses tonuyla:

‘O, benim en iyi arkadaşımıdır. ‘dedi.

Gitti, sağ kolunu Yanıç’ın omzuna koydu (Sarıyüce, 2010, s. 69-70).

Alper, ördek etini çok sevdiğini ve Küçük Ördek’i kesmeyi hayal ettiğini belirtince Can, ördeği ile olan arkadaşlığını dile getirir.

“ ‘Ördeğimi kimse kesemez.’ dedi sesini yükseltmeden. ‘Çünkü o benim en sevdiğim arkadaşımıdır’ “(Sarıyüce, 2010, s. 86).

Yanıç’ın abisi İhsan, Can’ı görünce onların arasındaki arkadaşlık bağına vurgu yapar.

‘ Vay!’ dedi Yanıç’a. Demek candan arkadaşın Can Bey bu...’

Elini uzattı. Can, uzatılan eli gülümseyerek sıktı.

‘Candan arkadaşlara bayılırım. Köyde yaşarken benim de bir dolu içten arkadaşım vardı. Buraya gelmeden önce köye uğradım, arkadaşlarımın hiçbirini bulamadım. Her biri bir tarafa savrulmuş’ (Sarıyüce, 2010, s. 108).

İhsan, Can ve Yanıç’ın güzel arkadaşlıklarına dâhil olmak ister.

“ ‘Yanıç’ın arkadaşı benim de arkadaşım sayılır. İnşallah bir arkadaş olarak beni de aranızda kabul edersiniz’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 109).

Karbeyaz adlı romanda Yağmur Ali’nin okul arkadaşları, Yağmur Ali’ye geçmiş olsun ziyaretinde bulunur.

“Kapı vuruldu içeriye öğretmenimizle birkaç çocuk girdi. Çocukların arasında Ali Çakırlarla Ali Başdoğan ve Kezban vardı” (Sarıyüce, 2017c, s. 71).

Romanın devamında Yağmur Ali, sincaplarla ve tilkilerle kurduğu dostluğu şu cümlelerle anlatır:

“Bin yıllık meşe ağaçlarının maskara yerlisi sincaplar bana alışıklar. Onlar benim yaramaz dostlarım. Meşelerin altına geldiğim zaman fırt diye dediklerinden çıkıveriyorlar” (Sarıyüce, 2017c, s. 134).

“Bir de tilki var çayırılıkta, yuvası kayaların altında. Kimi zaman deliğinden çıkıveriyor. Onunla da dost olmak için çok uğraşırım. Deliğinin ağzına Gülbeyaz abamın benim için haşlayıp torbama koyduğu yumurtaları bırakıyorum” (Sarıyüce, 2017c, s. 135).

4.12. Dürüstlük

Sözünde duran, davranışlarında tutarlı, yalan söylemeyen insanlar; güvenilir insanlardır. Özü ve sözü doğru olan insanlarla kurulmuş toplumlarda, insan ilişkileri güven içinde ve sağlam bir şekilde yürütülür. Yalanın olduğu ortamlarda büyüyen çocuklar ise onlar için rol model olan kişilerden yalanı öğrenecek ve dürüstlükten uzak olarak yetişeceklerdir. Dürüstlük zamana ve şartlara göre ortaya çıkan bir değer değildir. İnsan, her zaman ve koşulda bu değeri taşıyorsa dürüstdür. Güven duygusunun ortaya çıkabilmesi dürüstlük zemininin oluşması ile mümkündür.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Köye Gelen Ejderha* adlı hikâyede köy halkı, köylerine daha önce hiç bilmedikleri bir hayvan gelince ne yapacağını bilemez ve bu hayvandan korkar. Ejderha diye isimlendirdikleri bu hayvan oysaki bir devedir. Köylüler, gerçeği öğrendikten sonra dürüst bir şekilde korkularını ifade ederler.

“-Demek deve dedikleri buymuş. Korktuk arkadaş, korkmadık desek yalan söylemiş oluruz. Biz ömrümüz boyu hiç deve görmedik. Onu bir ejderha, bir canavar sandık. Bizi mahvedecek parçalayacak sandık” (Sarıyüce, 1980, s. 85-86).

El Evinde kitabında yer alan *Dostumuz ve Eşeğimiz* adlı hikâyede bir adam, sahibi olduğu eşeği satmak için pazara götürür. Ali Osman adında başka köyden bir kişi ise bu eşeğe talip olur. Eşeğe çok ihtiyacının olduğunu ancak parasının olmadığını ifade eder. Eğer beklerse harman sonrası parayı tamamlayıp eşeğin sahibine ödeyebileceğini söyler. Eşeğin sahibi bunu kabul eder. Ali Osman, aylar sonra kendi köyüne çok uzak olan köye giderek eşeğin parasını söylediği gibi öder.

“-Eşeğin parasını bir türlü denkleştiremedim. Kör olası işler bu sene de kıtça gitti. Zar zor toparlayabildim. İşte getirdim, al.

Kirli bir çıkın açtı. Bir miktar parayı babama uzattı” (Sarıyüce, 2000e, s. 46).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Yanıç, arkadaşlarına erik ağacına gitmeyi teklif eder. Bu ağaç kendi kendine yetişmiş, sahipsiz bir ağaçtır. Aralarında geçen konuşmalar, dürüstlüğün önemi ile ilgili mesaj vermektedir.

‘Derenin yukarısında bir erik ağacı var. Kendi kendine yetişmiş. Sahipsiz.

Üzerinde çok güzel erikler var. Oraya gidelim mi?’

Sezin’le Can olur dediler. Alper:

‘Erik hırsızlığı mı yapacağız yani?’ diye kasıldı. Yanıç:

‘Yok, vallahi.’ dedi. ‘Sahibi yok. Kendi kendine yetişmiş bir ağaç’ (Sarıyüce, 2010, s. 74).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Burak'ın babası, yazılmakta olan kitapla hiç ilgilenmemektedir. Bir akşam eve geldiğinde masanın üzerinde gördüğü bilgisayar çıktılarını eline alır ve okumaya başlar. Okuduklarından çok etkilenir ve dürüstçe ne düşündüğünü ifade eder.

'Ben bu işi yani aldığımız kitabı ciddiye almıyordum ama okuyunca çok beğendim. Çok ilginç şeyler yazmışsınız. Anlatım da çekici. Cümleler kısa, açık ve akıcı.'

(...)

'Yalnız bir şeyi beğenmedim. Sayfa düzeni, resimlerin yerleştirilmesi, hiç uygun olmamış. Bütün resimleri aynı boyda basmışsınız' (Sarıyüce, 2017a, s. 142-143).

Romanın ilerleyen sayfalarında Burak, batık gemi ile ilgili dedesi Nadir Bey'e bir soru sorar. Soru üzerine Nadir Bey'in torununa anlattıkları dürüstlüğün önemini ifade etmektedir.

'Şu batık gemiyi biz çıkarsaydık ne çok zengin olurduk değil mi?' dedim.

Dedem benim ciddi söyleyip söylemediğimi anlamak için yüzüme baktı.

'Topraklarımızda, sularımızda bulunacak her şey ulusumuzun malıdır.' dedi.

'Denizde bulunan bir heykeli ya da kazılarak çıkarılan tarihî eserleri yabancılara saçmak bir hırsızlıktır. Bu ülkeye yapılacak en büyük kötülüktür' (Sarıyüce, 2017a, s. 152-153).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca'nın tüm alışverişini yeğeni Uzun yapmaktadır. Dayısının istediği tüm malzemeleri düzgün bir şekilde alır, gereksiz harcama yapmaz. Uzun'un dürüstlüğü romanda şu cümlelerle anlatılmaktadır:

"Uzun çok dürüst bir gençti. Bir kuruş para bile artsa getirip verirdi. Dayısı bunu biliyordu. Böyle bir yeğeni olduğu için belli etmeden gurur duyuyordu" (Sarıyüce, 2017b, s. 16).

Romanın devamında çalınan mücevherle ilgili gerçekleri polisin ortaya çıkarması üzerine Nizam, polise para vermek ister. Polis, dürüst davranarak bunu reddeder.

"Nizam, bahşiş olarak polise biraz para vermek istedi. Kabul etmedi. Üstelediyse de almadı" (Sarıyüce, 2017b, s. 108).

Karbeyaz adlı romanda Gülbeyaz'ın canının kar çektiğini öğrenen Yağmur Ali, onun için gidip kar getirir. Gülbeyaz buna çok şaşırırsa da Yağmur Ali'nin ona karşı her zaman dürüst olduğunu bilmektedir.

"İnanmaz inanmaz baktı. Ama benim kendisine şakadan da olsa yalan söylemediğimi bildiğinden yüzündeki inanmazlık belirtisi çabuk söndü" (Sarıyüce, 2017c, s. 259).

4.13. Empati

İnsanın karşısındaki kişinin içinde bulunduğu durumu, duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması, onun yerine kendisini koymasdır. Anlamaya ve içselleştirmeye dayanan empati, insan ilişkilerini geliştirir, çatışmaları azaltır. Bu sayede kişi, karşısındakinin olaylar karşısında vereceği tepkiyi bilir ve davranışlarını ona göre düzenler.

Üç Ayaklı Oğlak kitabında yer alan *Sevgili Kitaplarımın Hikâyesi* adlı hikâyede okumayı çok seven bir köy çocuğu, komşu köydeki başka bir çocuktan okuma kitabı satın alır. Bir saatte gidilebilecek yolu kitabı okuya okuya üç saatte gider. Aynı hikâyeleri defalarca okumasını anlamsız bulabilecek okuyucudan empati yapmasını istemektedir.

Bu hikâyecileri o kadar sevdim ki belki yüz kere iki yüz kere okudum. Şimdi sizler bu davranışımı anlamsız bulabilirsiniz ama düşünün ki dağ başında bir köy. Sinema yok. Radyo yok. Televizyon yok. Gazete, dergi, kitaplık yok. Bulabildiğim tek kitap okuma kitabı. Ona bir cankurtaran gibi sarılmışım (Sarıyüce, 1980, s. 35).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Küçük Ördek, tahta parçaları ile tek başına ev yapabiliyordu. Onun bu sıra dışı özelliğın gören Arif Bey, ev sahibi Ulvi Bey'e bu fırsatı değerlendirmesini, bu ördek sayesinde çok para kazanabileceğini söyler. Ulvi Bey ise empati yaparak oğlu Can'ın buna izin vermeyeceğini düşünür.

“Ulvi Bey, yerden tahta parçalarını toplamakta olan oğluna baktı: ‘Oğlumun buna izin vereceğini hiç sanmıyorum.’ dedi. ‘Can, bu ördeğe pek bağlı’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 84).

Romanın ilerleyen sayfalarında Arif Bey, yedikleri ördekleri çok lezzetli bulunduğunu ve bu ziyafetin tekrarını arzu ettiğini Ulvi Bey'e söyler. Ulvi Bey, yeni bir ziyafet için ördekleri keserse oğlu Can'ın çok üzüleceğini; kesmezse de arkadaşının kendisini yanlış anlayabileceğini düşünür.

“Ördek sözünü işitince biraz duraksadı. Can geldi aklına. Ördeklerin kesilip yenmesi oğlunu çok üzecekti ama bunu en yakın arkadaşına söyleyemezdi. ‘Birkaç ördeği bizden esiriyor.’ diye yanlış bir anlam verebilirdi sözlerine” (Sarıyüce, 2010, s. 116).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romana ismini vermiş olan beyaz kanatlı kuş, uzun bir süre sonra Bilgin Amca'nın bahçesine gelip bir dala konar ama bir anda uçup gidiverir. Bu olay üstüne yeğeni beyaz kanatlı kuşun ne düşünmüş olabileceğini ifade eder.

“ ‘ Gene gelir.’ dedi. ‘Bu ikinci ziyareti. Üçüncü kere niye gelmesin? Bu kuş mutlaka senin büyük bir doğa dostu olduğunu anlamış olmalı’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 8).

Romanın ilerleyen sayfalarında Bilgin Amca, otel hayatından sıkılır. Evinde geçirdiği güzel günleri tekrar yaşamak istemektedir. Bunun için bir an önce evlerini yaptırmanın hayalini kurmaktadır ama Uzun’un onun gibi düşünmediğini fark eder. Empati yaparak Uzun’un yaşında olsa kendisinin de öyle olacağını düşünür.

En kısa zamanda evimizi yaptırmalıyız. Burada ne gökyüzünü görebiliyorum ne de kuş sesleri işitiyorum. Sen sıkılmıyor musun? Otelde yaşamaktan memnun musun?” diye soracaktı ama yeğenin yüzüne bakınca vazgeçti. Uzun’un çehresinde eksik olmayan mutluluk belirtileri sönmemiş, aksine daha da belirginleşmiş görünüyordu. Belli ki bu hareketli otel hayatından memnundu. ‘Ben de genç olsam onun gibi olurum.’ diye düşündü (Sarıyüce, 2017b, s. 85).

Romanın devamında polisler, Uzun’u hırsızlık şüphesi ile karakola götürürler. Bilgin Amca, olaya polislerin açısından bakarak onların haklı olduklarını düşünür.

“Uzun’u alıp götürdüler. Onlar gidince Bilgin Amca bir süre düşüncelere daldı. Polislere kızmaya hiç hakkı yoktu. Bir hırsızlık yapılmış, kuşkuya hiç yer vermeyen bir delil bulunmuştu. Elbette görevlerini yapacaklardı” (Sarıyüce, 2017b, s. 97).

Karbeyaz adlı romanda Süleyman amca, eşkıyanın elinden kurtulan Yağmur Ali’yi gecenin bir yarısı olmasına rağmen ailesinin yanına götürmüştür çünkü evdekilerin onu merak edeceğini düşünmektedir.

“Başından geçenleri öğrenince önce karnını doyurduk. Sonra ata bindirip buraya getirdim hemen. Merak edersiniz diye geceyi bizde geçirmesini doğru bulmadım” (Sarıyüce, 2017c, s. 125).

4.14. Fedakârlık

Fedakârlık, insanın kendisini değil başkalarını öncelikli görmesi ve özverili davranmasıdır. Fedakâr insanlar, sahip olduklarını başkalarıyla paylaşmaktan mutluluk duyarlar ve bencillikten uzak durarak kendi menfaatlerini ikinci plana atarlar. Ailesi için, sevdikleri için, vatani için, milleti için özverili davranan bu kişiler; maddi ve manevi olarak fedakârlık yapmaktan çekinmezler.

Tarla Kuşlarının Öyküsü adlı hikâye kitabında günlerce yavrularına büyük bir özenle kol kanat geren dişi tarla kuşu, çıkan bir fırtınada aynı görevi yerine getirmek için uğraşır. Kısa bir süre devam eden dolu büyük zararlara yol açmıştır. Anne kuş

yavrularını kanatlarının altına alır. Fırtına dindiği zaman anlaşılır ki anne kuş yavrularının canı için kendi canını feda etmiştir.

“Bizim tarla kuşu yavruları da başlarını analarının kanadı altından çıkarıp cik cik diye ötüşmeye koyuldular. Yiyecek istiyorlardı. Annelerine ne olmuştu? Hiç sesi çıkmıyor, kıpırdamıyordu” (Sarıyüce, 1973, s. 16).

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Traktörleri Hiç Sevmiyorum* isimli hikâyede yoksulluk içinde yaşayan bir ailenin evine bir yerden un gelir. Evdeki çocuklar hasta olan annelerinin ekmek yapıp yapamayacağını düşünürler. Anne, fedakârca yerinden kalkar ve ekmek yapmaya başlar.

“Anamıza bakmaya başladık. Ekmek yapabilecek gücü kendinde bulabilecek miydi ki? O ne demek istediğimizi anladı. Ağır ağır doğruldu, ekmek teknesini ortaya çıkardı” (Sarıyüce, 1980, s. 20-21).

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Sevgili Kitaplarımın Hikâyesi*'nde köyde bulunan tek katlı, iki derslikli, beyaz badanalı, kırmızı kiremitli okulu köylüler fedakârca inşa etmiştir.

“İki yıl önce yapılmıştı. Hiç devlet katkısı olmadan köylü kendi emeğiyle yapmıştı okulu” (Sarıyüce, 1980, s. 32).

Üç Ayaklı Oğlak kitabındaki başka bir hikâye olan *Pazar Yerinde Tanıdığım Çocuk*'ta pazar yerinde en fazla altı yaşındaki bir oğlan çocuğu, kocaman bir küfe taşımaktadır. Onu gören bir kadın, şaşkınlıkla çocuğu izlemektedir. Eşya taşımak isteyen bir müşteri, çocuğu yanına çağırır. Kadının bir müddet onları izledikten sonra pazardan çıkar ancak akli çocukta kalmıştır. Onu bulmak için çeşitli fedakârlıkları göze alarak tekrar pazara gider.

“Bu kalabalıkta küfe altında saklı çocuk nasıl bulunur ki? Sonunda sıkıştırılmayı, ezilmeyi, çiğnenmeyi göze aldım. Daldım panayırın içine. Sergi sergi dört dolandım. Belki bir saat belki daha fazla” (Sarıyüce, 1980, s. 45).

Aynı kitapta yer alan *Mübaşir Amcanın Yeni Görevi* adlı hikâyede mübaşirlikten emekli olan Hurşit amca, hiçbir ücret almadığı hâlde hastanede çalışmaya başlar. Ona söylenen her işi fedakârca yapmaktadır.

“-Hurşit amca, dedi, bugünlük şu asansörü çalıştırır mısın?”

-Çalıştırır mısın da ne demek müdür bey! Elbette. Biz burada size faydalı olalım diye bulunuyoruz” (Sarıyüce, 1980, s. 75).

Evime Dönüyorum adlı romanda Fitnat Hanım, kızı Mehveş'i büyük fedakârlıklarla yetiştirmiştir.

“Yirmi yaşındayken tek çocukla dul kalmıştı. O zaman Mehveş bir yaşındaydı. Zorlu sıkıntılara katlanarak kızını büyütüp okutmuştu. İyi bir adam olan Ali Sağesen ile evlendirmişti” (Sarıyüce, 1993, s. 10).

Uçurtmam Birinci Olacak adlı kitapta yer alan *Suna'nın Sulu Boyası* hikâyesinde Suna'nın sulu boyasının okulda kaybolmasından bir gün sonra arkadaşı Aysel aynı sulu boyadan okula getirir. Sulu boya kutusunu gören Suna, bu sulu boyanın kendisine ait olduğunu söyleyerek arkadaşını suçlar. Oysaki Aysel suçsuzdur. Buna rağmen fedakârca davranarak kendi boyasını Suna'ya verir.

“Kuyu getirip Suna'nın önüne koydu.

“Al senin olsun” dedi ‘ama şunu bil ki, ben senin kutunu aşmış değilim” (Sarıyüce, 2000a, s. 17).

Uğur Böceğinin Düğünü kitabında yer alan *Atlıkarıncanın Askerlik Arkadaşı* adlı hikâyede arkadaşını çok özleyen Atak, büyük bir fedakârlıkla çok uzun bir yolu göze alır ve eşini tek başına bırakarak arkadaşının yanına gitmeye karar verir.

“Karısıyla vedalaştı. Atı her zaman altındaydı zaten. Yönünü dağa çevirdi. Sürüp gitti” (Sarıyüce, 2000c, s. 42).

Dört İsimli Prenses kitabında yer alan *Karabaş Anne* adlı hikâyede Sarman adındaki bir anne kediye araba çarpar ve Sarman oracıkta ölür. Karabaş adındaki köpek, sahipsiz kalan dört kedi yavrusunu büyütür ve büyük bir fedakârlık örneği gösterir.

“Karabaş kulübesinin içinde yan yatmış dört kedi yavrusunu dört memesinden emzirmekteydi.

(...)

Annesiz kalan yavruları Karabaş büyüttü, kendi yavrularıyla birlikte. Karabaş'ın adı, Karabaş Anne oldu. Çocuklar onu bu adla çağırmaya başladılar” (Sarıyüce, 2000d, s. 32).

El Evinde kitabında yer alan *Ziyaret* adlı hikâyede genç bir adam hasta olur. Adamın büyükannesi ve büyükbabası bütün gece onun başında beklemek ister. Torunları, onları zorla odalarına gönderir ve onlara yatıp uyumalarını sıkı sıkı tembihler. Yaşları hayli ilerlemiş olan karı koca, yaşlarına aldırış etmeden fedakârca davranarak sabaha kadar torunlarının başına gidip gelirler.

“Yarım saatte bir kapıyı yavaşça aralayıp başucuma dikildiler. Gelip gitmeleri sabaha kadar sürdü” (Sarıyüce, 2000e, s. 21).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca, bildiklerini polislere anlatmaya kararlıdır. Uzun da dayısını dinledikten sonra aynı fikri benimser. Ülke sorunlarını çözmek için fedakârlık yapmak gerektiğini söyler.

“ ‘ Öyleyse çekinmeyelim dayıcığım. Makinemizi alıp gidelim. Kaydettiğimiz konuşmayı onlara dinletelim. Mademki bu bir ülke sorunu biraz fedakârlık yapalım ’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 44).

Karbeyaz adlı romanda fedakârlık değerine ilişkin elde edilen bulgular şunlardır:

Yağmur Ali, atı Karbeyaz için eyer almak istemektedir ama bunun için yeterli parası yoktur. Babasının da buna gücü yetmemektedir. Yağmur Ali'nin bu hevesini gören Gülbeyaz aba, altınlarını bozdurarak fedakârca bir davranışta bulunur ve eyeri satın alır.

‘Sağ ol Gülbeyaz aba, sağ ol!’ diyebildim. Demek altınlarını bana eyer almak için bozdurdun... Bunu hiç unutmayacağım. Büyüdüğüm zaman ilk kazancımın sana bir sürü altın alacağım.’

İlık, yumuşak, hafif bir sesle:

‘Senin için bozdurmayıp da kimin için bozduracağım.’ diyor. ‘İki altınım daha var. Onlar yeter de artar bana’ (Sarıyüce, 2017c, s. 164).

Gülbeyaz ve Yağmur Ali, ekmek çalan çocuğu eve kadar götürürler. Eve girdiklerinde çocuğun annesinin bir yer yatağında hasta bir şekilde yattığını, iki kız çocuğunun da onun yanında oturduğunu görürler. Küçük çocuğun ailesi için ekmek çaldığını anlayan Gülbeyaz, fedakâr bir şekilde cebindeki son parayı aileye bırakarak evden çıkar.

“Ağzımızı bıçak açmıyor. Konuşamıyoruz. Bir süre sessiz dikilip kalıyoruz. Üvey annem cebinden kesesini çıkarıyor. Hiçbir şey söylemeden yatağın ucuna iki lira bırakıyor. Herhalde bütün parası bu. Keseyi tekrar cebine korken bomboş olduğunu görüyorum.

Sessizce ayrılıyorz oradan” (Sarıyüce, 2017c, s. 200).

Gülbeyaz'ın canının kar çektiğini öğrenen Yağmur Ali, çok uzakta olan bir dağdan onun için kar getirir.

Karla soğutulmuş koca bir tas su verdim. Oh çekerek kana kana içti.

Epey sonra karlı su içtiğinin ayırımına vardı.

‘Kurban olurum sana!’ dedi. ‘Bu karı da nereden buldun?’

‘Kardağı’nda kar çok.’ dedim.

‘Sen şimdi kar getirmek için Karlıdağı’na mı gittin yoksa?’

‘Evet’ dedim (Sarıyüce, 2017c, s. 258-259).

Yağmur Ali, okumak için köyünden ayrılacaktır. Aylar boyu köyüne tekrar gelemeyeceğini bilmekte ve içinde bazı kaygılar taşımaktadır. O yokken babasının Karbeyaz’ı satmasından endişe etmektedir. Babasının verdiği fedakârca cevap sayesinde içi rahatlar.

‘Karbeyaz’ı satmayacaksın değil mi?’

‘Elbette satmayacağım Yağmur Ali!’

‘Satarsan çok üzülürüm baba!’

‘Sen bunu hiç düşünme! Yiyecek bir dilim ekmeğe muhtaç bile kalsak gene de satmam Karbeyaz’ı’ (Sarıyüce, 2017c, s. 262).

Yağmur Ali, okula başlamadan önce halasını ziyarete gider. Onun okuyacak olmasına halası çok sevinmiştir. Fatma aba yine fedakârca davranır. Yağmur Ali’nin cebine harçlık koyar, ihtiyacı olduğu zaman ona para gönderebileceğini söyler.

“Entarisinin iç cebinden biraz bozuk para çıkardı. Zorla cebime soktu. ‘Yağmur Ali!’ dedi. ‘Azımı çoğa say. Eğer orada para gerekir de baban gönderemezse bana yaz. Ne yapar ne eder sana istediğin parayı gönderirim’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 268).

4.15. Güvenilirlik

Güvenin hâkim olduğu toplumlarda yaşayan insanlar, mutlu ve huzurlu bir şekilde hayatlarını sürdürür. Bu değer, toplumdaki tüm kesimlerde ve tüm alanlarda bulunmalıdır. Aile bireylerinin birbirine, işçinin işverenine, alıcının satıcıya, patronun işçisine itimat etmesi ile sağlıklı bir toplum yapısı elde edilebilir. Verilen sözün tutulması, güven duygusunun oluşumunda çok etkilidir. Güven, uzun bir zamanda kazanılır ancak çok kısa bir sürede kaybedilebilir.

Beyaz Pelerinli Kız kitabında yer alan *Sahibini Unutmayan Köpek* adlı hikâyede evli bir çift, bir köpek yavrusu bulur ve sahiplenerek bir yıl süreyle büyütür. Sonrasında ise tayinleri çıktığı için onu güvenilir birine emanet etmek isterler. Köpeği, güvendikleri bir tanıdıklarına bırakırlar.

“Ona gittik:

- Köpeği sana bırakacağız ama ona iyi bakacaksın, dedik.

- Hay hay, dedi, benim de zaten o köpekte gözüm vardı. Siz hiç merak etmeyin. İyi bakarım ona” (Sarıyüce, 1991b, 48).

Uçurtmam Birinci Olacak kitabında yer alan *Suna'nın Sulu Boyası* adlı hikâyede babası ticaretle uğraştığı için sık sık yurt dışına giden Suna, üçüncü sınıfta okuyan bir öğrencidir. Babası, ona hediye olarak güzel bir sulu boya getirmiştir. Günün birinde Suna'nın okula getirdiği sulu boya kaybolur. Suna, arkadaşlarını suçlar gibi bir konuşma yapar. Bunun üzerine öğretmen, öğrencilerinin böyle bir şey yapmayacağına dair duyduğu güveni dile getirir.

“ ‘Suna iyi düşün’ dedi. ‘Arkadaşlarının arasından böyle birisinin çıkacağını sanmıyorum.’

‘Ama öğretmenim buraya getirmişt看.’

‘Sen eve gidince her yeri iyice ara. Belki çıkarken bir yerde unutmuşundur’ ” (Sarıyüce, 2000a, s. 15).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can, bir gece geç saatlere kadar uyumayıp babasını bekler. Babası ona bir paket getirecektir. Halası, Can'ın babasının sözünü unutmuş olabileceğini söyleyince Can, babasına olan güvenini dile getirir.

“ ‘Eh bekle bakalım... Babanı bilmez misin, unutkanın biridir. Bakalım aklında tuttu mu?’

‘Tutar halacığım, ben bir şey isteyince babam mutlaka getirir’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 24).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanın devamında çocuklar, uçurtma uçuracakları için çok heyecanlıdır. Yanıç'ın ses tonu halaya güven verir.

“ ‘Çocuğu uzaklara götürme! Şu görünen yamaçta uçurun. Yoldan geçerken arabalara dikkat edin.’

‘Dikkat ederiz teyze! Sen hiç korkma!’

Çocuğun güven veren bir sesle konuşması halayı oldukça etkiledi” (Sarıyüce, 2010, s. 51).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Nadir Bey, bindiği denizaltı ile gözden kaybolur. Beş on dakika geçtiği hâlde su yüzüne çıkmamıştır. Etraftaki insanlar büyük bir paniğe kapılır ve denize girip onu kurtarmaları gerektiğini söylerler. Burak'ın babası ise sakin bir şekilde Nadir Bey'in yaptığı işe olan güvenini ifade eder.

“Babam soğukkanlılığını hiç bozmamıştı: ‘Gerek yok buna.’ dedi. ‘Babam asla çürük bir iş yapmaz. Bu tekne ile dört ay uğraştı. Su sızdırıp sızdırmadığını deniyor. Biraz sonra üste çıkar’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 22).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Nadir Bey, kapısına gelen ve kendisine para teklif eden kişilere aldırış etmez. Batığın yağmalanmaması için müze müdürüne giderek konuşur. Bu davranış onun ne kadar güvenilir bir insan olduğunu gösterir.

“ ‘Bu gemiyi siz çıkarın.’ dedi. ‘Yoksa yağmalanacak. Şimdiden fırsatçılar kapımı aşındırmaya başladılar’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 128).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda yer alan güvenilirlik değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Uzun; dayısının bilgisine, tecrübesine, çalışkanlığına çok güvenmektedir.

“ ‘Yarın ambalajını giydirip tamam olarak ortaya çıkaracağız.’ demişti dayısı. Acaba düğmeye basınca nelerle, nasıl bir durumla karşılaşacaklardı? Dayısına güveni tamdı. O bir dâhiydi. Aklına koyduğu her işi başarabilirdi. Şimdiye kadar birçok buluşu gerçekleştirmişti” (Sarıyüce, 2017b, s. 21).

Dedektifler makineyi emniyet müdürüne göstermek için isterler ancak Bilgin Amca makineyi başka birine emanet etmek istememektedir. Bunun üzerine dedektiflerden bir tanesi Bilgin Amca’nın kendisine güvenmesi için şu cümleleri söyler:

“ ‘Size şerefim üzerine söz veriyorum. Kimseye dokundurmayacağız. Makineyi getirdiğimizden biz ve müdürümüzden başkasının haberi olmayacak’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 56).

Bilgin Amca, projeyi emniyet için geliştirmeyi kabul eder ama bir şartı vardır. Bağımsız olarak çalışacak, herhangi bir süre kısıtlaması da olmayacaktır. Müdür bey, bu konuda ona garanti verir. Kontrat yapmayacaklarını söyler. Aslında Bilgin Amca için söz vermek kontrattan daha önemlidir. Bu durum onun ne kadar güvenilir biri olduğunu ortaya koymaktadır.

“Arada kontrat falan söz konusu olmayınca Bilgin Amca rahatladı. Aslında bir konuda söz vermesi, bir anlaşmadan daha çok kendisini bağlardı. Baş verip de sözünden dönmeyen takımındandı” (Sarıyüce, 2017b, s. 64).

Üzerlerindeki pijamalarla beş parasız sokakta kalan Bilgin Amca ve Uzun, bir otele yerleşirler. Dayısı, Uzun’u bankaya para çekmesi için gönderir. Bu durum onun Uzun’a ne kadar çok güvendiğini göstermektedir.

“Bankaya bir talimat yazdı.

Sayın Müdür,

Size yeğenimi gönderiyorum. Banka cüzdanlarım ve çek defterlerim yanmış bulunuyor. Çek hesabımdan yeğenime (...) lira ödemenizi rica ediyorum” (Sarıyüce, 2017b, s. 75).

Begümşah Hanım’ın gerdanlığı çalınınca dedektifler hırsızı bulmak için çalışmaya başlar. Bilgin Amca ve Uzun’un da odasında arama yapmak isterler. Bilgin Amca’ya çok güvendiklerini, odasında herhangi bir şey bulamayacaklarından emin olduklarını ifade ederler.

“ ‘Kendimizden kuşkulunuz da sizden kuşkulamayız. İzin verirseniz sizin gardirobunuza da bakalım. Hiçbir şey çıkmayacağından kesinlikle eminiz. Sizi atlar geçerse boş yere kuşkulu duruma düşürmüş oluruz’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 95).

Dedektiflerin Uzun’dan şüphelendiğini fark eden Bilgin Amca, ona çok güvendiğini ifade eder.

“Yeğeni söz konusu olduğunda Bilgin Amca’nın kaşları çatıldı. Birden pancar gibi kızardı.

‘Uzun benim yeğenimdir. Elimde büyüdü. Kendime güvenmem de ona güvenirim. Önüne hazineyi dökseniz dönüp bakmaz’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 95).

Bilgin Amca hırsızlık suçlamasıyla karşı karşıya kalan Uzun’u, ona olan güvenini ifade ederek teselli eder.

“ ‘Yavrucuğum!’ dedi. ‘Böyle bir şeyi senin yapmadığını ben biliyorum. Bu yüzden vicdanım rahat’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 97).

Karbeyaz adlı romanda Gülbeyaz ve Yağmur Ali, köyelerine dönerken yol üstünde bir kebabçı dükkânına uğrarlar. Dükkânın sahibi Davut Usta, onların Değirmenci Emir Emre’nin ailesi olduğunu öğrenince değirmencinin ne kadar güvenilir biri olduğunu onlara anlatır.

“Şişman kebabçı dönüp ikimizi süzdükten sonra:

‘Bunu neden daha önce söylemedin.’ dedi. ‘Değirmenci benim en has ahbabımdır. Dükkânımda kullandığım pidelik unları o getirir bana. Başka hiçbir değirmenciye güvenmem ben. Emir bir tanedir değirmenciler arasında’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 165).

4.16. Hoşgörü

Hoşgörü, insanın bir düşünce ya da davranışı benimsemediği hâlde anlayışla karşılaşmasıdır. Yaşanabilir bir toplum için hoşgörü sahibi olmanın öneminin farkında olmak gerekir. Fikir ayrılığı yaşayan insanların birbirine tahammül etmeleri, farklılıkları ayrışma sebebi olarak görmemeleri sayesinde olumlu bir iklim oluşabilir.

Evime Dönüyorum adlı romanda bir kız okulunda öğretmen olan Mehveş Hanım ile ilgili kurulan şu cümle onun hoşgörü sahibi biri olduğunu ortaya koymaktadır:

“Öğrencilerine yumuşak ve sevecen tutumuyla tanınan Mehveş Hanım ders yapmak üzere yemek atölyesine girdi” (Sarıyüce, 1993, s. 8).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda bodrum katta parçaları hazırlanan denizaltının birleştirilme işi bahçede yapılır. Sokaktan gelip geçenler onu su deposu sanarak çeşitli eleştirilerde bulunur. Bu sözleri duyan Nadir Bey, hoşgörülü davranarak karşılık vermez.

“ ‘Ne hesapsız kitapsız bir su deposu yapmışlar. Bunu apartmanın üstüne ya da altına nasıl yerleştirecekler?’

Dedem, bu sözleri duyduğu hâlde bir karşılık vermedi, gülümsemekle yetindi” (Sarıyüce, 2017a, s. 16).

Dedemin Denizaltısı adlı romanın devamında denizaltının yanıp kül olması tüm aileyi çok üzer. Nadir Bey ise bu konuda tek bir kelime dahi etmemiş, hoşgörülü davranmıştır.

“Aslında yangına yalnız babaannem değil hepimiz üzülmüştük. Dedemin üzülüp üzülmediği belli değildi. Bunu yapanlara bir kere olsun küfür etmedi. Bedduada bulunmadı.” (Sarıyüce, 2017a, s. 164).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Uzun, simit satarak okul zamanı kullanabilmek için para biriktirmektedir. Müşterilerin Uzun’a söylediği bazı sözlere Uzun, hoşgörü ile yaklaşır.

“Uzun simitçi diyorlar bana. Herkes tanıyor. İki yüz simidi bir iki saatte satıp bitiriyorum. Bazı yılışık kişiler simit alırken ‘Yukarıda havalar nasıl?’ diye gırgır geçiyorlar ama aldırmiyorum” (Sarıyüce, 2017b, s. 70).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanın devamında Alman Baron’un maymunu, Uzun’un omzuna atlar. Uzun’un boyunu gören Alman Baron, maymunun haklı olduğunu söyleyip Uzun’u ağaca benzetir. Bu benzetme Uzun’un hoşuna gitmese de hoşgörülü davranır.

“Uzun ayağa kalkınca orta boylu Baron göğsünün hizasında kalmıştı. Alman bir hayret ünlemi çıkardı. Bozuk bir Türkçe ile: ‘O!’ dedi uzatarak. ‘Genç arkadaş çok uzun boylu... Maymunum omzuna atlamakta haklı. Çünkü ağaçlara tırmanmaya bayılır. Sizi de ağaç sandı maskara!’

Uzun bu benzetmeye bozuldu ama duygularını belli etmedi. Gülümseyerek yerine oturdu” (Sarıyüce, 2017b, s. 90).

4.17. Merhamet

İnsana anlam katan en önemli değerlerden olan merhamet, bir canlının başına gelen olumsuz bir durum karşısında hissedilen üzüntüdür. Unutmamak gerekir ki merhamet etmeyene merhamet olunmaz. Kalpler, merhameti kaybettiğinde katılaştır. Merhametli olmak, insanı iyilik yapmaya yönlendirir ve canlılar arasındaki muhabbeti geliştirir.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitaba ismini veren hikâyede köyün birinde, üç ayaklı bir oğlak dünyaya gelir. Oğlağın sahibi, küçük bir erkek çocuğudur. Köylülerin bu oğlağın uğursuzluk getireceğine olan inançları, oğlağın kesilmesine sebep olmak üzeredir. Merhamet sahibi küçük çocuk, buna engel olabilmek için plan yapmaktadır.

“Ah, onu nasıl kurtarabilirim? Kucaklayıp anamın köyüne kaçırırsam... Ya anası? Oğlaklar anasız hiç yaşayamazlar. Bir iki aylık bir kuzu anasızlığa dayanır, otlar karnını doyurabilir. Ama bir oğlak dayanamaz. Bağıra bağıra açlıktan ölür, gider. Acaba anasını da kaçıramaz mıyım” (Sarıyüce, 1980, s. 14).

Aynı kitapta yer alan *El Evinde* adlı hikâyede Hacı Emin’in yeğeni, inekleri otlatmaktadır. Bir gün akşam olmasına rağmen yeğeni eve gelmez. Bunun üzerine merak ederek dağa giderler. Bir mandanın yavruladığını, çocuğun yavruyu kucağına alarak taşımaya çalıştığını ancak başaramadığını görürler. Kan ter içinde kalan çocuk, eve döndüklerinde hasta olur. Hacı Emin’in eşine söyledikleri, çocuğa duyduğu merhamet duygusundan ileri gelmektedir.

“ ‘Ayşe, çocuk gerçekten hasta, dedi. Sen başında kal. Zavallı dün gece manda yavrusunu sırtta taşımış. Terleyip üşütmüş olacak. Üstünde başında ne var ki? Ona iyi bak. Bir şey olursa yüreğimize dert olur’ ” (Sarıyüce, 1980, s. 58).

Yine aynı kitapta yer alan *Yaşlı Adam, Gül ve Çocuk* hikâyesinde inşaat yapmak için ağaçlara kıyan bazı kişilerden söz edilmektedir. Onların elinden küçük bir gül ağacını kurtaran yaşlı adam, onu merhametle kendi kulübesinin yanına diker.

“Yalnız bir gül ağaççığını kurtarabildi bu kıyımdan. Onu da sökmüşlerdi ya elini çabuk tuttu, kaparak kulübesinin yanına kazdığı çukura dikti. Suladı. Artık boş zamanlarında hep onunla uğraşıyordu” (Sarıyüce, 1980, s. 97).

Beyaz Pelerinli Kız kitabında yer alan *Sahibini Unutmayan Köpek* hikâyesinde bahçeye tohum ekmek üzere inmiş olan bir kadın, bir ses duyar. Bu sesin toprağın içinden geldiğini anlayınca toprağı kazmaya başlar ve karşısına bir köpek yavrusu çıkar. Köpeğin perişan halini gören kadının eşi, ona merhamet eder.

“Eşim dedi ki:

-Bu yavrucağın hâli ne olacak? Nereye gidebilir? Besleyip büyütelim bari. Hem bize can yoldaşı olur, hem de sevap kazanmış oluruz” (Sarıyüce, 1991b, 46).

Beyaz Pelerinli Kız kitabındaki bir başka hikâye olan *Alkısrağımız*'da, Alkısrağ adındaki çok huysuz bir attan bahsedilmektedir. Atın sahibi onu satmayı çok istemese de günün birinde atını pazara götürüp satar. Ancak birkaç gün sonra at, yeni sahibinin evinden kaçarak eski evine döner. Eski sahibi, ata merhametle muamele eder.

“Babam hiç sesini çıkarmadı, onu okşadı, sevdi, alıp ahıra götürdü. Önüne yiyeceği kadar bol arpa döktü” (Sarıyüce, 1991b, 68).

Evime Dönüyorum adlı romanda çok acıkmış olan Bücür, şehrin içinde bulunan bir eve girer. Burada Fazilet Hanım ve kızı Nermin yaşamaktadır. Ev sahipleri, Bücür'ün karnını doyurup ona merhametle yaklaşır.

Gitti, mutfaktan bir şişe süt getirdi. Cam bir kase içinde terasın bir kıyısına koydu. Başında durarak:

-Gel pisi pisi! diye çağırırdı.

Bücür hiç nazlanmadan koltuktan yere atladı. Şapırtılarla sütü içip bitirdi. Sabahlığını üstüne giyen Fazilet Hanım terasa Bücür'ün yanına geldi.

-Açmış hayvan, dedi. Belli ki günlerden beri bir şey yememiş.

Nermin gitti. Bir parça beyaz peynir getirdi. Kâse içine bıraktı. Bücür onu da yalayıp yuttu. Yalanarak geldi. Hasır koltuğa oturan Fazilet Hanım'ın kucağına çıktı. Okşanmayı bekledi. Yaşlı kadıncağız damarları çıkmış titrek elleriyle Bücür'ü umduğundan daha güzel okşamaya başladı (Sarıyüce, 1993, s. 58)

Romanın ilerleyen bölümlerinde Bücür, yolculuk esnasında kafesinden kaçır ve bir ormana saklanır. Orada yiyecek bulmak için uğraşırken yaralanır. Onu bir bekçi bulur ve evine götürür. Bekçi, yaralanmış olan Bücür'e merhametle muamele etmektedir.

“-Kezban, dedi. Bu kedi gidiciye benziyor değil mi?

-Bana da öyle geliyor. Bıraksaydın zavallı ormanda keyfince ölseydi.

-Ya ölmeden önce tilkilerin, çakalların saldırısına uğrarsa? Günah değil mi? Bir iki gün beklesin burada. İyileşirse iyileşir. İyileşmezse ne yapalım” (Sarıyüce, 1993, s. 83).

Romanın devamında bir bostanda yeşil fasulye toplamakta olan yaşlı bir teyzenin yanına sokulan Bücür, teyzenin onu fark etmesi için miyavlar. Yaşlı kadın kediye merhametle yaklaşır, onun karnını doyurur.

“Nine eğildi, Bücür’ü kucağına aldı. Sırtını sıvazladı.

-Ne de güzelmişsin yavru! Karnın aç olmalı. Sana göre yiyeceğim yok ki... Dur, şurada bir tencere sebze yemeği var. Suyuna ekmeğ doğrayayım, o zaman yersin belki” (Sarıyüce, 1993, s. 98).

Dört İsimli Prenses adlı kitaba ismini veren hikâyede Pamuk isimindeki bir kedinin yavruları olur. Pamuk’un sığındığı evin kızı duyduğu merhamet duygusuyla Pamuk’a ve yavrularına her gün süt götürmektedir.

“Kızım yayvan kap içindeki sütü götürüp depoya bırakıyor. İçinceye kadar kapıda bekliyor” (Sarıyüce, 2000d, s. 9).

Hikâyenin devamında ev sahipleri bir yolculuğa çıkmak zorunda kalır. Yola çıkmadan önce depodaki kedi yavrularını dışarı çıkarırlar ve kapıyı kilitlerler. Ancak eve döndüklerinde iki küçük kedi yavrusunun depoda kaldığını ve açlıktan ölmek üzere olduğunu fark ederler. Merhametle kedi yavrularının karınlarını doyurmak için uğraşırlar.

“Önlerine süt koyduk. İçecek halleri mi var? Ağızlarını aralayıp çay kaşığı ile akıtıyorum. Bir damlası bile midelerine girmiyor. Yere dökülüyor. Arabaya atlayıp bakkala koştum. Biberon aldım. Emzik ağızlarına büyük geldi. Uğraşa uğraşa karınları biraz kabarıp gibi oldu” (Sarıyüce, 2000d, s. 11).

Dört İsimli Prenses adlı kitaptaki başka bir hikâye *Karabaş Anne*’dir. Mahallede yaşayan Karabaş adındaki köpeğin iki tane yavrusu, Sarman adındaki kedinin ise dört tane yavrusu olur. Mahallenin çocukları onlara merhametle yaklaşır.

“Çocuklar bu zor günlerinde onları yalnız bırakmadılar. Kediye de köpeğe de yiyecek aldirdılar. Açıkta kalmasınlar diye boş arsaya tahtalardan salaş bir kulübecik yaptılar” (Sarıyüce, 2000d, s. 30).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda yer alan merhamet değerine ait bulgular şunlardır:

Yanıç, arkadaşı Can'a hayvanlarla ilgili anlattıklarıyla onlara karşı merhametli olmak gerektiğini ifade etmektedir.

“ ‘Bak ne güzel bakışları var. Ne olursun beni bırak diye yalvarıyor sanki.’

‘Sahi yalvarıyor mu?’

‘Elbette yalvarıyor. Bütün hayvanlar yakalandıkları zaman yalvarırlar. Debelenerek, çırpınarak bırakılmalarını isterler’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 39-40).

Köpekleri Karabaş, kümeslerine saldıran bir tilkiyi yaralamıştı. Can ve Yanıç, tilkinin yavrularına duydukları merhamet sebebiyle bu duruma çok üzülürler.

Yanıç bir taşın üstüne oturdu.

‘Ölürse üzülürüm.’ dedi.

‘Ben de üzülürüm.’ diye karşılık verdi Can.

‘Neden üzülürüm biliyor musun?’ diye sordu Yanıç.

‘Neden üzülürsün?’

‘ Tilkinin kayaların altında yuvası, yuvasında da yavruları olmalı. Herhalde eniklerine yedirecek bir şey bulamadı. Hiçbir tilki gündüz gözüyle kümese saldırmaz. Tilkiler çok kurnaz olurlar. Avlanmaya gece çıkarlar.’

Tilki hâlâ yerde hareketsiz yatıyordu. Can bir taşa ilişti. Yüzü emziği elinden alınmış bir bebek yüzüne dönmüştü. Neredeyse ağlayacaktı (Sarıyüce, 2010, s. 90-91).

Yanıç, Kartal Memi adındaki köylüsünün hayvanlara gösterdiği merhameti Can'a anlatır.

‘Anasız babasız kalmış kartal, şahin, doğan, atmaca yavrularını boş kalmış yuvalardaki yumurtaları bularak evine getirir.’

(...)

‘Kartal Memi Dayı; kartal, şahin, doğan yavrularını dolaşarak anasız babasız kalmış yavrularla yumurtaları topluyordu. Yavruları evinde besleyip büyüyordu. Uçacak çağa gelince bunları uçurarak serbest bırakıyordu. Yumurtaları da gürk tavuklarla hindilerin yumurtaları arasına koyarak bunlardan yavru çıkmasını sağlıyordu’ (Sarıyüce, 2010, s. 95-96).

Can, hayvanlara karşı çok büyük bir merhamet besliyordu. Kimi zaman kendi ekmeğini onlara götürmek için planlar yapıyordu.

O gün öğle yemeğinde, Can annesinin önüne koyduğu kocaman tavuk budunu yesem mi, yemesem mi diye bocalayıp duruyordu. Aç tilkiler gözünün önüne geliyor,

‘Ne olur bir lokmacık da bize ver’ dercesine boyunlarını büküyorlardı. Tabagındaki budu yemese de tilkilere götürse... Sofranın başından kalktı. Mutfaktan küçük bir naylon torba alarak şortunun cebine yerleştirdi (Sarıyüce, 2010, s. 98-99).

Can'ın halası ona bir soru sormak için yukarı çıktığında çocuğun uyuduğunu görür. Onu uyandırmaya kıyamaz.

“Sabah erken evden çıkan hala, bekçi kulübesinin önünde baltayla odun kesen genç bir adam gördü. Sol elini gözlerinin üstüne siper ederek baktı. Bahçıvan Ali Baba değildi. İçeri girdi. Can’a sormak istedi. Can henüz aşağı inmemişti. Yukarı çıkıp yeğenini uyandırmaya kıyamadı” (Sarıyüce, 2010, s. 106).

Karbeyaz adlı romanda al kısrak, günün birinde ahırdan çıkıp dağlara gider. Günler geçtiği hâlde geri dönmez. Yağmur Ali, onu çok merak etmektedir. En sonunda gidip onu aramaya karar verir. Bunun için Ali Çakırlar’ın babasının atını alır. Yaşlı olan hayvana merhametle muamele edilmelidir.

“ ‘Yeğen’ diyor Ali Çakırlar’ın babası, ‘İğdiş yaşlıdır, fazla koşturma. Sonra zavallı yorulup kalır.’

‘Koşturmam Ömer amca’ diyorum. ‘Hiç koşturur muyum? Tırısı bile kaldırmam.’

Sırtına eski bir kaltak vurulmuş iğdişe atlayıp biniyorum. Bir de yular götürüyorum yanımda. Hiç koşturmuyorum hayvanı’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 80).

Romanın devamında Gülbeyaz aba, Yağmur Ali’ye bir keçi hediye eder. Birkaç ay sonra keçinin küçük bir yavrusu olur. Çok mutlu olan Yağmur Ali, bir anda oğlağın bir ayağının olmadığını fark eder. Yağmur Ali’nin merhameti şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sevinçten uçarken bir şey ilişiyor gözüme. Oğlağın arka sağ bacağı yok. Heybeden çıkarırken çobanın hoyratça tutuşu yüzünden koptuğunu sanıyorum. Olanca sesimle:

‘Ne yaptın buna Mestan dayı?.. Bacağını koparmışsın’ diye bağıriyorum. Gözlerimden sel gibi yaşlar akıyor. Hıçkıra hıçkıra ağlıyorum” (Sarıyüce, 2017c, s. 84).

Karbeyaz adlı romanın ilerleyen bölümlerinde Gülbeyaz, ekmek çaldığı için dayak yiyen küçük çocuğa merhametli bir şekilde davranır.

“Gülbeyaz çocuğu yerden kaldırıyor. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor çocuk hâlâ. Elinden tutuyor. Bir şey söylemeden çekip götürüyor. Babamla ben arkasından gidiyoruz” (Sarıyüce, 2017c, s. 198).

4.18. Misafirperverlik

Türk kültürüyle özdeşleşmiş olan misafirperverlik, insanları birbirine yakınlaştıran bir değerdir. Misafire karşı güler yüzlü olmak, ikramda bulunmak ve misafiri memnun edecek bir şekilde ağırlamak önemlidir. Evlerde bulunan misafir

odası, Türk toplumu için misafire verilen değeri göstermektedir. Bu değer; paylaşmaya, sevgiye, saygıya, dayanışmaya kapı açarak bireyselleşmeye doğru giden yaşam anlayışını engellemeyi sağlar.

Evime Dönüyorum adlı romanda Bücür, bir değirmenin tahta kapısına yanaşıp içeri girer. Onu gören değirmenci misafirperver ifadelerle Bücür'ü karşılar.

“-Hoş geldin kedi can, dedi. Nereden geldin? Nereye gidiyorsun? İnşallah bir yere gitmiyorsundur. Eğer gidecek bir yerin yoksa burada kalabilirsin” (Sarıyüce, 1993, s. 86).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Gülten Hanım, evlerine gelen misafirlere en iyi şekilde ağırlayabilmek için sofrayı donatmıştır.

“Gülten Hanım sekiz kişilik masanın üstü salata ve soğuk yemeklerle dolup taşıdığı hâlde bunlara başkalarını ekleme telaşındaydı” (Sarıyüce, 2010, s. 80).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanın devamında Can, arkadaşı Yanıç'ın evine gider. Yanıç ve ailesi yemek yemektedir. Onları sofra başında gören Can eve dönmeye karar verir. Tam o sırada Döndü Kadın, misafirperver bir şekilde onu sofra başına oturtur.

“Döndü kadın kendisinden beklenmeyen bir çeviklikle yerinden fırladı. Can'ı kolundan yakalayıp içeri soktu. Sofranın başına oturttu.

‘ Biz, yemeklerimizi böyle yer sofrasında yeriz.’ diye açıkladıktan sonra Can'ın önüne dürüm yapılmış yufka ile temiz bir kaşık koydu” (Sarıyüce, 2010, s. 100).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda kitaplarda yuvacı kuşlarla ilgili bilgiye rastlayamayınca Nadir Bey'in aklına yaşlı bir balıkçı gelir. Onun gittiği kahveye uğrar ve tecrübesine güvendiği arkadaşına yuvacı balıkları sorar ancak balıkçı, misafirlere ikramda bulunmadan cevap vermek istemez.

“Yaşlı adam cevap vermeden önce garsonu çağırdı:

‘Bak bakalım, beyler ne içiyorlar?’

‘Bir şey içmeyiz. Sen sorduğum soruyu açıkla, yetişir bize.’

‘Hiç olmazsa bir çayımı içmeden bir şey anlatmam size’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 82).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda misafirperverlik değerine ilişkin elde edilen bulgular şunlardır:

Bilgin Amca ve Uzun, Nepal'i gezdikten sonra bir hayli acıkırlar. Yardım evi olarak adlandırılan yerde yemek yiyebileceklerini düşünmüşlerdir oysa orada yiyecek

hiçbir şey yoktur. Yardım evinde çalışan Nepalli görevliler, onlara çeşitli ikramlarda bulunur.

“Güler yüzlü ve konuksever olan Nepalli görevliler kendi yemeklerine bizimkileri de ortak ettiler. Birlikte yemek için o kadar ısrar ettiler ki Bilgin Amca onları kırmak istemedi. Yer sofrasına oturdular. Peynir, ekmek ve çayla öğle yemeğini yediler” (Sarıyüce, 2017b, s. 139).

Sel sonucu yol üstündeki bir köprü yıkılmıştır. Bunun üzerine minibüs şoförü arabanın yönünü değiştirerek bir köy yoluna sapar. Köye gitmek Uzun’un hiç hoşuna gitmemiştir. Nepal’in bir dağ köyünde kendilerini nasıl karşılayacaklarını merak etmektedir. Bilgin Amca ise Asyalıların konukseverliğinden bahsederek onu rahatlatır.

“ ‘Dayıcığım!’ dedi fısıldarcasına. ‘Köylüler bizi iyi karşılar mı dersiniz?’

‘Niçin karşılamasınlar? Şunu hiçbir zaman unutma. Türk halkı gibi Asyalı milletlerin çoğu konukseverdir. Konukseverlik, Asya toprağına özgü bir gelenektir’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 148).

Şoför başlarına gelenleri anlattığında köyün muhtarı araçta bulunan herkesi evlere misafir olarak dağıtır. Her eve bir kişi konuk olacaktır. Bilgin Amca, Uzun’u göstererek onunla aynı evde kalmak istediğini söyler. Uzun’u misafir edecek olan ev sahibi, kendi misafirini başka bir eve göndermeye razı olmaz.

“Adam, Uzun’un koluna daha sıkı yapıştı.

‘Olmaz!’ dedi. ‘Dünyada vermem. Benim konuğum benimdir. Eğer birlikte olmaları gerekiyorsa o amca bize buyursun’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 150).

Bilgin Amca ile Uzun için misafir oldukları evin sahibi bir keçi keser, onlara nefis yemekler ikram eder. Günün sonunda odalarına çekilip, şiltelere uzanırlar. Uzun kendilerinin bu şekilde ağırlandığına çok şaşırılmıştır. Bilgin Amca ise Asyalıların konukseverliklerinden bir kez daha bahseder.

Uzun yattığı yerden:

‘Şu yoksul adamın bizi böylesine ağırlamasına şaşım kaldım.’ dedi.

‘Hiç şaşırma, yolda gelirken söyledim ya, konukseverlik Asya’da bir gelenektir. Batı ülkelerinde bir insan sokakta aç ve perişan kalsa, bir kapıyı çalarak konuk olmak istediğini bildirirse, o kapının şiddetle yüzüne kapandığını görür. Çünkü batıda bir yarar ilişkisi olmadan konuk kabul etmek geleneği yoktur’ (Sarıyüce, 2017b, s. 155).

Karbeyaz adlı romanda Karbeyaz, girdiği ilk yarışta birinci olmuştur. Onun bu başarısını görenler onu satın alabilmek için uğraşmaya başlarlar. Bu niyette Yağmur Ali'nin evine gelen bir kişiye babası Emir Emre misafirperver bir şekilde davranır.

“ ‘Niçin geldiğimizi sormayacak mısınız?’ dedi adam.

‘Misafirin için geldiği sorulmaz.’ dedi babam. ‘Hoş geldiniz, sefa geldiniz’ “ (Sarıyüce, 2017c, s. 211).

4.19. Nazik Olmak

Nazik olmak, başkalarına karşı düşünerek ince bir şekilde konuşmak ve hareket etmektir. Nazik insan, tanısın ya da tanımasın tüm insanlara karşı kibardır. Gülümsemeyi, selamlaşmayı ve yardım etmeyi benimsemiştir. Söylediği sözler, insanların hoşuna gider; ince düşünceli olduğu için davranışlarıyla nezaketini ortaya koyar.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Mübaşir Amcanın Yeni Görevi* hikâyesinde Hurşit amca, hastanede yardım ettiği kişilere oldukça kibar davranıyordu. Onun bu şekilde hastalara muamele etmesi hastaları çok memnun ediyordu. Bu sebeple hastalar, hastane yönetimine teşekkür etmekteydi.

Sedye üzerine bir hasta binecek olsa ona güler yüzle ‘geçmiş olsun’ dedi. O gün asansörü öyle güzel yönetti ki hiçbir sıkıntı çıkmadığı gibi bir iki kişi de gelip hastane yönetimine bu iyi davranışından ötürü teşekkür etti.

Hastane yöneticileri de şu gerçeği açıklıkla kavramış oldular ki böyle küçük küçük güzel davranışlar toplamı hastanenin hem iyi işlemesini hem de halkla ilişkilerin düzenli olmasını sağlamaktadır (Sarıyüce,1980, s. 76).

Dört İsimli Prenses adlı kitapta yer alan *Babaannem ve Kırlangıçları* hikâyesinde köyün birinde iki katlı bir evde yaşayan yaşlı bir kadından bahsedilmektedir. Bu yaşlı kadın, kimseye kötü söz söylemeyen ve kötü davranmayan nazik bir insandır.

“Gerçekte onun saygınlığı kuşlara iyi davranmasından değil kimseye kötü bir söz söylememesinden, kimseyi incitmemesinden kaynaklanırdı” (Sarıyüce, 2000d, s. 58).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can ve Sezin, Yanıç'ın verdiği erikleri büyük bir iştahla yer ve nazik bir şekilde teşekkür eder.

“ ‘Sağ ol Yanıç.’ dedi ‘Çok güzelmiş erikler.’

Can da:

‘Gerçekten çok güzelmiş.’ dedi. ‘Ellerine sağlık’ “(Sarıyüce, 2010, s. 76).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanın ilerleyen bölümlerinde Arif Bey’in eşi, misafiri oldukları Gülten Hanım’ın yemeklerini çok beğendiğini nazik bir dille ifade eder.

“Konuk Hanım:

‘Beğenmemek de ne demek?’ dedi. ‘Sizin yemeğinizi ilk defa yemiyoruz ki... Vallahi önüme gelene anlatıyorum. Pervin Hanım’ın pişirdiği yemekleri hiç kimse pişiremez deyip duruyorum’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 85)

Dedemin Denizaltısı romanında yer alan nazik olmak değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Denizaltını denize indirmek için her şey hazırdır. Nadir bey, insanlara açıklama yapıp onların sorularını cevaplar. Etraftaki kalabalık, onu alkışlamaya başlar. Nadir Bey de nazik bir şekilde onlara teşekkür eder.

“Kalabalık dedemi alkışlamaya başladı. ‘Teşekkür ederim! Teşekkür ederim! İzin verin de denize indirelim. İlk denemesini yapalım’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 20).

Burak’ın sınıfındaki bir öğrenciye, sesi kalın olduğu ve yüksek sesle konuştuğu için arkadaşları ‘Borazan’ diye bir lakap takmıştır. Bunu duyan öğretmenleri insanlara başka isimler yakıştırmamanın ve onları üzecek sözler söylemenin yanlış olduğunu söyleyerek sınıfı uyarır.

“ ‘Borazan ne demek? Arkadaşlarınıza başka isim yakıştırmamalısınız. Onları kırarak üzecek sözler söylememelisiniz’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 103).

Belediye başkanı ve yardımcısı hazırladıkları sergi için Nadir Bey ve Burak’ı nezaketle kutlar.

“ ‘Sizi kutlarım. Çok güzel bir iş başarmışsınız.’

Vali yardımcısı da ellerimizi sıkarak bizi kutladı, yanağımı okşadı” (Sarıyüce, 2017a, s. 110).

Sergiden sonraki ilk pazartesi günü Burak, sınıfa girer. En arka sıralarda oturan Soner onun yanına gelir ve onu tebrik eder.

“Sağ elimi yakalayarak uzun uzun salladı sonra hiçbir şey demeden yerine gidip oturdu” (Sarıyüce, 2017a, s. 115).

Sergideki fotoğraflardan bir tanesinde batık bir gemi vardır. Bu geminin yerini merak eden fırsatçılar Nadir Bey’in kapısını aşındırmaktadır. Yine böyle bir adam kapıya dayanınca Nadire Hanım adamı kovmak ister ama Nadir Bey nazik bir insan

olduğu için bunu kabul etmez. Ona ona göre kapıya gelen bir insana kaba davranılmamalıdır.

Dedem yerinden kalktığında babaannem: ‘Nadir sen dur, adamla ben konuşayım.’ dedi. ‘Bu da geçen gün gelen Karadenizli gibi batığın yerini soracak senden. Kovayım gitsin.’

Şimdiye kadar hiç kimseye sert ve kaba davranmamış olan dedem: ‘Olmaz Nadire!’ dedi. ‘Kapımıza gelen bir insana böyle davranılması uygun olmaz’ (Sarıyüce, 2017a, s. 123).

Batığın yerini öğrenmek için gelen kişilere karşı, Nadir Bey nezaketini korumak için uğraşır.

“Dedemin öfkelenmemek için kendini zor tuttuğunu görüyordum. Ama bunu hiç belli etmedi. Adamlara kapıyı göstermedi. Daha önce gelenlere ne söylediye bunlara da aynı şeyleri söyledi” (Sarıyüce, 2017a, s. 127).

Müze müdürü iki gün sonra Nadir Bey’e telefon eder. Batık gemi ile ilgili çalışmalara başlamıştır. Nadir Bey’e batıkla ilgili verdiği bilgilerden dolayı nazik bir şekilde teşekkür eder.

“ ‘Size çok teşekkür ederim. Bir rapor hazırladım. Yeni resimleri de eklediğim raporu bakanlığa göndereceğim. Çıkarılması için bütçe teklifinde bulunacağım’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 129).

Burak’ın babası kitabın basımı ile ilgili görüşmek üzere büyük bir vakfa gider. Başkanla görüşmek ister. Sekreter başkanın yanına giderek durumu açıklar ve nazik bir şekilde onu görüşme için kabul ederler.

“Başkan odasının kapısını sonuna kadar açmış:

‘Buyurun!’ demiş. ‘Başkanım sizinle görüşmek istiyor.’

Babam içeri girmiş. Başkan kendisini ayakta karşılamış” (Sarıyüce, 2017a, s. 149).

Batık gemiden çıkarılan İskender heykeli müzede sergilenecektir ve bunun için bir açılış töreni yapılacaktır. Burak ve dedesi, müze müdürünün kendilerini davet edip etmeyeceğini merak ederler. Bu konuyu konuştuğundan iki gün sonra nazik bir davet ellerine ulaşır.

“İki gün sonra postacı dedeme bir mektup getirdi. İçinden iki davetiye çıktı. Biri bana öteki de dedeme yazılmıştı” (Sarıyüce, 2017a, s. 153).

Burak okula giderken basılan kitaplarından iki tanesini öğretmenlerine götürür. Birini matematik öğretmenine verir. Kitabı inceleyen matematik öğretmeni Burak’ı

yanına çağırır ve öğretmenler odasında diğer öğretmen arkadaşlarına kitabı anlatır. Öğretmenleri Burak'ı kutlarlar.

“Öğretmenler şaşkırdılar. Çoğu yerinden kalktı. Matematik öğretmenimin elinde tuttuğu kitap kısa zamanda elden ele dolaştı.

‘Bravo vallahi! Aferin! Çok mükemmel bir kitap!’

Kimi saçlarını okşuyor, kimi sırtını tapıklıyordu” (Sarıyüce, 2017a, s. 161).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda yer alan nazik olmak değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Karakolda Bilgin Amca'yı gören komiser, oturduğu yerden hızla kalkarak onu odaya aldı. Oldukça nazik bir şekilde konuşmaya başladı.

“Komiser Bilgin Amca'yı karşısına oturttu. Gülerek:

‘Önce hatırlarımı sorayım.’ dedi. ‘Nasılsınız? Siz beni tanımazsınız. Ama ben sizi tanırım. Kaç kez gazetelerde resminizi gördüm. Bu mahallede oturduğunuzu biliyoruz ve bundan gurur duyuyoruz’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 46).

Bilgin Amca, bildiklerini komisere anlatır. Bundan sonrası polisin işidir. Bu nedenle işinin bittiğini düşünüp kalkıp gitmek ister ancak komiser ona birkaç soru daha sormak istiyordur. Bilgin Amca'yı kibar bir şekilde yerine oturtur ve ona ikramda bulunmak ister.

“Bilgin'in ayaklandığını gören komiser telaşlandı.

‘Lütfen oturun efendim. Bir iki şey daha sormam gerekiyor. Lütfen! Rica ediyorum.’

Bilgin oturdu. Uzun da aynı şeyi yaptı.

‘Bir kahve ya da çay daha içer misiniz’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 52).

Karakolda dedektifler ile uzun saatler geçiren Bilgin Amca karakoldan ayrılmak üzere alt kata iner. Alt katta komiser, onları beklemektedir ve kibar bir şekilde onları yolcu eder.

Çalışma saati bittiği hâlde komiserin koridorda beklediğini gördüler. Bilgin Amca ona hiç bakmadan dışarı çıkacak oldu ya komiser önünü kesti.

‘Sizi yorduk. Çok beklettik. İnşallah kusurumuza bakmamışsınızdır.’ dedi. Koluna girerek dışarı çıkmasına, birkaç basamaklı merdivenden inmesine yardım etti. Önlerinde bir polis arabası bekliyordu.

‘Sizi eve götürmek için bekletiyorum. Buyurun, arabaya binin’ (Sarıyüce, 2017b, s. 57).

Yangından sonra Bilgin Amca ve Uzun'u evlerine davet eden komşularına Bilgin Amca nazik bir şekilde karşılık verir.

“Bilgin Amca onlara teşekkür etti.

- Sağ olun, eksik olmayın, dedi. Ama bizi ancak bir otel paklar. Derhal bir otele taşınmamız gerekiyor” (Sarıyüce, 2017b, s. 72).

Bilgin Amca ve Uzun, oteldeki yemek salonuna inerler. Yemek esnasında baronun maymunu, Uzun'un omzuna sıçrar. Daha sonra da ceket düğmelerinden birini koparır. Baron, Uzun'dan kibar bir şekilde özür diler.

Maymun yere atlasın mı atlamasın mı, tereddüt içindeydi. Birden kolunu uzattı.

Uzun'un oldukça parlak madeni ceket düğmelerinden birini koparıverdi. Sonra sıçradı.

Efendisinin yanına gitti. Kucağına çıktı. Baron'un yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu.

Kalktı, düğmeyi Uzun'a verdi.

'I'm sorry Mister!' (Özür dilerim bayım!) dedi (Sarıyüce, 2017b, s. 90).

Türkiye Dışişleri Bakanlığı yetkilileri Nizam şerefine otelde bir akşam yemeği verir. Nizam, Bilgin Amca'nın otelde kaldığını duyunca görevlilerden Bilgin Amca'nın da yemekte olmasını ister. Bilgin Amca, mecburen yemeğe katılır ama yanında Uzun'u da götürmek istemektedir. Uzun, davet edilmediği bir yemeğe katılmak istemez. Bu düşüncesi, onun nezaket sahibi biri olduğunu göstermektedir.

“Bilgin Amca yemek davetini epey söylendikten sonra kabul etti. Uzun'dan yanında bulunmasını istedi. Ama Uzun buna yanaşmadı. Davet edilmediği bir yemeğe katılmanın yakışık almayacağını kavrayacak kadar akli başında bir çocuktuktu” (Sarıyüce, 2017b, s. 91).

Baron, Begümşah Hanım'ın maymundan rahatsız olmayacağını öğrenince nazik bir şekilde onun kahve teklifini kabul eder.

“ ‘Bunu duymaktan çok memnun oldum efendim. Sizinle kahve içmek benim için bir şereftir’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 92).

4.20. Öz Güven Sahibi Olmak

Kendisini tanıyan, özelliklerinin farkında olan insan; kendisine güven duyar. Sahip olduğu özgüven sayesinde, duygu ve düşüncelerini kolaylıkla ifade eder ve hayatının akışına kendisi karar verir. Bu değere sahip olan insanlar, kendileriyle barışıktır ve eksik oldukları konuların farkında oldukları için gelişime açıktır.

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romandaki çocukların uçurtmaları kaybolur. Bu duruma çözüm arayan Yanıç, yeni bir uçurtma yapabileceklerini söyler. Bu konuda kendisine güvendiği için bunu yapmanın kolay olacağını düşünmektedir.

“Can: ‘Babam yenisini getirir.’ dedi.

‘Getirmese de olur, biz de bir uçurtma yapabiliriz. Ben uçurmadan önce her tarafına baktım. İki çita, biraz kâğıt ve uzun bir sicim olursa uçurtmayı kolaylıkla yapabiliriz’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 54).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda öz güven sahibi olmak değeri ile ilgili tespit edilen bulgular şunlardır:

Denizaltını yapmak için Burak ve Nadir Bey, iki ay kadar uğraşır. Bütün parçaları tamamlayarak işleri ilerletirler ancak iskelet tahtalarını düzgün bir şekilde kesmeyen marangoz, işleri aksatır. Bunun üzerine Nadir Bey marangozluk işlerini kendisi yapmaya karar verir. Bu işi yapma kabiliyetini kendisinde bulması, onun öz güven sahibi biri olduğunu göstermektedir.

“Bunları kendisi yapmaya, planya, torna tezgâhı almaya kalkıştı. Babam önledi.

‘Marangozluk ayrı bir iştir. Ben sana bir marangoz buldum ona yaptıralım ahşap malzemeyi.’ dedi” (Sarıyüce, 2017a, s. 13).

Denizaltı, deniz kenarına getirilince etraftaki insanlar merak edip denizaltının yanına gelir. Bunun üzerine kalabalığa bir açıklama yapma ihtiyacı duyan Nadir Bey topluluk karşısında Öz güven sahibi bir şekilde denizaltı ile ilgili bir konuşma yapar.

“ ‘Bu gördüğünüz şey bir denizaltıdır. Onu torunumla ben yaptım. Boyu altı metre yirmi santim, ağırlığı yedi yüz kilo kadardır. Deniz içinde saatte sekiz-on mil kadar hız yapabilir’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 19).

Burak ve dedesi Nadir Bey, ilk denizaltı yolculuklarına çıkarlar. Burak; neyi, nasıl yapacaklarını bilmiyorken dedesi Öz güven sahibi bir şekilde davranmaktadır.

“Bir yarım saat kadar gittik. Nereye, hangi yöne gidiyorduk, bilmiyordum. Ama dedem sanki çıraklıktan yetişmiş usta bir kaptan gibi kendisinden çok emindi” (Sarıyüce, 2017a, s. 25).

Sergi açılışında müdür bey, mikrofonu Nadir Bey’e uzatır. Burak, dedesinin bu seçkin kalabalık karşısında yapacağı konuşmayı çok merak eder. Daha önce onun bu kadar büyük bir kalabalığa konuştuğunu hiç görmemiştir. Nadir Bey, ilk başlarda biraz zorlansa da sonrasında çok güzel bir konuşma yapar. Böylesi bir kalabalık karşısında başarılı bir konuşma yapması ile öz güven vurgusu yapılmıştır.

Dedem ilk tümcesinde biraz dili dolaşarak söyledi ama sonunu güzel getirdi. Benimle birlikte denizaltı nasıl yaptığımızı, körfezi nasıl tarayarak fotoğrafladığımızı açıkladı. Gördüğümüz canlıların ilginç yaşamlarından birkaç rneği anlattı. Dinamit patlatanlardan söz etti. Körfez kirliliğinin büyüklüğünü belirterek sözünü tamamladı. Müdürden daha fazla alkış topladı dedem (Sarıyüce, 2017a, s. 111).

Bahçede duran denizaltı bir gece yarısı yanar. Bu duruma tüm aile çok üzülür. Oysaki Burak, denizaltı ile ilgili başka hayaller kurmuştur. Sunacağı bu teklife olan güveni tamdır.

“Bu sefer tv’lerde gösterilecek bir belgesel filmi çekmeyi düşünüyordum. Bunu dedeme aıklamamıştım ama o yönden hiçbir korkum yoktu. Teklifimi dedemin uygun bulacağından emindim” (Sarıyüce, 2017a, s. 163).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda gazeteciler Bilgin Amca’ya çeşitli sorular sorar. Bunlardan bir tanesi de devrim yapacak nitelikte olan ses alma makinesinin yangında yok olup olmadığı ile ilgilidir. Bilgin Amca’nın projenin yapımı ile ilgili öz güveni tamdır. Her şey yanmış olsa bile ses alma makinesini en baştan yapabileceğini syer.

‘Bazı gazetelerin yazdığı gibi bu makinenin yangında yok olduğu doğru mu?’

‘Bu yalnız bir projeydi. Henüz tamamlanmış değil. zerinde çalışmaya devam edeceğim.’

‘Yani bu son buluşun uzun yangında yanmadığını mı söylemek istiyorsunuz?’

‘ Proje elimde. Yansaydı bile bir şey değişmezdi. Her şey kafamda saklıydı. O projeyi yeniden hazırlayabilirdim’ (Sarıyüce, 2017b, s. 79).

Romanın devamında Bilgin Amca’nın Alman Baron’un hırsız olduğunu söylemesi üzerine polis, Bilgin Amca’ya kesin bir delili olup olmadığını sorar. Bunun zerine Bilgin Amca, z güven sahibi bir şekilde cevap verir.

“ ‘ Komiser Bey, beni tanımıyorsunuz sanırım. Ben yıllarca önce söylenmiş sözleri okuyan makineyi yapan adamım. Teşkilatınıza sorun, beni bilirler’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 100).

4.21. Paylaşımcı Olmak

İnsanları ve toplumları birbirine yakınlaştıran, ilişkileri kuvvetlendiren paylaşımcı olmak değer i ile insan maddi ve manevi donanımlarını başkalarıyla paylaşır. Bu değer, birlik ve beraberliğin ortaya çıkmasını sağlar. Arkadaşlık ilişkilerini geliştirir, komşuları birbirine yakınlaştırır ve aile bağlarını güçlendirir.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Mbaşır Amcanın Yeni Görevi* adlı hikâyede Hurşit amca, hastanede yardım ettiği kişilere oldukça kibar davranır. Onun bu

şekilde hastalara muamele etmesi hastaları çok memnun eder. Bu sebeple hastalar, hastane yönetimine teşekkür eder.

Sedye üzerine bir hasta binecek olsa ona güler yüzle ‘geçmiş olsun’ dedi. O gün asansörü öyle güzel yönetti ki hiçbir sıkıntı çıkmadığı gibi bir iki kişi de gelip hastane yönetimine bu iyi davranışından ötürü teşekkür etti.

Hastane yöneticileri de şu gerçeği açıklıkla kavramış oldular ki böyle küçük küçük güzel davranışlar toplamı hastanenin hem iyi işlemesini hem de halkla ilişkilerin düzenli olmasını sağlamaktadır (Sarıyüce, 1980, s. 76).

Dört İsimli Prenses kitabında *babaannem ve Kırlangıçları* adlı hikâyede köyün birinde iki katlı bir evde yaşayan yaşlı kadın, kimseye kötü söz söylemeyen ve kötü davranmayan nazik bir insandır.

“Gerçekte onun saygınlığı kuşlara iyi davranmasından değil kimseye kötü bir söz söylememesinden, kimseyi incitmemesinden kaynaklanırdı” (Sarıyüce, 2000d, s. 58).

El Evinde adlı kitapta yer alan *Dostumuz ve Eşeğimiz* adlı hikâyede Ali Osman Dayı, alışveriş yaparken tanıştığı insanları sever. Bu sebeple sonraki yıllarda da köyü ziyaret etmeye devam eder. Bu ziyaretler esnasında ev sahiplerine çeşitli hediyeler getirir. Ev sahipleri de ona gitmeden önce çeşitli hediyeler verir. Her iki taraf da ellerinde ne varsa birbirleriyle paylaşır.

“Çıra, kekik, nane, adaçayı gibi armağanlarımı da hiç unutmazdı. Bizimkiler de arpa, buğday, un, eski giysiler falan verirler, bir akraba gibi onu candan uğurlarlardı” (Sarıyüce, 2000e, s. 47).

Beyaz Tay adlı kitapta yer alan *Çocuk ve Ekmek* adlı hikâyede açlıktan bayıldıktan sonra öğretmenın çabasıyla kendine gelen Hüseyin, öğretmeni onu bırakıp derse gidince masanın üzerinde duran yarım köy somununu iki eliyle kavrar ve yemeye başlar. Ders bitiminde öğretmen, onu bu hâlde görünce Hüseyin çok utanır. Öğretmen durumu anlayarak hemen kendi ekmeğini paylaşır.

“Ekmeği dilim dilim kestim. Üstlerine reçel sürdüm. ‘Haydi’ dedim ‘birlikte yiyeceğiz bunları’ ” (Sarıyüce, 2007, s. 18).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda paylaşımcı olmak değerine ilişkin şu bulgular elde edilmiştir:

İki arkadaş Can ve Yanıç, beraber uçurtma uçurmanın keyfini çıkarır. Hatta küçük arkadaşları ördekle de bu keyifli anları paylaşırlar.

“Uçurtmanın ipini bir o tutuyordu, bir öbürü. Bir ara küçük ördek de yere değen ipin ucunu gagasıyla yakaladı. Yanıç:

‘Arkadaş’ dedi. ‘Sen de mi ipi tutmak istiyorsun?’

Bu sırada ip Can’ın elindeydi.

‘Al tut!’ dedi Can. İpi bıraktı” (Sarıyüce, 2010, s. 53).

Yanıç erik ağacından topladığı erikleri arkadaşlarıyla paylaşır.

Yanıç teklif beklemeden ağaca tırmandı. Tepe noktasına çıktı. Kopardığı erikleri ceplerine doldurdu. Bir hayli uğraştıktan sonra kayarak yere indi. Cebinden çıkardığı bir avuç dolusu eriği önce Sezin’e uzattı. Sonra Can’a verdi. İkisi de aldılar, yemeye başladılar.

Alper’e de bir avuç dolusu erik uzatmıştı (Sarıyüce, 2010, s. 76).

Döndü Kadın’ın yaptığı yufkaları, Can çok beğenir. Bunun üzerine Döndü Kadın, Can ne zaman isterse ona yufka yapabileceğini söyler. Bu durum, onun paylaşımcı biri olduğunu göstermektedir.

“ ‘Döndü teyze yufkaların çok güzel olmuş. Keşke evde yemek yemeden buraya gelseydim.’

‘Başka zaman gel canımın içi! Burada bizimle yemen şart değil. Döndü teyze canım yufka istedi demen yeterli. Ben sana tepeler gibi yufka açarım’ ”(Sarıyüce, 2010, s. 101).

İhsan cebindeki çikolatayı Can’a vererek paylaşımcı bir insan olduğunu gösterir.

“Tişörtünün cebinde kırmızı kağıtta küçük bir çikolata görünüyordu. Onu Can’a uzattı” (Sarıyüce, 2010, s. 109).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda denizaltı yolculuğundan dönen dede ile torun, denizdeki canlılara ilişkin bilgi edinmek için çektikleri fotoğrafları inceler. Bu sırada Burak’ın aklına bu fotoğrafları arkadaşlarıyla paylaşma fikri gelir.

“ ‘Dedeciğim.’ dedim. ‘Okullar açılınca bu resimlerle bir sergi açalım. Özellikle öğrenciler denizdeki kirlenmeyi görsünler. Çok yararlı olur’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 78).

Dedemin Denizaltısı adlı romanın devamında yaşlı bir balıkçı, yuvacı balıklarla ilgili birçok bilgi verir. Seksen yaşında olan adam, altmış yılını denizlerde geçirmiştir. Bunca yılda denize dair pek çok tecrübe kazanmıştır. Arkadaşıyla bilgisini, tecrübesini paylaşır.

“ ‘Onlar çok küçük balıklardır. En baba yiğidinin boyu altı yedi santimi geçmez. Sırtlarında on kadar sivri dikenleri vardır. Akarsuların denize karıştığı tuzu az sularda yaşarlar. Adına dikence denir. Eti yenmez’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 84).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca'nın seslerle ilgili olan buluşu emniyet görevlileri için büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple geliştirilerek kullanılabilir hâle getirmesini isterler. Bu istek buluşun paylaşılması anlamına gelmektedir.

“Hükümet bu aleti Türk polisi için geliştirmenizi arzu ediyor. Cebe sığacak kadar küçültülmeli, daha kullanışlı hâle getirilmeli” (Sarıyüce, 2017b, s. 64).

Karbeyaz adlı romanda paylaşımcı olmak değerine ilişkin elde edilen bulgular şunlardır:

Gülbeyaz ve köyün kızları, Yağmur Ali'nin olduğu çayırılığa gelirler. Yanlarında getirdikleri yiyecekleri birbiriyle paylaşarak yerler.

Kaynağın başında oturuyoruz. Gülbeyaz abam, kocaman yuvarlak bir tekerleğe benzeyen çöreği herkese eşit olarak paylaşıyor. Ayrıca kızların, gelinlerin her biri azık da getirmiş yanlarında. Haşlanmış yumurtalar, peynirli dürümler, taze soğan demetleri çıkarıyor ortaya. Kezban'ın anası ballı bir dürüm koymuş. İlle bunu sen ye diye tutturuyor Kezban. Ortadan koparıp bölüşüyoruz (Sarıyüce, 2017c, s. 138).

Çeşmenin başına oturmuş azığını yemek üzere olan Yağmur Ali, bir ses işitir. Omzunda bir heybe olan, perişan kıyafetli bir adam Yağmur Ali'ye doğru yaklaşmıştır. Yağmur Ali; onu sofrasına davet eder, kendi yiyeceğini onunla paylaşır.

‘Sofran bereketli olsun, yavru!’ dedi.

(...)

‘Sağ ol amca, gel buyur, birlikte yiyelim.’ dedim.

Bir misafire, bir yabancıya, bu isterse bir dilenci olsun başka türlü davranmamayı öğrendim. Yaşlı adam:

‘Yavru’ dedi ‘aslında karnım aç ama sen kendine göre azık getirmişsindir.

Azığına ortak olmayayım.’

‘İkimize de yeter amca. Gel otur.’

Güçlkle karşıma oturdu (Sarıyüce, 2017c, s. 152-153).

Kebabçı Davut Usta, hazırladı kebabların parasını almaz. Değirmenci Emir Emre'nin de ona eli boş gelmediğini söyler.

“Üç bütün ekmeğin arasını kebabla doldurdu. Kâğıtlara sardı. Elimize verdi. Gülbeyaz ısrarla para uzattıysa da almadı.

‘Emir Ağa bana un getirirken hiç eli boş gelmez. Değirmen çörekleri, ayvalar, yumurtalar getirir. Üç porsiyon kebab göndermişim ona, çok mu? ’ (Sarıyüce, 2017c, s. 165-166).

Yağmur Ali'nin girmesi gereken bir sınav vardır. Sınav için gidecekleri yerde bir tanıdıklarına misafir olacaklardır. Giderken eli boş gitmezler.

“Bir tanıdığın evinde konaklayacağız. Bir sepet yumurta, iki horoz, bir bakraç yoğurt, bir miktar taze tereyağı götürüyoruz. Bunlar evinde konaklayacağımız tanıdık için” (Sarıyüce, 2017c, s. 180-181).

4.22. Sabır

Sabır; içinde bulunulan kötü, istenmeyen durumlara karşı tahammül göstermek ve isyan etmemek anlamı taşır. Bu değer, hayatın insana sunduğu zorluklar karşısında sakin olmasını ve bu zor durumdan kurtulmak için çabalamasını gerektirir. Yapılan bir işin yoruculuğu karşısında vazgeçmeden devam edilmelidir. Dünya hayatının insana sunduğu imtihanlar karşısında sabırlı olan kazanabilir.

Üç Ayaklı Oğlak kitabında *Mübaşir Amcanın Yeni Görevi* adlı hikâyede Hurşit amca, hastanedeki hastalara sabırla hizmet eder.

“Hemen asansörün başına geçti. Binmek isteyenleri güler yüzle karşıladı. Katlarını haber verdi. İndikten sonra nereye gideceklerini anlattı. Yanlış binenleri sabırla gene bindikleri kata indirdi. Hangi asansörle çıkabileceklerini açıkladı” (Sarıyüce, 1980, s. 75).

Evime Dönüyorum adlı romanda ormanda tek başına kalan Bücür, bir sincap görür. Bücür, karnını doyurmak için sabırlı olmak zorundadır.

“Sabır denen şeyin ne olduğu, pusuda bekleyen bir hayvanda görülmeli. Saatlerce bekledi. İkinci oldu. Akşam oldu. Karanlık gece bastırdı. Hep orada bekledi. Kalkmadı, kıpraşmadı. Hatta çişini bile tuttu, yapmadı” (Sarıyüce, 1993, s. 44).

Romanın devamında bir bekçi; ormanda bulduğu yaralı bir kartalı evine getirir, onu iyileştirmeye çalışır. Bekçi, kartalın yiyecek konusunda sabırlı olması gerektiğini ifade eder.

“-Nasılsın kartal kardeş, dedi. Bugün sana bir şey getiremedim. Akşama doğru tekrar avlanmaya çıkacağım. Sana şöyle kocaman bir kuş getireceğim. Sinirlenme! Gurk gürk yapıp durma. Biraz sabırlı ol. Ne demişler? Sabreden derviş, murada ermiş” (Sarıyüce, 1993, s. 82).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can, Yanıç ve İhsan sabırlı bir şekilde, saatlerce uğraşarak uçurtmayı yaparlar.

“Hemen işe giriştiler. Uçurtmanın yapılıp ortaya çıkması tam dört saat sürdü. Zaman zaman sessiz, zaman zaman gürültülü kocaman bir dört saat” (Sarıyüce, 2010, s. 114-115).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda kitabın yazımı planlanandan çok daha uzun sürmüştür. Buna rağmen tüm ekip büyük bir sabır örneği göstererek amaçlarına ulaşır.

“Kitabımızı üç ayda yazıp bitiririz sanıyorduk ya ancak altı ay sonra tamamlayabildik” (Sarıyüce, 2017a, s. 145).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca, seslerle ilgili çok önemli bir proje üzerinde çalışmaktadır. Aylarca uğraşır ve sabrı sayesinde projeyi bitirir.

“ ‘ Uzun’cuğum!’ dedi. ‘ Çok önemli bir makine yapıyorum. Aylardır uğraştığım projeyi şimdi gerçekleştiriyorum’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 18).

4.23. Sağlıklı Olmaya Önem Vermek

Sağlıklı olmak, insanın vücudunun ve psikolojisinin iyi durumda olması anlamındadır. Sağlıklı olmak için zararlı alışkanlıklardan uzak durmak, beslenmeye dikkat etmek ve spor yapmak gerekir. Sağlıklı olmak; yaşama sevinciyle dolmak, geleceğe dair hayalleri kurmak demektir. İnsan vücudu, Allah tarafından insana verilmiş bir emanettir. Sağlığı yerinde olmayan bir insan için bu dünyadaki hiçbir maddiyat anlam ifade etmez.

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda İhsan, yaşlı bir kadının ev hizmetlerini yapmaktadır. Yaşlı kadın, doğal bir şekilde yetiştirilmiş yiyeceklerle beslenmektedir. Bu da onun sağlıklı olmaya önem verdiğini gösterir.

‘Evin iki dönüm kadar bahçesi var. Orada sebze ve meyve yetiştiriliyor. Ev sahibi yaşlı kadının ölmüş kocasından kalma emekli maaşı var. Bahçede yetiştirilen sebze ve meyvelere ihtiyacı yok ama her şeyin doğal koşullarda yetişmiş olanını istiyor. Yapay gübre ve hormonlu ilaçlarla yetiştirilmiş hiçbir şeyi yemiyor’ (Sarıyüce, 2010, s. 113).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Burak’ın dedesinden bahsederken kullandığı ifadeler dedesinin sağlıklı bir kişi olduğunu göstermektedir.

“Dedem altmış yaşındadır. Yaşına göre oldukça sağlıklıdır. Ben on iki yaşındayım. Dedemle bir yere giderken arkasından yetişemem. Bir gençten daha hızlı yürür” (Sarıyüce, 2017a, s. 5).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Burak'ın dedesi Nadir Bey, sigara dumanından ve havasız ortamlardan hoşlanmamaktadır. Bu da onun sağlıklı olmaya önem veren biri olduğunu göstermektedir.

“Dedem ömrünce kahveye gitmemiştir. Kahvehanelerin sigara dumanından havasızlığından, tavlâ şıkırtılarından ve de kirli çay bardaklarından nefret eder” (Sarıyüce, 2017a, s. 80).

4.24. Saygı

Saygı, insanın karşısındaki insanı sorgulamadan kabul etmesini ve ona terbiyeli bir şekilde davranmasını gerektirir. İnsan ilişkilerinde birbirini sevmek kadar birbirine saygı duymak da önemlidir. Sözlerle ve davranışlarla ortaya konulan saygı sayesinde insan, değerli hisseder ve değerli hissettirir. İnsan, ilk olarak kendisine değer vermeli ve saygı duymalıdır. Hayatın içinde aynı ortamları, zamanları ve olayları paylaşan insanlar, birbirlerine karşı saygılı davranırlarsa toplumsal huzura katkı sağlanmış olur. Ortaya çıkan anlaşmazlıklar da saygı çerçevesinde çözüme kavuşturulmalıdır. Saygı görebilmek için saygı göstermek gerektiğini de unutmamak gerekir.

Babasını Arayan Çocuk kitabındaki *Babamla Yeşil Nohut Sattığımız Gün* adlı hikâyede Türkçe öğretmeni tarafından verilen yazma ödevlerini çok büyük özenle yapan bir çocuktan bahsedilmektedir. Çocuk, kendi yazdıklarını ilk olarak annesine okumaktadır. Annesi de onu, büyük bir saygıyla dinlemektedir.

“Annem en iyi dinleyicimdir. Ben okurken her bir işi bırakır. Hiç sözümü kesmez. Hatta hiç kıpırdamaz bile. Ara sıra işaret parmağımın ucuyla gözlerinde biriken damlaları siler. Başka bir harekette bulunmaz” (Sarıyüce, 1991a, 60-61).

Dört İsimli Prenses adlı kitaptaki *Babaannem ve Kırlangıçları* adlı hikâyede köyde iki katlı bir evde yaşayan yaşlı kadına, köydeki insanlar saygı duymaktadır.

“Gerçekte onun saygınlığı kuşlara iyi davranmasından değil kimseye kötü bir söz söylememesinden, kimseyi incitmemesinden kaynaklanırdı. Kocasını öldükten sonra giderek yoksul düştüğü hâlde hatırını sayanlarda bir eksilme olmamıştı” (Sarıyüce, 2000d, s. 58).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda İhsan, evlenmeye karar verir. Bunu anne babasına anlatarak onlardan izin alacaktır. İhsan'ın uzun bir yoldan gelerek anne babasıyla konuşacak olması büyüklerine duyduğu saygıdan ileri gelmektedir.

“ ‘Her erkek eninde sonunda evlenir. Ben de yakında evleneceğim hem de evinde çalıştığım kadının torunuyla. Türkiye’ye durumu anne babama açıklamak ve izinlerini almak için geldim’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 113).

Dedemin Denizaltısı romanında dede ve torun, yaşlı balıkçıdan birçok bilgi öğrenir. Nadir Bey; insanları basit görmemek, saygı duymak gerektiğini torununa şu şekilde anlatır:

“ ‘Gördün ya!’ dedi dedem ‘Balıkçı deyip geçme, onların bildiğini bilginler bile bilmez’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 85).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda saygı değerine ilişkin elde edilen bulgular şunlardır:

Emniyet müdürünün hiç vakti olmadığını duyan Bilgin Amca, kendisinin de vaktinin olmadığını ve yaptığı işe saygı duyulmasını beklediğini ifade eder.

“ ‘Ben de öyleyim beyler. Bu yaşta durup dinlenmeden çalışıyorum. Bilim namına çalışmalarına saygı duyulmasını isterim’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 56).

Otele yeni bir müşteri olarak Baron Holgerson gelir. Saygılı bir şekilde karşılanır.

“Otel müdürü Hintlilere yaptığı gibi ona da saygılı davrandı” (Sarıyüce, 2017b, s. 89).

Begümşah Hanım, Baron’a bir teklifte bulunur Baron, bu teklifi saygı ile kabul eder.

“ ‘Baran hazretleri’ dedi ‘Siz de bizimle kahve içmek istemez misiniz?’ ”

Baron aşırı bir saygı ile eğildi.

‘Hay hay prenses hazretleri eğer maymunumdan rahatsız olmazsanız’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 92).

Bilgin Amca, inançlara karşı saygılı olmak gerektiğini Uzun’a anlatır.

“ ‘Her toplumun kendine göre bir inancı vardır. O inançları anlayamasak bile saygı duymalıyız. Unutma ki Hindistan büyük bir ülkedir. Türlü inanışlar vardır burada. Yüz milyonlarca insan binlerce yıldan beri inançlarına saygılı davranmasalardı birlikte, bir arada yaşayabilirler miydi’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 120-121).

Bilgin Amca’nın tatili yarıda keserek ülkesine dönmek istemesini Begümşah ve Nizam saygı ile karşılarlar.

“ ‘Eğer ülkenize dönmeye karar verdiyseniz bize bunu saygıyla karşılamak düşer.’ dedi” (Sarıyüce, 2017b, s. 183).

Karbeyaz adlı romanda Fatma aba, evlenip başka bir köye gider. On beş gün sonra el öpmek için Gülören köyüne gelir. Yağmur Ali baş başa kaldıklarında halasına mutlu olup olmadığını sorar. Halası mutlu olduğunu, üvey oğullarının ona karşı çok saygılı olduğunu anlatır.

“ ‘Elbette’ diyor halam. ‘Elbette mutluyum. Çok rahatım. Üvey oğullarım çok saygılılar bana. Kocamdan da memnunum’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 148).

4.25. Sevgi

Sevgi; canlılar arasında muhabbeti tesis eden, bağlılığın ortaya çıkmasını sağlayan bir duygudur. Sevgi sayesinde insanlar birbirlerine daha yakın hissederler. Kaynaştıran ve birleştiren bu etkili duygu sayesinde yaşamdan keyif almak mümkün hâle gelir. Çünkü sevgi, insanın dünyaya bakışını güzelleştirir. Sevmeyi bilen insan, sevilen insan hâline gelir. Bencillikten uzaklaştıran bu değer, toplumsal bütünleşme için vazgeçilmez bir duygudur. Sevmeyi ve sevilmeyi bilmeyen insan, her türlü olumsuz davranışa yönelebilir.

Tarla Kuşlarının Öyküsü adlı hikâyede tarla kuşları, yumurtaların üstünde yavruların çıkması için beklerler. Aradan geçen birkaç günün sonunda yuvadan cıvıltıları işitilmeye başlar. Tam beş tane yavru, yumurtalardan çıkmıştır. Tüysüz, kocaman ağızlı olan yavruları; anne ve babası sevgi ile izlemektedir.

“Anne kuşla baba kuş sevinç içindeydiler. Anne kuş gururla:

-Nasıl yavrularımızı beğendin mi? diye sordu. Erkek kuş:

-Tabii, dedi, ne kadar güzel yavrular. Şimdiye kadar böyle güzel yavrular görmemiştim. Anne gururla yavrularına tekrar baktı, ‘cik cik!’ diye öttü” (Sarıyüce, 1973, s. 10).

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta *Sevgili Kitaplarımın Hikâyesi* adlı hikâyede yazdıklarını köydeki kadınlara okuyan çocuk, okuma sevgisiyle doludur. Okur, bolca okur. Çocuk, içindeki sevgiyi şu şekilde ifade eder:

Bana okuma sevgisi aşıladılar. Issız dağ başında içimde bir ışık tutuşturdular.

Bu ışıkla yolumu bulmaya çalıştım. O küçük halk kitaplarına, o sırtlarında bunları taşıyan gezici satıcılara çok şey borçluyum. Çok şey... Her hatırlayışta içimde bir sevgi seli kabarr onlara. Her keresinde sevgiyle hatırlarım (Sarıyüce, 1980, s. 39).

Aynı kitapta yer alan *Yaşlı Adam, Gül ve Çocuk* hikâyesinde yaşlı adamın diktiği gül, sokaktan geçmekte olan bir çöpçü tarafından koparılmak istenir. Yaşlı adam, hızla atılarak çöpçüye engel olur. Bu davranışının sebebi olarak çiçek sevgisini gösterir.

“Çöpçü şaşırıldı. Bir şey anlayamadı bu davranıştan.

-Alt tarafı bir çiçek... Ne olacak ki... dedi.

-Sen öyle bil... Gel bir de bana sor... Bir çocuk kadar değerlidir o” (Sarıyüce, 1980, s. 102).

Hacivat ve Karagöz serisinde yer alan *Armut ile Atom* hikâyesinde Karagöz, çoktan beri görüşemediği sevgili arkadaşı Hacivat’ı çok özler. Bir sabah kalkarak Hacivat’ın evine gider. Hacivat’ın oğlu kapıyı açar ve babasının günlerdir kitap okumakta olduğunu söyleyerek babasına haber verir. Hacivat, çok sevdiği arkadaşını görünce hemen ona sarılır.

“Koşarak geldi, Karagöz’ü kucakladı. Yanaklarından şapur şapur öptü.

-Ah Karagöz dostum, dedi. Ne iyi ettin de geldin. Doğrusu seni çok özlemiştim” (Sarıyüce, 1982, s. 4).

Evime Dönüyorum adlı romanda sınıfa girdiğinde öğrencilerinin sessiz ve ilgili halleri üzerine Mehveş Hanım, öğrencilerine olan sevgisini dile getirir.

“Öğrencilerin kuzu kuzu oturuları Mehveş Hanım’ın gönlünde sıcak duygular kanatlandırır.

-Çocuklar, dedi. Ara Sıra size bağırip çağırdığım oluyor. İnanın içten gelerek yapmıyorum. Sizleri çok beğeniyorum. Sizi çok seviyorum” (Sarıyüce, 1993, s. 8).

Romanın devamında Mehveş Hanım’ın kızından bahsedilir. Dalsu’nun hayvanlara olan sevgisini ifade eden cümleler romanda yer almaktadır:

“Kuşlara, böceklere, hayvanlara karşı aşırı bir tutkusu vardı. Küçük kavanozlar içinde çekirgeler, hamam böcekleri beslerdi. Kedileri deli gibi severdi. ‘Eve bir kedi alalım, bizim de bir kedimiz olsun.’ diye annesine yalvarıp duruyordu” (Sarıyüce, 1993, s. 12).

Evime Dönüyorum romanının ilerleyen bölümlerinde, eve gelen küçük kediyi ilk başlarda sevmeyen Fitnat Hanım, zamanla küçük kediyi sevmeye başlar.

“Dışa karşı pek belli etmiyordu ya kediyi kendisi de sevmeye başlamıştı. Kızı, damadı, torunları gidip de evde yalnız kaldığı zaman kedicikle konuşuyordu. Süt, ciğer yediriyordu” (Sarıyüce, 1993, s. 14).

Sahibini Unutmayan Köpek kitabındaki *En Yakın Dostlarım Atlardı* isimli hikâyede atların içerisinde büyüyen bir çocuk, onları çok iyi tanıdığı için atların birçok özelliğini bilmektedir. Onların sevgilerinin nasıl olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

“Köpekler insanlara çok bağlanırlar. Atlar da öyledir. Yalnız atlar duygularını köpekler gibi yalanarak, kuyruk sallayarak, türlü maskaralıklar yaparak dışa vurmazlar. Onların sevgisi sessizce akan derin sular gibidir. Dıştan bakılınca anlaşılmaz” (Sarıyüce, 2000b, s. 24).

Uğur Böceğinin Düğünü adlı kitaptaki *Atlıkarıncanın Askerlik Arkadaşı* adlı hikâyede asker arkadaşını görmek için yollara düşmüş olan Atak, biraz ilerledikten sonra karşıdan gelen atlının; arkadaşı Sarıbaş olduğunu fark eder. Büyük bir şaşkınlık yaşayan ikili kucaklaşır. Birbirini çok seven bu iki arkadaş, aynı amaçla yola çıkmışlardır.

“-Seni görmeye gidiyordum. Özlemine dayanamaz olmuştum. Peki sen nereye gidiyordun?”

-Ben de seni görmeye gidiyordum” (Sarıyüce, 2000c, s. 43).

Dört İsimli Prenses kitabında yer alan *Karabaş Anne* hikâyesinde küçük ve sevimli bir köpek olan Karabaş, yaşadığı mahalle sakinleri tarafından çok sevilmektedir.

“Çocuklar Karabaş’ı çok severler. Sandviçlerine, tostlarına ortak ederler. Kadınlar da kasabaya gittiklerinde ona uygun parçalar kemikler alıp önüne bırakırlar” (Sarıyüce, 2000d, s. 29).

El Evinde kitabında yer alan *Ziyaret* adlı hikâyede çok sevdiği fakat yıllardır görmediği büyükannesini ve büyükbabasını bir türlü bırakamayan genç adam, kısa süreli geldiği kasabadan ayrılmak istemez.

“İki gün kalır dönerim diye geldiğim hâlde on beş gündür buradayım. Bir türlü ayrılamıyorum onlardan. Daha doğrusu onlar beni bırakmıyorlar” (Sarıyüce, 2000e, s. 20).

Beyaz Tay adlı kitaba ismini veren hikâyede bir at; bir gece yarısı beyaz, pamuk gibi bir tay yavrular ancak taya bir kere bakabildikten sonra can verir. Midesine bir damla bile süt girmemiş olan tayı emzirmek için bir anne at gerekmektedir. Sahibi, Kula adını verdiği bir atın yanına yavruyu götürür. Bu at küçük tayı sever ve ona süt verir.

“Kula kısrağın başını çevirdi. Öksüz yavruya sevgi ile baktı. Gözlerinden iki damla yaş döküldü. Yağmurcan Kula kısrağın gözyaşlarını sildi. Tayı onun altına bıraktı” (Sarıyüce, 2007, s. 35).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can’ın babasının bürokrat arkadaşı, ailesi ile birlikte çiftliğe gelir. Sezin adındaki kızı, sevgi dolu bir çocuktur.

Kız çocuğu ilkokulu bu yıl bitirmiş. Koleje gidecekmış. Adı Sezin'miş. Yaşından büyük gösteriyor. Canlı, sevinçli, güzel bir yüzü var. Hep gülümsüyor. Gülümsedikçe ortalığa ışık ve neşe saçılıyor. Sezin, Can'ı kucakladı. Yanaklarından öptü. Sonra biraz uzakta duran Yanıç'ın yanına geldi. Onu da kucakladı, şapur şapur öptü (Sarıyüce, 2010, s. 69).

Romanın ilerleyen sayfalarında çocuklar yengeç yarışı yapar. Sezin'in yengeci yarışı birincilikle bitirince Sezin sevgi dolu bir şekilde yengecini ve ağabeyini öper.

“Kız hiç çekinmeden yengeci eline aldı. Yassı sırtına bir öpücük kondurdu.

Ağabeyi:

‘Şu önüne geleni öpme huyundan vazgeç!’ dedi.

Sezin:

‘Ben herkesi öperim. Seni de öperim.’ diye karşılık verdi. Sarıldı, ağabeyini yanaklarından öptü” (Sarıyüce, 2010, s. 74).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanının devamında Yanıç, Almanya'dan gelen abisine olan sevgisini Can'ın sorusu üzerine ifade eder.

“ ‘Onu seviyor musun?’

‘ Elbette. Abi sevilmez mi? İhsan abim çok konuşkandır. Gezdiği, gördüğü yerleri çok güzel anlatır’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 108).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda yer alan sevgi değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Burak'ın babaannesi denizden henüz dönmeyen torununu ve eşini çok merak etmektedir. Onlara duyduğu sevgi sebebiyle endişelenmektedir.

“Dedemin ve benim neler yaptığımızı herkesten çok merak eder. Biz dönünceye kadar evde hiç oturmamış. Ortalıkta dönüp durmuş. Hatta bir kere deniz kıyısına inmiş. Denize bakarak bizi görmeye çalışmış” (Sarıyüce, 2017a, s. 39).

Burak'ın babaannesi, Nadir Bey'in denizaltı macerasına Burak'ı sürüklememesini ister. Nadir Bey ise torununun üzülmesini istemediği için onu götürdüğünü ifade eder. Burak da denizde çok hoş vakit geçirdiğini söyler. Anlaşılır ki dedesi torununa, torunu da denize karşı büyük bir sevgi beslemektedir.

‘Nadire Sultan, onu zorla yanıma alıkoymuyorum ki, kendisi istiyor. Almasam çok üzülecek çocuk.’

(...)

Ben de söze karıştım:

‘Babaanne, ben dedemin yanında olmaktan çok mutluyum. Deniz İçinde görülecek, öğrenilecek o kadar çok şeyler var ki... Hem de çok güzel şeyler... Sen

üzülme! Denizin dibinde hiç sıkılmıyorum. Çok hoş vakit geçiriyorum’ (Sarıyüce, 2017a, s. 69).

Sezin, ev yolunda kendisine eşlik eden arkadaşı Burak’ı çok sevmektedir. Eve geldiklerinde onu öperek bu sevgisini gösterir.

“Ayrılırken sol yanağıma bir öpücük kondurdu. Koşarak aralık kapıdan içeri girdi” (Sarıyüce, 2017a, s. 106).

Saffet Bey öğrencilerini çok seviyordu. Onları asla incitmiyor, azarlamıyordu. Aynı şekilde öğrencileri de onu üzecek en ufak bir davranışta bulunmuyordu. Bu durum Saffet Bey’in çok seven ve çok sevilen bir kişi olduğunu göstermektedir.

“Bir arkadaşımızı tahtaya kaldırdığında takılmadan problemi çözerse onu kutluyor, daha büyük başarılar beklediğini söylüyordu. Bunları söylerken gözlerinin yaşardığını görüyorduk. Matematik dersinde en geveze en yaramaz öğrenci bile onu üzecek en ufak bir davranışta bulunmuyordu” (Sarıyüce, 2017a, s. 115).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Begümşah Hanım, maymunlara olan sevgisini dile getirir.

“ ‘Maymunları severim. Unutmayınız ki maymunların anayurdu benim ülkemdir’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 92).

Karbeyaz adlı romanda sevgi değerine ilişkin tespit edilen bulgular şunlardır:

Köyde Ali ismini taşıyan üç çocuğa, Üç Aliler denmektedir. Üç Aliler, beraber dere kıyısındaki kurbağaların yanına gittiklerinde diğer ikisi ellerinde sigiller çıkacağını düşünerek kurbağalardan uzak dururken Yağmur Ali onlara merhamet ile yaklaşır.

“Bazen hasta bir kurbağaya rastladığımız oluyor. Eğilip elime alıyorum. Arkadaşlarım çığlık çığlığa bağrışıyorlar. Oysa ne kadar sevimli hayvancıklar. Patlak gözlerini iyice açarak bakıyorlar insana” (Sarıyüce, 2017c, s. 28).

Halasının komşu kadınlarla konuşurken söylediği sözleri duyan Yağmur Ali, halasının kendisini çok sevdiğini hisseder. Yağmur Ali de onu çok sevmektedir.

“İçeri girince halam bakıp kalıyor yüzüme.

‘Bugün çok mutlusun Yağmur Ali’ diyor. ‘Yüzün parıltılar içinde. Ne oldu? Ne olduğunu bana da söylesene!’

Söylemek istesem de söyleyemem. Dilim tutulur sevgimi karşımdakine sözle anlatmayı hiç beceremem” (Sarıyüce, 2017c, s. 24).

Köyün çocukları, çok sevdikleri Kısacık Ali’nin anlattığı masal ve öyküleri keyifle dinlemektedirler.

Kısacık Ali amca pek tatlı dillidir. Büyük demez, küçük demez, herkesin önünde durup hatırını sorar. Köyün bütün çocukları ona bayılıyor. Çünkü pek çok masal biliyor. Masalı da pek tatlı anlatıyor. Kış günleri karlı havalarda buzağılar yaylıma çıkmaz. Böyle avare geçen günlerde Kısacık Ali köy odasına çağrılıyor. Ha babam masal ve öykü anlatıyor (Sarıyüce, 2017c, s. 67).

Yağmur Ali'nin ateşi çok yükselir. Fatma aba ve Gülbeyaz çok sevdikleri Yağmur Ali'nin ateşini düşürmek için gece boyunca onu soğuk çarşaflara sararlar.

“Gözlerimi açtığımda halam başucumda Gülbeyaz da ayakucumda oturuyordu. Gülbeyaz'ın gözleri yaş içindeydi. Herhalde benim için ağlamış olmalıydı” (Sarıyüce, 2017c, s. 71).

Yağmur Ali iyileştikten sonra sevdiği her şeyi sıralar.

“Üç gün sonra bir şeyim kalmadı. Okula gidip gelmeye başladım. Hayatı seviyorum. Okulu seviyorum. Öğretmenimi seviyorum. Kezban'ı seviyorum. Halamı seviyorum. Evimizin meleği ince yüzlü, ince çeneli Gülbeyaz abamı çok çok seviyorum” (Sarıyüce, 2017c, s. 71).

Yağmur Ali'nin annesi, onu doğururken ölmüştür. O günden beri halası Fatma, Yağmur Ali'ye adeta annelik yapmıştır. Fatma abanın evlenerek evden gidecek olması düşüncesi Yağmur Ali için çok üzücüdür.

“ ‘Evimizden ayrılacak mısın?’ diye soruyorum yavaşça.

‘Bilmem ki, karar vermek kolay mı?’ diyor o da usulca.

Sesi bir değişti. Acı vardı bu seste.

‘Ne olur gitme’ diyorum. ‘Ben seni özleye özleye ölürüm.’

Sarılıp öpüyor halam” (Sarıyüce, 2017c, s. 144).

Ahmet Çavuş, Yağmur Ali'nin atlara olan ilgisinin farkındadır. Ona at beslemede sevginin önemini anlatır.

“ ‘Binici atının gözlerine sevgi dolu bir bakışla bakar. Tımara başlamadan önce yanaklarını, boynunu okşar’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 175).

Yağmur Ali, yarış için getirilmiş bir atın sahibiyle tanışır. Tellidoru adındaki yarış atı ile ilgili sohbet ederler. Sonrasında ise Yağmur Ali ile Tellidoru arasında bir sevgi bağı oluşur.

“Ata iyice sokuluyorum. Yüzünü, sağrısını okşuyorum.

‘Delikanlı, Tellidoru seni sevdi. Herkesi yanına sokmaz. Kişneyerek şaha kalkar.’ diyor.

‘Ben atları çok severim.’ diyorum.

‘Bu iyi işte.’ diyor. ‘Atlar sevgiye en yaraşan hayvanlardır’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 184).

4.26. Sorumluluk

Sorumluluk sahibi insan, yaşamın insana verdiği yükümlülüklerin farkında olan ve bu yükümlülükleri yerine getiren kişidir. Bu duygu, küçük yaşlardan itibaren öğrenilmelidir. Bu noktada ailelerin bilinçli olması çok önemlidir. Çocuğun tüm işlerinin ebeveynleri tarafından yapılması ve çocuğun yaşına uygun sorumlulukları üzerine alamaması; onun hayatı boyunca bağımlı olmasına, korunmaya muhtaç olmasına sebep olacaktır. Bu değeri kazanamamış olmak; başıboş, düzensiz ve amaçsız olmak demektir. Karakter gelişimi için büyük önem taşıyan sorumluluk duygusu ile işler kolay ilerler ve zamanında biter.

Tarla Kuşlarının Öyküsü adlı hikâyede erkek kuş, yavruları korumak isterken bir gelincik tarafından öldürülür. Yavruları koruma görevi, tek başına kalan anne kuşa düşmüştür. O da sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmeye çalışır.

“Biraz yatışınca yuvasına kondu. Kalan üç yavrusunu kanatlarının altına aldı, akşama kadar yuvadan ayrılmadı.

(...)

Yavrular gene neşeli neşeli ötüşüp duruyorlardı. Anneleri onlara durmadan yem taşıyordu” (Sarıyüce, 1973, s. 15).

Beyaz Pelerinli Kız kitabındaki *Sahibini Unutmayan Köpek* hikâyesinde toprağa gömülmüş hâlde buldukları köpek yavrusunu bir yıl süreyle besleyip büyüten ailenin, başka bir şehre taşınması gerekir. Ama bu köpeğe bakmaya başlayarak üzerlerine bir sorumluluk almışlardır. Bu sorumlulukla ona bir yuva bulabilmek için çaba gösterirler.

“Bu sırada bizim naklimiz çıktı. Yol hazırlıklarına başladık. Mercan’ı götürmek miydik? Hayır. Gideceğimiz şehir hem büyük hem uzak olduğu için götürmezdik. Fakat onu ortada da bırakamazdık. ‘Ne yapsak? Ne etsek?’ diye düşünürken aklımıza Emin Efendi isimli tanıdığımız geldi” (Sarıyüce, 1991b, 47-48).

Evime Dönüyorum adlı romanda sokakta yavru bir kedi bulunur. Dalsu’nun kediyi beslemek istemesi üzerine Mehveş Hanım, kediyi evden atmaktan vazgeçer ve kızı Dalsu’ya bazı sorumluluklar verir. Dalsu da sorumluluklarını hemen yerine getirmeye başlar.

“- Peki kızım, dedi. Atmayalım yavruyu. Ama sen uğraşacaksın onunla. Sen bekleyeceksin. Haberin olsun.

Dalsu yatak odasına koştu.

-Elbette anneciğim. Anneanneme bırakır mıyım onu!..

Biraz sonra kedicik kolonyalarla silinmiş, parlatılmıştı. Boynuna kırmızı bir kurdele bağlanmıştı” (Sarıyüce, 1993, s. 14).

Uğur Böceğinin Düğünü kitabında yer alan *Kaybolan Kalemin Özlemi* hikâyesinde yazar, kalemleri çok seven bir çocuktan bahsetmektedir. Günün birinde okula götürdüğü kalemlerden bir tanesini sırasının altına düşüren Birol, eve giderken kalemi görmez. Yazar, hikâyedeki şu cümlelerle çocuklara sorumluluklarının farkında olmaları gerektiği mesajını vermektedir.

“Sakin kalemlerinizi orada burada unutmayın. Sonra sizleri özleyip hasta olurlar” (Sarıyüce, 2000c, s. 47).

Dört İsimli Prenses adlı kitaba ismini veren hikâyede Pamuk adında bembeyaz ve oldukça soylu olan bir kedi, sokağa bırakılır. Eğitimli bir kedi olduğu her halinden anlaşılmaktadır. Bir hayvanı evine alıp beslemeye başlamış olan insanların sorumluluklarının farkında olması gerektiği şu cümlelerle anlatılmaktadır:

Sokakta buldukları kedi ya da köpek yavrularını eve alırlar. Onlara zengin bir yaşam sunarlar. Sonra da sokağa terk edip giderler. Bu hayvanlara yapılacak en büyük kötülüktür. Evde bin bir özenle yetiştirilmiş bir kedi ya da bir köpek sokağa atıldığında ne zorluklarla karşılaşır hiç düşündünüz mü (Sarıyüce, 2000d, s. 8).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can’ın babası Ulvi Bey, akşam eve geç gelir. Geç gelmesinin sebebini soran ablasına verdiği cevap, müşterilerine karşı duyduğu sorumluluğu ortaya koymaktadır.

“ ‘Ne gibi sorunlar çıktı? Gene ayarı bozuk müşterilerle mi karşılaştın?’

‘Hayır ablacığım, sattığımız bir arabanın daha önce kaza geçirdiği ortaya çıktı. Müşteriye karşı mahcup düştüm’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 25).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda yer alan sorumluluk değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Dedesinden öğrendikleri Burak’ı çok şaşırtır. Daha önce doktor olmayı düşünürken sonrasında doğayı araştırmayı ister ve çevreye karşı duyduğu sorumlulukla bir doğa bilimcisi olmaya karar verir.

Dedemin anlattıkları beni çok şaşırtmıştı. Düşünmeye başladım. Daha önce doktor olmayı düşünüyordum. Doğanın büyüklüğü varlığı düşüncemi değiştirdi:

‘Dede!’ dedim. ‘Ben artık doktor olmak istemiyorum.’

Dedem yüzüme baktı:

‘Doğa bilimcisi olmalıyım. Araştırmalar yapmalıyım.’

‘Bu da güzel.’ dedi dedem. ‘Doğa henüz tam anlamı ile keşfedilmiş, anlaşılmiş değildir’ (Sarıyüce, 2017a, s. 33).

Denizde dinamit patlatarak çevreye zarar verenleri yakalatmak için polisler haber verirler. Bu davranış, vatandaş olarak sorumluluklarının farkında olduklarını göstermektedir.

“155 ALO POLİS’e telefon ettik. Denizde dinamitle balık avlayan iki kişinin Urla’ya doğru gittiklerini söyledik” (Sarıyüce, 2017a, s. 51).

Nadir Bey ve Burak, denizin dibinde dolaşırken kapalı tenekeler görürler. Şüpheye kapılan Nadir Bey, bunların içinde gizli maddeler olabileceğinden şüphelenir. Sorumluluk sahibi bir vatandaş olarak polise haber verir.

“Dedem cebinden telefonunu çıkarttı. ‘Burak’cığım, polise haber vermemiz gerekir. O tenekeler boş değil. İçlerinin dolu olduğu muhakkak. Peynir falan olsa niçin denize atılsın? Belki uyuşturucu falan doludur’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 60).

Tenekelerin içinden iki yüz kilo eroin çıktığı ve kaçakçıların yakalandığı ile ilgili bir haber yayınlanır. Haberi dinleyen Burak, kendilerinden hiç bahsedilmemesine bozulur. Nadir Bey, polisin sorumluluk sahibi bir şekilde davranıp ihbarı yapanları korumak için böyle davrandığını söyler. Torunundan da sorumluluk sahibi davranmasını, bunu kimseye anlatmamasını ister.

‘Burak Reis!’ dedi. ‘Hiç bozulma. Bu işler böyledir. Böyle olması gerekir.

Böyle büyük uyuşturucu kaçakçılığı yalnız bir iki kişinin marifeti değildir. Güçlü dalları, uzantıları olan çetelerin işidir. Bunlar gözlerini kırpmadan adam öldürürler. Polis korumak istediği için olaya bizi karıştırmamış. Sakın çocukluk edip hiç kimseye bundan bahsetme’ (Sarıyüce, 2017a, s. 67).

Burak’ın babası sabahları erkenden tamirhaneye gitmektedir. Orada çalışanlara karşı duyduğu sorumluluk sebebiyle bu şekilde hareket etmektedir.

“Sabah kahvaltımızı yaptık. Babam tamirhaneye gitti. O her zaman erken gider işe. Tamirhane kapısının anahtarı kendisindedir. Erken gitmezse ustalarla çıraklar kapı önünde toplanıp beklerler. Bu yüzden babam çoğu zaman kahvaltı yapmadan evden ayrılır” (Sarıyüce, 2017a, s. 89).

Nadir Bey, torunu ile beraber denize açılmadan önce denizaltını kontrol eder. Sorumluluk bilinci ile bu kontrolleri her zaman yapmaktadır.

“Dedem her zaman yaptığı gibi dışından tekneyi kontrol etti. Günlerden beri su üstünde, balıkçı kayıklarının arasında duruyordu. Bir çarpma, ezilme olmuş mu diye gözden geçirdi” (Sarıyüce, 2017a, s. 91)

Burak ve Nadir Bey, denizin dibinde batık bir gemi bulurlar. Ebru batık gemiye ne olacağını merak etmektedir. Nadir Bey onun sorusuna tarihe karşı sorumluluk duyan bir vatandaş olarak cevap verir. Ebru da aynı sorumluluğu paylaşır.

Ablam biraz düşündükten sonra dedi ki: ‘Peki bulduğunuz batık gemi öyle mi kalacak? İnip ne var ne yok diye bakmayacak mısınız?’

‘Öyle kalmalı, biz tarihçi değiliz, arkeolog değiliz. O batığa el atarsak bilgisizce zararlar veririz sonra.’

‘Dedeciğim, bence en iyisi hükümete haber vermek. Hükümetin eli kolu uzundur. O gemiyi orada bırakmaz. Çıkarıp müzeye kor’ (Sarıyüce, 2017a, s. 100).

Burak’ın Türkçe öğretmeni, bir ödev verir. Burak, verilen bu ödevi düzgün bir şekilde yapar. Bu durum, onun sorumluluklarının farkında bir öğrenci olduğunu göstermektedir.

Okulda Türkçe öğretmenimiz Aysel Hanım ‘Tatilde yaşadığınız güzel bir günü anlatan bir yazı yazınız.’ konulu bir ev ödevi verdi. Ben denizaltımızla yaptığımız gezintiyi, köpek balıklarını, ahtapotu, mürekkep balığını anlatan uzunca bir yazı yazdım. Çektiğimiz resimlerden birkaçını da kartpostal boyunda bastırarak yazıya ekledim (Sarıyüce, 2017a, s. 101).

Batık gemi için eve gelen kişilerin çoğalmasından dolayı Nadir Bey, sorumluluk sahibi bir vatandaş olarak davranır.

“Şu batık işinde bizim aradan çekinmemizin zamanı geldi de geçti bile. Hemen gidip müze müdürü ile konuşmalıyız. Peşine düşenler çoğaldı. Başkaları bulursa yağmalarlar. Yağmalamakla da kalmazlar. Bilgisizce tahrip ederler” (Sarıyüce, 2017a, s. 127).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda sorumluluk değerine ilişkin elde edilen bulgular şunlardır:

Uzun, sorumluluklarının farkında bir gençtir. Zamanı boşa harcamaz, fırsat buldukça ders çalışır ve dayısına yardım eder.

Uzun, Ayşe Kadın’ın hazırlayıp bıraktığı yemeği yedi. Karnını doyurunca ders çalışmaya başladı. Odası ayırdı. Orada yatıp kalkıyordu. Derslerini orada hazırlıyordu. Dayısının angaryalarından fırsat buldukça ders çalışırdı. Sabahçıydı. Okul çıkışı bir yerlerde oyalanmaz, doğru eve gelirdi. Avarelik nedir bilmezdi. Orada burada sürtmeyi hiç sevmezdi (Sarıyüce, 2017b, s. 16).

Ayşe Kadın'ın torununun uyuşturucu bataklığına saplandığını öğrenen Bilgin Amca, makinesi ile elde ettiği küçük bir ipucunun bu konuyla alakalı olabileceği şüphesine varır. Tüm gece bu konuyu düşünerek uyuyamaz, bu konuda sorumluluk sahibi olması gerekmektedir. En sonunda Uzun'u yanına çağırır ve polise bildiklerini anlatmaları gerektiğini söyler.

'Karagümrük 17/3 bilmecesi uyuşturucu ya da silah kaçakçılığı ile ilgili ise...

Düşündükçe tüylerim diken diken oldu. Bir ipucu ele geçirdik. Bencillik ederek bu sırrı polise bildirmek istemiyoruz. Böyle davranmakla uyuşturucu trafiğine yol vermiş oluyoruz. Daha kaç gencin hayatı sönecek, kaç aile yıkılacak? Gazeteler durmadan uyuşturucu kullanan gençlerin çoğaldığından söz ediliyor. Sonra bak şu ortalığın hâline. Eline silah geçiren birbirini öldürmeye kalkıyor. Düşündüm, taşındım. Bildiklerimizi polis aktarmaya karar verdim Uzun'cuğum' (Sarıyüce, 2017b, s. 43).

Romanın devamında il emniyet müdürünün koca bir kentten sorumlu olduğu ifade edilerek sorumluluk değerine yer verilmiştir.

"Müdürümüz milyonların yaşadığı bir kentin emniyetinden sorumlu. Bir dakika bile boş vakti yok" (Sarıyüce, 2017b, s. 55).

Bilgin Amca, bir süre düşünmüş ve hırsızın Alman Baron olduğunu anlamıştır. Bunun üzerine bu konudaki sorumluluğun polislerde ve dedektiflerde olduğunu söylemiştir.

"Size şunu söyleyeyim. Polis olarak, otel dedektifi olarak büyük bir sorumluluk altına girdiniz. Yaşlı bir bilgin ve onun yeğeni ile uğraşacağınıza ilk işiniz Alman'ı sorguya çekmek olmalıydı" (Sarıyüce, 2017b, s. 99-100).

Karbeyaz adlı romanda al kısırağın bembeyaz bir yavrusu olur. Ona bakma sorumluluğunu Yağmur Ali, üzerine almıştır.

"O gün öğle üzeri okuldan dönünce doğruca ahıra giriyorum. Al kısırağı tımar ediyorum. Altını temizleyip, kuruluk serpiyorum. Yemliğini dolup taşincaya kadar arpayla dolduruyorum. Çeşmeye götürmüyorum. Avludaki kuyudan kova kova su taşıyıp suluyorum" (Sarıyüce, 2017c, s. 150).

Romanın devamında Ahmet Çavuş, bir binicinin atına karşı üstlenmesi gereken sorumlulukları Yağmur Ali'ye hatırlatır.

"Gerçek bir binici kendisinden önce atını düşünür. Kendi karnını doyurmadan atının karnını doyurur. Kendi dinlenmeden atını dinlendirir. Bunları hiç unutma Yağmur Ali" (Sarıyüce, 2017c, s. 175).

4.27. Temizlik

İnsan; bedenini, kıyafetlerini ve yaşam alanlarını kendisine yakışan bir şekilde temiz ve düzenli tutmalıdır. İnsanın kendi bedenini temiz tutması kadar, yaşadığı yeri de temiz tutması önem taşır. Temiz insan; hayatına özen gösteren, toplum tarafından kolay kabul edilebilen örnek bir kişidir. Ruhsal ve bedensel sağlık için önemli bir adımdır. Küçük yaşlarda bu değeri kavrayan insan, ilerleyen zamanlarda bunu alışkanlık hâline getirecektir.

Evime Dönüyorum adlı romanda evin kedisi Bücür yaramazlık yapar. Attığı ayva, duvarı berbat edince Fitnat Hanım hemen temizlik yapmaya koyulur.

“Çok titiz bir kadın olan Fitnat Hanım Bücür’ü bırakmış, lekeler kurumasın diye bezlerle, sabunlu sularla, temizliğe girişmişti” (Sarıyüce, 1993, s. 27).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda deredeki ördekleri gören Can, onların yanına gitmek ister ama dengesini kaybedip boylu boyunca çamurlu sulara gömülür. Eve üstü başı kirlenmiş gelince annesi hemen onu yıkayıp temizler.

Oğlu çamurlu ayaklarla halıları basa basa kendisine doğru geliyordu.

‘Dur!.. Olduğun yerde kal!.. Bir adım daha atayım deme!..’

Can, salonun ortasında heykel gibi dikilmek zorunda kaldı. Gülten Hanım yüzünü buruşturarak oğlunun tepeden tırnağa soydu. Üst kattaki banyoya çıkarttı. Yıkadı, kuruladı. Temiz çamaşırlar, temiz bir takım giydirdi (Sarıyüce, 2010, s. 13).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Tamirciler Lokali adlı bir yer açılır ancak Nadir Bey, ortamın temiz olmamasından dolayı oraya sadece iki gün devam edebilir.

“Dedem oraya ancak iki gün devam edebildi. Bir daha ayak basmadı. Çünkü çoğu yağlı ellerle, yağlı, lekeli iş tulumları ile lokale oturmaya, oyun oynamaya, yemek yemeye gelmekteymiş” (Sarıyüce, 2017a, s. 81).

Karbeyaz adlı romanda Fatma aba, Yağmur Ali’ye okul biter bitmez hemen eve gelmesini söyler. Yağmur Ali’nin yollarda oyalanmaması, arkadaşlarına takılıp kalmaması gerekmektedir. Merakla eve gelen Yağmur Ali, halasının kendisini yıkamak için çağırdığını anlar. Bir gün sonra bir köye dünür olarak gideceklerdir. Fatma aba, üçünün de temiz olması gerektiğini ifade eder.

‘Yıkayacağım seni. Ardından da kendim yunacağım. En sonra baban yunacak. Kadın temiz görmeli bizi. Eğer bana dünür gelseler her şeyden önce temiz olup olmadıklarına bakarım.’

‘İnşallah temizdir.’ dedim.

Halam kimden söz ettiğimi kavrayamadı.

‘Kim temizdir?’ diye sordu.

‘ Babamla evlenecek kadın. Hani Deregüney’de bir kadına dünür gitmiştik ya inşallah öyle olmaz’ (Sarıyüce, 2017c, s. 14).

4.28. Vatanseverlik

Ortak tarihe ve kültüre sahip insanların bir arada yaşadıkları toprak parçasına yükledikleri derin anlamlarla ortaya çıkan vatanseverlik değeri, millet olma bilincinin kuvvetlenmesini sağlar. Sınırları belli olan bu toprak parçası, üzerinde yaşamını sürdürenler için fedakârca davranma ve hizmet etme isteği uyandırır. Türk milleti, tarihi boyunca vatani için her türlü fedakârlığı göze almış ve fetihler yaparak elde ettikleri topraklara büyük anlamlar yüklemiştir. Güven ve huzur içinde yaşamak için elde edilmiş bu topraklarda vatanseverlik, karakteristik bir özellik hâline gelmiştir.

Sahibini Unutmayan Köpek adlı kitaptaki *En Yakın Dostlarım Atlardı* hikâyesinde yer alan güzeller güzeli bir atın bakışları günün birinde değişir, acılaşır. Bir sıkıntısı olduğu her halinden anlaşılmaktadır. Atın karnının altında bir yara olduğu anlaşılınca bu işlerden çok iyi anlayan Ahmet Çavuş adında bir kişiye haber salınır. Ahmet Çavuş vatanseverliği ile ün kazanmış biridir.

“Çavuş on yıldan fazla askerlik yapmıştı. Koca imparatorluk içinde ayak basmadığı, savaşmadığı köşe bucak, esir tutulmadığı dış ülkeler kalmamış gibiydi. Son olarak Çin Hindi bataklıklarında uzun süre kaldıktan sonra Kurtuluş Savaşı’na katılmak üzere gene yollara düşmüştü” (Sarıyüce, 2000b, s. 26).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda Nadir Bey, ileride büyük bir denizaltı ya da yat alırlarsa dünyayı dolaşabileceklerini söyler. Bu fikri çok beğenen Burak, gemiye bayrak asmayı hayal eder.

“Gemimize astığımız bayrağımızı uçsuz bucaksız denizlerde dalgalandırırız” (Sarıyüce, 2017a, s. 87).

Dedemin Denizaltısı adlı romanın devamında akşam haberlerinde batık bir geminin içerisinden İskender heykelinin çıkarıldığı söylenir. Habere göre bu heykel şimdiye kadar ele geçen İskender heykellerinin en değerlisidir. Heykelin İzmir turizmine büyük bir katkı sağlayacağı bildirilir. Burak ve Nadir Bey, ülkelerine katkıda buldukları için çok mutlu olurlar.

“Haber sona erince dedemle birbirimizin yüzüne baktık. Dedemin yüzü gururdan kabarmış gibiydi. Herhalde benim yüzüm de dedeminkinden farklı değildi. Ülkemizi zenginleştirecek bir buluşta bizim de bir katkımız olmuştu” (Sarıyüce, 2017a, s. 151-152).

Karbeyaz adlı romanda eyer takımlarını yapan saraç ile Ahmet Çavuş'un arkadaşlıkları savaş yıllarına dayanmaktadır. İki beraber aynı cephede vatanları için savaşmıştır.

“ ‘Hâlâ Irak cephesinde savaştığın günlerdeki gibisin. Siperden çıkma diye ayaklarına sarıldığım hâlde tekmeledin beni. İngiliz'in üzerine atıldın. Onu hakladın ama baldırına kurşunu yiyince yığılıp kaldın. Tutsak düştün. İngiliz gavuru da seni ta Çin Hindi bataklıklarına götürdü' ” (Sarıyüce, 2017c, s. 194).

4.29. Vefakârlık

Vefa, sevgi ve samimiyet bağları üzerine kurulmuş güçlü ilişkilerin sürdürülebilmesi için gereklidir. Bu değer, insan hayatının anlamlanması için çok önemlidir çünkü sevgide devamlılığın sağlanabilmesi için verilen emeği karşılamaktadır. Kalıcı ve sağlam dostluklar, akrabalıklar için önem taşıyan vefakârlık; insan ilişkileri açısından geçmişte yaşanmış güzel anların unutulmaması anlamı taşır.

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitapta yer alan *Sevgili Okuma Kitaplarım* hikâyesinde okumayı çok seven çocuk, zaman geçse bile sahip olduğu kitapları ve onları taşıyan satıcıları unutmamıştır. Vefa duygusu ile şu cümleleri söyler:

“O küçük halk kitaplarına, o sırtlarında bunları taşıyan gezici satıcılara çok şey borçluyum. Çok şey... Her hatırlayıpta içimde bir sevgi seli kabarır onlara. Her keresinde sevgiyle hatırlarım” (Sarıyüce, 1980, s. 39).

Beyaz Pelerinli Kız kitabındaki *Sahibini Unutmayan Köpek* hikâyesinde sahiplerinden ayrı kalan köpek, başka bir sahibe alışamaz. Vefa duygusuyla kaçıp kendi evine gider.

“Anlattılar: Meğer biz kasabadan ayrılınca, Emin Efendi gelmiş, onu kendi evine götürmüş. Ama o durmamış, kaçıp eski eve gitmiş” (Sarıyüce, 1991b, 49).

Hikâyenin devamında Mercan isimli köpeğin ilk sahipleri, tanıdıklarını ziyaret etmek için kasabaya gelir. Mercan, aradan geçen zamana rağmen onları unutmamış vefakâr bir köpektir.

“Bu olaydan sonra yıllar geçti. Mercan'ın, bir sokak köpeğinin eski sahibini görünce ayaklarına sürtünüşünü, inleyip sızlanışını, ayakkabılarımı yalayışını hiç unutmam. Vefasız insanlara büyük bir ders gibi gelir bu bana” (Sarıyüce, 1991b, 49).

Evime Dönüyorum romanında Bücür, eve dönüş yolunda bir değirmene sığıncı. Değirmenci ona çok iyi davransa da o, evine özlem duymaktadır. Yaşamına kolaylıkla

devam edebileceği bu değirmeni arkasında bırakarak vefa beslediği evine dönmek için yola koyulur.

“Günler geçtikçe kedinin ev özlemi yeniden depreşti. Evinden başka şeyi düşünmez oldu.

Bir sabah değirmenci ekmek almaya gittiğinde Bücür sevdiği bu adamı da, değirmeni de geride bırakarak yola düştü. Koştura koştura oradan uzaklaştı” (Sarıyüce, 1993, s. 90).

Evime Dönüyorum adlı romanda dört aylık uzun bir yolculuğun ardından evine ulaşan kedi; yol boyunca kendisine çok iyi davranan, onu sahiplenmek isteyen insanları geride bırakır. Yıllarca beraber yaşadığı aileyi seçer.

“Birkaç gün sonra günlük gazetelerin birisinde bir haber çıktı. Başlığı şöyleydi:

‘Bir kedi dört ayda Ege kıyısından Ankara’ya ulaştı. Evine dönmeyi başardı’ (Sarıyüce, 1993, s. 112).

Uğur Böceğinin Düğünü kitabında yer alan *Atlıkarıncanın Askerlik Arkadaşı* hikâyesinde bir atlıkarınca olan Atak, askerlik yaparken tanışıp çok iyi arkadaş olduğu Sarıbaş’ı özler. Askerliği biteli iki yıl olmasına rağmen onu unutmamış olması vefa duygusuna sahip olduğunu gösterir. Bu durumu, kendi eşine söylediği şu cümlelerden anlamak mümkündür:

“-Hayır, hiçbir şeyim yok. Ama askerden döneli iki yıl oldu. Sanırım ben arkadaşım Sarıbaş’ı çok özledim” (Sarıyüce, 2000c, s. 42).

El Evinde adlı kitaptaki *Ziyaret* hikâyesinde büyükannesini ve büyükbabasını yıllardır görmeyen adam, işlerin yoğunluğu sebebiyle gidemediği kasabayı ziyaret edip onları görmeye karar verir. Saatler süren bir yolculuktan sonra kasabasına ulaşır.

“Bana çok emekleri geçmiş olan bu ihtiyarcıklar burnumda tütüyorlardı. Bir sabah aklıma düştü. ‘Gider miyim’ dedim ‘giderim’. Hemen otobüs terminaline koştum, atladım bir otobüse, düştüm yola” (Sarıyüce, 2000e, s. 13).

Aynı kitapta yer alan *Dostumuz ve Eşeğimiz* adlı hikâyede yaptıkları bir alışveriş sayesinde hane halkı ve Ali Osman’ın ahbap oluşları anlatılır. Ali Osman, yılda bir ya da iki yılda bir kere hane halkını ziyaret eder. Ali Osman, ziyarete gelmediği zamanlarda ise evin ninesi onu merak eder. Bu durum aralarındaki vefa duygusunu göstermektedir.

“Bazen şaşırıldığı, gelmediği yıllar olurdu. O zaman ninem:

-Bizim Ali Osman nerede kaldı? Öldü mü, hastalandı mı, diye merakla sorar soruştururdu” (Sarıyüce, 2000e, s. 47).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda Can, arkadaşı Yanıç’ı unutmaz. Ona bir mektup yazmayı planlarken Yanıç’tan Can’a bir mektup gelir.

“Okullar açılalı aradan üç ay geçmişti. Can annesine:

‘Yanıç’ı çok özledim. Ona bir mektup yazabilir miyim dedi.

‘Elbette...’

(...)

Can’la annesinin bunları konuştukları günden bir gün sonra Yanıç’tan Can’a bir mektup geldi” (Sarıyüce, 2010, s. 127 128).

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda Bilgin Amca, Topkapı surlarına pek yakın olan eski bir İstanbul konağında oturmaktadır. Evini satın almak isteyenlere vefa duygusuyla olumsuz cevap verir. Çünkü bu evin her bir köşesinde ona ait hatıralar vardır.

On dönümlük bir alanı kaplayan Bahçede bir yeşillik denizi içinde uyuklayan bu eski eve çok istekli çıktı. Nice ev yapımcısı gelip gitti. ‘Bu harabe yıkılım yerine sekiz katlı, on katlı apartmanlar konduralım.’ diye öneride bulundular. Bilgin Amca onları dinlemedi bile. Hemen hepsine eliyle yol gösterdi. Kendisi sağ oldukça her odasında, her dolabında anılar gizlenen bu masal eve, her dalında kuşların şakıdığı bu bahçeye kimse dokunamayacaktı (Sarıyüce, 2017b, s. 9).

Karbeyaz adlı romanda yıllarca Arabistan’da yaşayan Kısacık Ali, baba yurduna duyduğu bitmek tükenmez bilmeyen özlemle yıllarca yaşar. Kısacık Ali, çocukluk yıllarının geçtiği Gülören köyünü hiç unutmaz.

“Yıllar boyu ‘Ah Gülören köyü, ah Göladağı, ah Deliakan çayı...’ diye yanıp tutuşmuş. Yaşlanınca özlemi daha da artmış. Fendiye teyze sabahları kocasının baş koyduğu yastığı ıslak bulurmuş Gece boyunca sessiz sessiz ağlarmış çünkü” (Sarıyüce, 2017c, s. 66).

Romanın devamında Yağmur Ali, üvey annesi Gülbeyaz için hediye olarak entarilik basma alır. Dükkândan çıktıktan sonra çok sevdiği halasını hatırlayarak ona da aynı hediyeden almaya karar verir.

Dışarı çıktım. Eksik bir iş yapmış gibi bir duygu uyandı içimde. Ta sevgili halam... Şimdi başka bir köyde, başka bir evde yaşayan hep beni düşündüğüne inandığım biricik halam... Neden ona da entarilik almamıştım ki... Geri dönüyorum. Gene aynı dükkâna girecektim. Baktım, kumaş zaten karşılıklı birçok dükkân var. Onlardan birisine girdim. Beş metre basma daha aldım (Sarıyüce, 2017c, s. 242).

Karbeyaz romanının ilerleyen sayfalarında kimi kimsesi olmayan yaşlı Döne Kadın, Yağmur Ali'nin okumak için köyden uzaklaşacağını öğrenince ona çeşitli nasihatlerde bulunur. Gülbeyaz da bu konuşmaya dâhil olur. İnsanın geldiği yeri unutmaması gerektiğini söyler.

“ ‘Oku okuyabildiğin kadar. Memur ol, amir ol. Ama ananı babanı hiç unutma. Köksüz ağaç olmaz.’

Gülbeyaz abam söze karıştı:

‘Yağmur Ali ne anasını unuttur ne de babasını. Yalnız bizleri değil köyünü, köylüsünü de unutmaz’ ” (Sarıyüce, 2017c, s. 264).

4.30. Yardımseverlik

Toplumsal bir varlık olan insan; ailesine, arkadaşlarına, çevresindeki insanlara, hayvanlara kısacası yardıma ihtiyaç duyan tüm canlılara el uzatmaktan yani yardım etmekten kaçınmamalıdır. Özellikle zor durumda kalan insanların birbirine kol kanat germesi ile hayatın yükü hafifler. Yardım edilen, aldığı destek sayesinde mutlu olur; yardım eden de bu mutluluğu görüp mutlu olur. Öyleyse mutlu etmek ve mutlu olmak yolunda yardımseverlik değerinin kıymetini bilmek önemlidir.

Tarla Kuşlarının Öyküsü'nde yumurtalarını korumak isteyen kuşlar onların üşümelerinden ve bozulmalarından korkar. Dişi kuş, bu işi yalnız başına üstlenmek ister. Oysaki erkek kuş, ona yardım etmek istemektedir.

-Cik cik, dedi, biraz daha yatabilir miyim yumurtaların üstünde?

Dişiyi kuşun sesi ilk defa öfkeli çıktı:

-Hayır, dedi, bu görev benimdir. Benim yatmam gerek yumurtaların üzerinde.

Erkek kuş sesini çıkartmadı, hemen kalktı. Sonra eşine şunları söyledi:

-Benim, dedi, sana yardım etmekten başka bir dileğim yok.

-Biliyorum, cik cik, biliyorum. Sağ ol (Sarıyüce, 1973, s. 9).

Üç Ayaklı Oğlak adlı kitaptaki *Traktörleri Hiç Sevmiyorum* adlı hikâyede bir köy yerinde yaşayan Mustafa, bir fabrikada on bir ay boyunca çalışır ve aniden işten atılır. Fabrika sahibi adam, bir yılı dolmak üzere olan tüm işçilere bunu yapmakta böylece sigorta parasını ödememeyi amaçlamaktadır. Günlerce işsiz kalır ve ailesi yokluk çekmeye başlar. Mustafa'nın ailesi, maddi sıkıntılar nedeniyle dağlardan topladıkları otları yemeye başlar. Komşular, Mustafa'nın ailesine yardım etmeye çalışır.

“Anam madımağı yıkar, kıyar, içine biraz bulgur kattıktan sonra kaynatırdı. Kimi zaman bir komşudan dökcek isterdim aşımız için. Olanlar esirgemezlerdi” (Sarıyüce, 1980, s. 20).

Hikâyenin devamında fabrika sahibinin eşi olan kadın, Mustafa'nın haksız yere işten atıldığını öğrenince gizlice onlara yardım eder.

“-Mustafa kardaş, dedi babama. Kocam olacak yolsuz sana haksızlık etti. Seni yılın ortasında işinden attı. Duydum ki unsuz kalmışsınız. Gizlice şu unu getirdim size” (Sarıyüce, 1980, s. 20).

Hikâyenin ilerleyen sayfalarında evin annesi olan hasta kadın, ekmek yaparken ve pişirken oğlundan yardım almaktadır.

Ekmek yapılırken ben anamın yardımcısıyım. Su dök oğlum. Tuz kabını getir oğlum. Çalı çırpı topla oğlum. Ateşi biraz yellendir oğlum.

(...)

-Bir şey istiyor musun?

-He ya biraz çalı çırpı topla da getir. Yakacak bitti.

Koşar giderim. Bahçelerin oralardan, harman yerlerinden elime ne geçerse toplar getiririm. Yakacaktan sonra en çok su ister anam. Ona tas tas su taşıırım (Sarıyüce, 1980, s. 22).

Üç Ayaklı Oğlak kitabındaki başka bir hikâye, *Mübaşir Amcanın Yeni Görevi* ismini taşımaktadır. Uzun yıllar mübaşirlik yapan Hurşit Bey, bir hastaneye gider. Orada bulunan sekreter kız, hastaların ismini yüksek bir sesle söyleyerek onları çağırmak için uğraşmaktadır ancak sesinin yüksekliği insanların onu duymasına yetmemektedir. Bu durumu gören Hurşit Bey, ona yardım ederek sorunu ortadan kaldırır.

Durdu, durdu, duramadı. Sekreter kız bir isim okuyunca mahkemede yaptığı gibi:

-Falan kişi, sıra sana geldi diye gürleyiverdi.

Herkes dönüp ona baktı. Hastane görevlerinden biri sandılar onu. Sekreter kız da başını kaldırıp Hurşit'e baktı ama tanıyamadı. Yalnız işe karışmasından hoşlandı.

-Teşekkür ederim amca, dedi, buraya senin gibi bir adam gerek.

Bundan sonra bütün isimleri önce sekreter kız yavaşça okudu. Hurşit Morcan da yüksek sesle oradakilere duyurdu. Karışıklık durulmuş, ortalık bir düzene girmişti (Sarıyüce, 1980, s. 74).

Babasını Arayan Çocuk kitabındaki *Kümesine Gelen Konuk* isimli hikâyede doğa ile iç içe yaşamaya alışık olan bir kaplumbağa, etrafın betonlaşması sebebiyle daracık sokaklarda kalır. Küçük çocukların oyuncağı olan kaplumbağa, onların elinden

kurtulamamaktadır. Çocuklar, kimi zaman onu ters çevirip öylece bırakır. Kaplumbağaya yoldan geçen insanlar yardım etmektedir.

“Yaşlı bir kadın ya da bir erkek geçerken, eğer görebilirse, eğilip onu ters yüz olmaktan kurtarıyordu” (Sarıyüce, 1991a, 35).

Aynı kitapta yer alan *Babamla Yeşil Nohut Sattığımız Gün* isimli hikâyede ailesini geçindirmek için çeşitli işlerde çalışan bir babadan bahsedilir. Günün birinde işsiz kalınca ne iş yapacağını kara kara düşünmeye başlar. Eşi, gezginci satıcılık yapmasını ona teklif eder. Bu işi yapabileceğine dair pek ümidi olmayan adama, oğlu yardım edebileceğini söyler.

“ ‘Bu yaştan sonra bu iş elinden gelir mi ki...’

‘Gelir... Gelir...’ diye atıldım ben. ‘Boş zamanlarımda yardım ederim ona.’

‘Tabii...’ dedi babam ‘ Aslan gibi oğlumuz var. Yardım eder bana’ “(Sarıyüce, 1991a, 62).

Evime Dönüyorum adlı romanda Mehveş Hanım, ders anlatırken öğretmen masasının altında bir kedi olduğunu görünce bir anda panikler. Geri çekileyim derken sandalyeye çarpıp yere yuvarlanır. Sesi duyan öğretmen ve öğrenciler onun yardımına koşar.

“Attığı çığlığı yere düşerken çıkardığı gürültüyü duyan aynı katta ders veren öğretmenler koşup yetiştiler. Bu sıra öğrenciler Mehveş Hanım’ın çevresine üşüşmüştü. Kimi açılan eteğini kapatıyor, kimileri de yerden kaldırmaya çalışıyordu” (Sarıyüce, 1993, s. 9).

Uğur Böceğinin Düğünü kitabına ismini veren hikâyede iki uğurböceği çok iyi anlaşır ve evlenmeye karar verir. Tüm hazırlıklar yapılır ve arkadaşlarını düğünlerine davet ederler. Ama unuttukları bir şey vardır. Kendileri için bir ev hazırlamamışlardır. Düğünü ertelemek zorunda olduklarını düşünürken yanlarına gelen karınca, bu soruna bir çözüm bulabileceklerini söyler ve bir köstebeğin yanına gider. Uğurböceklerinin sorununu, köstebek ve karıncalar yardımlaşarak çözer.

Kibrit kutusunu kısa zamanda toprak içine yerleştirdi. Bu iş bitince atlıkarınca, karınca kardeşlerinin yanına koştu. Bir sürü karınca geldi. El birliği ile kibrit kutusunun içini bölmelere ayırdılar. Bir salon ve üç odalı bir ev hâline getirdiler. Evin yolunu da açıp temizlediler (Sarıyüce, 2000c, s. 15).

Dört İsimli Prenses kitabında yer alan bir hikâye *Gökten Düşen Martı* ismini taşımaktadır. Gökyüzünde uçan bir martı, kendisine isabet eden bir taş sebebiyle yere

düŖer. Onu gören çocuklar, koşarak martının başına üŖüşürler ve ona yardım etmeye karar verirler.

“Orada bulunan çocukların yüreklerinde iyilik ve yardım duygusu taze bir gül gibi açıldı. Tartışa tartışa sonunda Ŗu karara vardılar: ‘Bu bir yaralı kuş... Onu sağaltmak, yaşama döndürmek görevi bize düşer’ ” (Sarıyüce, 2000d, s. 55).

Beyaz Tay kitabındaki *Çocuk ve Ekmek* hikâyesinde bir köy okulunda adı Hüseyin olan, sınıfta hiç konuşmayan, kara kuru bir çocuk vardır. Kışın en soğuk günlerinde bile yamalı siyah bir fanila ile okula gidip gelmektedir. Günün birinde, okulda bayılarak yere düşer. Öğretmeni, hemen onun yardımına koşar.

“Koşup kucakladım. Baygındı, odama taşıdım. Sedirin üzerine uzattım” (Sarıyüce, 2007, s. 18).

Hikâyenin devamında Hüseyin’in elinden tutarak onun evine giden öğretmen, evin bir köşesinde çıplak üç çocuk daha görür. Hüseyin’in annesinin anlattıklarına göre, Hüseyin’in babası yazları Ankara’ya gidip inŖaatlarda işçilik yapmaktadır. Geçen yaz inŖaatta kaybolan bir kazma onun yatağının altında polisler tarafından bulununca sekiz ay hapis cezasına cezaya çarptırılır. Durumu öğrenen öğretmen, bu aileye yardımcı olabilmek için yardım toplamaya karar verir.

“Sabah olunca muhtara gidecektim. Köyden ve çevre köylerden bu aileye yardım toplamayı teklif edecektim. Komşusunun acısını kendi yüreğinde duyan ve onu paylaşmakta bir eŖi bulunmayan Anadolu köylüsünün bu çağrımızı karşılıksız bırakmayacağından emindim” (Sarıyüce, 2007, s. 23).

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda yer alan yardımseverlik değerine ilişkin bulgular Ŗu şekildedir:

Can, tahta küplerle bir ev yapıyordu. O sırada yanında bulunan Küçük Ördek yerinden kalkıp bir tahta parçasını yerden aldı ve Can’a uzattı. Can, ördeğinin bu konuda çok yetenekli olduğunu fark etti. Yardımlaşarak evi tamamladılar.

“ ‘Ŗu işe bak... O tahtanın oraya konulacağını nasıl bildin? Sen de yardım etsen hiç fena olmayacak.’ ”

Ördekçik bu öneriyi bekliyormuş meğer. Yerden aldığı küpleri Can’a uzattı. Kısa zamanda oyuncak evi tamamladılar” (Sarıyüce, 2010, s. 16).

Çiftlikte bahçıvan olarak çalışan Ali Baba, yaz aylarında kalmaları için ailesini çiftliğe getirir. Küçük eve yerleşmeye çalışan aileye, Can’ın halası ikramda bulunmak ister.

“ ‘Yolculuğunuz inşallah iyi geçmiştir. Ama zavallı tavuğu kesmenize gerek yoktu. İnsanlık öldü mü? Elbette önünüze koyacak bir birkaç tabak yemeğimiz bulunur. Hiç zahmet etme. Ben birazdan size yiyecek bir şeyler gönderirim’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 32).

Uçurtma macerası sonrası eve dönmek için yola çıkarlar. Can, küçük arkadaşına yardım etmek için onu kucağına alır.

“Yapacak bir iş kalmayınca bayırdan indiler. Yolu geçerken Can ne olur ne olmaz diye Küçük Ördek’i kucağına aldı. Birlikte geçtiler arabaların vızır vızır işledikleri yolu” (Sarıyüce, 2010, s. 54-55).

Gemide çalışan İhsan, başına gelen bir olaydan diğer gemicilerin yardımı ile kurtulur.

“ ‘Uğursuz bir dalga gemiye çarptıktan sonra öbür tarafa devrildi. Tutduğum yerden beni de söküp götürdü. Cup diye dalıverdim karanlık sulara. Bereket gündüzdü. Gemiciler arkamdan atlayarak beni su yüzünde tuttular. Uzatılan halatlarla yukarı çıkabildik’ ” (Sarıyüce, 2010, s. 112)

Akşam yemeği hazırlığı yapan kadınlara, Döndü Kadın yardım etmektedir.

“Kadınlar harıl harıl akşam yemeğini hazırlamaya giriştiler. Onlara Döndü Kadın da yardım ediyordu” (Sarıyüce, 2010, s. 118).

İhsan, uçurtmayı uçurmak için yanına gelen çocuklara yardım eder.

“İhsan:

‘Sanırım’ dedi ‘canavarı uçurmak için benden yardım istemeye geldiniz. Tamam... Arabamı kurulayayım, çıkalım tepeye.’”

Arabanın yıkanması tamamlanınca İhsan ve öbürleri uçurtmayı evden aldılar” (Sarıyüce, 2010, s. 119).

Dedemin Denizaltısı adlı romanda tespit edilen yardımseverlik değerine ilişkin bulgular şunlardır:

Dedesinin denizaltıyı nerede yapacağını merak eden Burak, dedesine bunu sorar. Nadir Bey, yardımlaşarak bu işi yapacaklarını söyler. Burak da kabul eder.

“ ‘Denizaltının tamirhanede mi yapacaksın?’

‘Hayır. Orada serbestçe çalışamayız. Evimizin altındaki geniş bodrum boş duruyor. Orasını atölye yapacağım. Sen de bana yardım edeceksin.’

‘Elbette dedeciğim önümüzde üç ay tatil var. Bana ne iş düşerse hepsini yaparım’ ”(Sarıyüce, 2017a, s. 10).

Denizaltı tamamlandığında ağırlığı yedi yüz kiloya yaklaşmıştır. Onu denize indirmek için yardıma ihtiyaç vardır. Burak'ın babası bu iş için yanına birkaç kişi daha alarak yardıma gelir.

“Dedem kalabalığa baktı.

‘ Birkaç kişi daha olsa bu işi kolayca yapabiliriz.’ dedi.

Tam bu sırada babam otomobille çıkıp gelmesin mi? Tamirhanede çalışan birkaç kişiyi de birlikte getirmişti. Hep bir olduk. Denizaltımızı kucaklayıp kaldırdık. Tekerlekli kazağın üstüne yavaşça koyduk” (Sarıyüce, 2017a, s. 17).

İlk denemeyi başarıyla gerçekleştiren dede, su yüzüne denizaltı ile beraber çıktuktan sonra torununu alıp tekrar denize dalmak ister. Burak, etraftaki bir balıkçının yardımıyla, dedesinin yanına gider.

“Zaten birilerinin yardımı olmadan dedemin yanına gelemezdim. Genç bir balıkçı tereddüt ettiğimi görünce güçlü kollarıyla beni havaya kaldırdı. Beline kadar denize girerek denizaltının yanına götürdü. Yukarı kaldırdı. Dedem kollarını uzatarak beni içeriye çekti” (Sarıyüce, 2017a, s. 23).

Tenekeleri polise ihbar ettikten sonra bir hafta boyunca haberleri takip ederler ancak hiçbir haber yayınlanmamıştır. Bunun üzerine dede ve torun sohbet etmeye başlarlar. Burak yaptıkları ihbarla polisleri boş yere oyaladıklarından endişe etmektedir. Bunun üzerine Nadir Bey, vatandaşların polislere yardım etmelerinin önemini anlatır.

‘Bizi boş yere oyaladığınız demezler mi?’

‘Demezler. Öyle yaparlarsa yanlış yapmış olurlar. Kaçakçılık gibi, terör gibi gizli kapaklı yapılan işler görenlerin, işitenlerin, bilenlerin yardımı olmadan yalnız polis gayretiyle meydana çıkarılamaz. Vatandaşların polise yardım etmeleri gerekir. Herkes neme lazım derse, yaşadığı ülkeye en büyük kötülüğü etmiş olurlar. Polis de kendisine yardım etmek isteyenleri küstürürse hiçbir şey yapılamaz’ (Sarıyüce, 2017a, s. 64).

Burak'ın sergi fikrini dedesi çok beğenir. Yer bulabilirlerse böyle bir sergi açabilecekleri söyler. Burak ilgililerin onlara yardım edebileceğini düşünmektedir.

“ ‘Yer bulmak sorun olmaz herhalde. İlgililer bize yardım ederler. Üniversiteler, okullar, büyük salonlar bize sevine sevine yer verirler dedeciğim’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 78).

Nadir Bey, çektikleri fotoğrafları sergilemek üzere belediyenin kültür ve sanat müdürü ile görüşür. Müdür, fotoğrafları çok beğenir ve hemen sergilemek ister. Bunun üzerine Burak, ablasıyla beraber dedesine yardım edebileceklerini ifade eder.

“ ‘Cumartesi bekleyelim dede. O gün ablamla birlikte sana yardım ederiz’ ”
(Sarıyüce, 2017a, s. 107).

Belediye başkanı yeni çalışmalarda Burak’a ve Nadir Bey’e yardımcı olacaklarını söyler.

“ ‘Bu değerli çalışmalarınızın devamını istiyorum. Belediye size her konuda yardımcı olacaktır’ ” (Sarıyüce, 2017a, s. 110).

Nadir Bey, biyoloji konusunda oldukça bilgilidir. Bu bilgisini torunu Ebru’nun biyoloji sınavlarından önce ona yardım ederek kullanır.

“Ablam biyolojiden sınav olacağı zaman dedem yardım ediyor. Konuları açıklıyor” (Sarıyüce, 2017a, s. 132).

Beyaz Kanatlı Kuş romanında yardımseverlik değeri ile ilgili olarak elde edilmiş bulgular şunlardır:

Bilgin Amca, evini almak isteyen firma yetkililerinin ona bir mektupla yüksek fiyatlı bir teklifte bulunmasına sinirlenir. Evini satmaktansa bir hayır kurumuna bağışlamayı tercih etmektedir. Bu durum, onun yardımsever biri olduğunu göstermektedir.

“ ‘Küstahlar! Bürolarına gelmeliymişim... Üç beş kuruş paramız var diye şırmamışlar... Ne oldum budalası olmuşlar. Satmayacağım konağımı anladınız mı? Öldükten sonra da aynen korunması koşuluyla bir hayır kurumuna bağışlayacağım’ ”
(Sarıyüce, 2017b, s. 10).

Bilgin Amca’nın laboratuvarında yaptığı çalışmalara Uzun, yardım etmektedir.

“ Yerinden kaldırılacak ağır bir eşyayı Uzun kaldırırdı. Dışarıdan alınacak malzemeleri Uzun alırdı. Dayısının tasarladığı bazı plan ve projeleri Uzun çizirdi”
(Sarıyüce, 2017b, s. 12).

Uzun, laboratuvarın bir köşesinde sessizce dayısını izlemektedir. Bilgin amca bir ara yardıma ihtiyaç duyar. Uzun, hemen ona yardım eder.

“Bir ara, lehim yaptığı boruyu dik tutmak istedi. Lehim yaparken her iki elini kullandığı için bir yardımcıya gerek duydu. Başını kaldırıp karşısında kendisini seyre koyulmuş yeğenine baktı.

‘Tut şunu!’ dedi. ‘Öyle eğme, doksan derece dik tut!’

Uzun istenileni yaptı” (Sarıyüce, 2017b, s. 17).

Bilgin Amca’nın yanında çalışan Ayşe kadının bir torunu vardır. Bülent adındaki bu çocuk, uyuşturucu bataklığına saplanır. Bu sebeple çocuğun ailesinin ailenin

Bülent'in tedavisi için yardıma ihtiyacı vardır. Bilgin Amca, konuyu öğrenince hemen doktor arkadaşına telefon eder. Çocuğun tedavisi ile ilgilenmesini ister ve tedavi için gereken tüm masrafları kendisinin karşılayacağını belirtir. Ayşe Kadın'a durumu izah eder.

“İşin halledildi. Çocuk hastaneden çıkınca onu bana getir. Okuldan artan zamanlarında bana yardım etsin. Kendisine küçük bir ücret de öderim.

Kadın ellerine sarılıp öpmek istedi. Bilgin izin vermedi” (Sarıyüce, 2017b, s. 41).

Yangından canlarını kurtaran Bilgin Amca ve Uzun'a yardım etmek için komşuları uğraşırlar.

“Bilgin Amca ile Uzun'u avutmak için ellerinden geleni yapıyor, evlerine davet ediyorlardı” (Sarıyüce, 2017b, s. 72).

Bilgin Amca ve Uzun'un yangından kurtarabildikleri dosya ve kitaplar, komşular yardımıyla bahçenin kıyısındaki küçük kulübeye taşınır.

“Geniş bahçenin bir kıyısında küçük bir kulübe vardı. Kazma, çapa gibi araçlar dururdu orada. Sapaşğlamdı. Konu komşunun da yardımıyla kitap ve dosyalar oraya taşındı” (Sarıyüce, 2017b, s. 72-73).

Bilgin Amca, bir basın toplantısı düzenleyerek evinin yanması ile alakalı çeşitli açıklamalarda bulunur. Toplantıda, proje dosyalarını ve bir kısım kitaplarını kurtarmada yeğeni Uzun'un büyük yardımı olduğunu söyler.

“ ‘Evim yandı. Manen bağılı olduğum bu evin yanmasına çok üzgünüm. Ama yerine aynısını yaptıracağım. Elbiselerimi kurtarmayı akıl edemedim ama proje dosyalarımla bir kısım kitaplarımı kurtarabildim. Bunda sevgili yeğenim Uzun'un büyük yardımları oldu’ ” (Sarıyüce, 2017b, s. 78-79).

Karbeyaz adlı romanda otuz yıl önce köyünü bırakıp gurbet ellere çalışmaya gelen Kısacık Ali, karısı ve iki çocuğunu alarak sefalet içindeki bir hâlde köye döner. Köy meydanında ne kadar zor durumda olduğunu köylüye anlatır ancak hiç kimse ona yardım etmez, evine almaz. Yağmur Ali olanları görür, eve gelince yaşananları evdekilere anlatır. Ali'nin halası Fatma aba ve üvey annesi Gülbeyaz onlara yardım etmek ister.

“ ‘Aba’ diyor halama. ‘Ne düşünüyorum bilir misiniz?’

‘Kız yoksa sen de mi aynı şeyi geçiriyorsun içinden?’

‘Ben diyecektim ki...’

Çalışkanlık	-	2	1	5	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	
Çevrenin Korunması	-	2	10	4	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	1	-
Dayanışma	3	2	5	1	4	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Dostluk	-	8	-	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Dürüstlük	-	1	2	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Empati	-	2	-	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fedâkarlık	1	-	-	1	5	1	-	4	-	-	-	1	-	1	1	1	-
Güvenilirlik	-	2	2	7	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Hoşgörü	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merhamet	3	5	-	-	3	-	-	3	-	-	2	-	-	-	3	-	-
Misafirperverlik	1	2	1	4	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nazik Olmak	-	2	10	7	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Öz Güven Sahibi Olmak	-	1	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paylaşıcı Olmak	-	4	2	1	4	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1
Sabır	2	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlıklı Olmaya Önem Vermek	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saygı	-	1	1	5	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Sevgi	3	3	4	1	8	1	-	2	1	-	-	-	1	1	1	1	1
Sorumluluk	1	1	9	4	2	1	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-
Temizlik	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Vefakârlık	2	1	-	1	3	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-	2	-
Yardıms severlik	1	6	8	7	2	1	-	4	-	2	-	-	-	1	1	-	2

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Çalışmada Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklara yönelik olarak yazdığı roman ve hikâyelerde yer alan değerler eğitimi unsurları belirlenirken Türk Millî Eğitimi Genel Amaçları ile 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı incelenmiş, çalışmada kullanılacak olan değerler belirlenmiştir. Birbiriyle ilişkili olan değerler, aynı başlık altında toplanmış ve böylece çalışmada bütünlük sağlanmıştır.

İncelenen eserlerdeki değerler, genellikle nasihate dayalı bir şekilde okuyucuya sunulmamış, mesajlar kahramanlar ve olaylar üzerinden somutlaştırılarak verilmiştir. Değerlerin bu şekilde aktarımı çocuk üzerindeki etkinin kalıcı olmasını sağlayacaktır.

Evime Dönüyorum isimli çocuk romanında 12 farklı değer 20 kez kullanılmıştır. Dayanışma, merhamet ve sevgi en çok kullanılan değerlerdir. Eser, olumlu yönde değerleri bulundurmasına karşın olumsuz yöndeki ifadelere de yer vermektedir. Romanda kedilere tekme atan kasap, kendilerini koruyamayan kuş yavrularını yiyen kedi, kurt tarafından parçalanmış ve kan gölü içinde yatan bir eşek gibi karakterler bulunmaktadır. Romanın büyük bir kısmında ormanda birbirlerini öldürerek beslenen hayvanlardan bahsedilmektedir. Oysa çocuk dünyası içinde bu hayvanlar, oldukça sevimli ve sevgi dolu bir şekilde yer edinirler.

Güle Güle Küçük Arkadaş adlı romanda 22 farklı değer 51 kez kullanılmıştır. Dostluk, yardımseverlik, merhamet ve paylaşımcı olmak en sık kullanılan değerlerdir. Kitabın oldukça sık bir şekilde değerler eğitimi unsurlarına yer vermesi olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın kahramanlarını küçük çocukların oluşturması, kitabı okuyan çocukların olaylara kendilerini daha yakın hissetmelerini sağlayacaktır.

Dedemin Denizaltısı adlı romanda 24 farklı değer 90 kez kullanılmıştır. Bilimselliğe önem vermek, çevrenin korunması, nazik olmak, sorumluluk ve yardımseverlik en sık işlenen değerlerdir. Romanda yoğun bir şekilde ele alınan

değerler, çocuğun davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. Eserde olumsuz unsur içeren durumlara yer verilmemiştir. Bu roman, yazarın en yoğun şekilde değer kullandığı eseridir.

Beyaz Kanatlı Kuş adlı romanda 25 farklı değer 74 kez kullanılmıştır. Güvenilirlik, nazik olmak, yardımseverlik, çalışkanlık ve saygı en sık kullanılan değerlerdir. Kitap, çocuğa olumlu pek çok mesaj vermekte ve çocuğun merak duygusunu uyandırarak öğretici bir nitelik taşımaktadır. Roman, yazarın farklı türdeki değerleri en çok kullandığı eseridir.

Karbeyaz adlı romanda 21 farklı değer 54 kez kullanılmıştır. Sevgi, cesaret, fedakârlık, dayanışma ve paylaşımcı olmak en sık kullanılan değerlerdir. Küçük bir çocuğun yaşamını konu edinen eserde, çeşitli zorluklarla karşılaşan küçük kahramanın tüm zorluklara rağmen hayatını olumlu hâle getirme çabası görülmektedir.

İncelenen beş romanın tamamında dayanışma, misafirperverlik, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir. Bu durum yazarın bu değerlere verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir. Romanların dört tanesinde ise çalışkanlık, dürüstlük, güvenilirlik, paylaşımcı olmak, sabır, temizlik ve vefakârlık değerlerine rastlanmıştır.

Tarla Kuşlarının Öyküsü adlı hikâye kitabında 6 farklı değer 6 kez kullanılmıştır. Çalışkanlık, dayanışma, fedakârlık, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine rastlanmıştır. Eserde sadece bir hikâyeye yer verilmiştir.

Manzum Nasrettin Hoca Öyküleri adlı hikâye kitabında hiçbir değer tespit edilememiştir. Bu durum eserin değerler eğitimi alanında kullanılmasının mümkün olmadığını göstermektedir.

Üç Ayaklı Oğlak adlı hikâye kitabında 13 farklı değer 22 kez işlenmiştir. Cesaret, çalışkanlık, çevrenin korunması, dürüstlük, empati, fedakârlık, merhamet, nazik olmak, paylaşımcı olmak, sabır, sevgi, vefakârlık, yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir. Merhamet, yardımseverlik ve fedakârlık değerleri en sık kullanılan değerlerdir.

Hacivat ile Karagöz 'Armut ile Atom' adlı hikâye kitabında 3 farklı değer 3 kez kullanılmıştır. Bir hikâyeyi barındıran eserde bilimselliğe önem vermek, dostluk ve sevgi değerlerine rastlanmıştır.

Babasını Arayan Çocuk adlı hikâye kitabında 4 farklı değer 6 kez kullanılmıştır. Cesaret, dayanışma, saygı ve yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir.

Beyaz Pelerinli Kız adlı hikâye kitabında 4 farklı değer 6 kez işlenmiştir. Güvenilirlik, merhamet, sorumluluk ve vefakârlık değerlerine rastlanmıştır.

Uçurtmam Birinci Olacak adlı hikâye kitabında 4 farklı değer 4 kez işlenmiştir. Eserde barış, çevrenin korunması, fedakârlık ve güvenilirlik değerlerine yer verilmiştir.

Sahibini Unutmayan Köpek adlı hikâye kitabında 2 farklı değer 2 kez kullanılmıştır. Sevgi ve vatanseverlik değerleri kullanılmıştır.

Uğur Böceğinin Düğünü adlı hikâye kitabında 6 farklı değer 6 kez işlenmiştir. Cesaret, fedakârlık, sevgi, sorumluluk, vefakârlık ve yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir.

Dört İsimli Prenses adlı hikâye kitabında 12 farklı değer 14 kez kullanılmıştır. Aile birliğine önem vermek, cesaret, çevrenin korunması, dayanışma, fedakârlık, merhamet, nazik olmak, paylaşımcı olmak, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri tespit edilmiştir. Merhamet değeri en sık kullanılan değerdir.

El Evinde adlı hikâye kitabında 8 farklı değer 9 kez kullanılmıştır. Cesaret, çalışkanlık, çevrenin korunması, dürüstlük, fedakârlık, paylaşımcı olmak, sevgi ve vefakârlık değerleri kullanılmıştır.

Beyaz Tay adlı hikâye kitabında 3 farklı değer 4 kez kullanılmıştır. Paylaşımcı olmak, sevgi ve yardımseverlik değerleri tespit edilmiştir.

Adalet, alçak gönüllülük, cömertlik, hoşgörü, misafirperverlik, öz güven sahibi olmak, sağlıklı olmaya önem vermek ve temizlik değerlerine hiçbir hikâye kitabında rastlanamamıştır. Aile birliğine önem vermek, barış, bilimsellik, dostluk, empati, sabır ve vatanseverlik değerlerine yalnızca birer kez rastlanmıştır. Çalışkanlık, dürüstlük, güvenilirlik, nazik olmak, paylaşımcı olmak ve saygı değerleri ise ikişer kez kullanılmıştır. Bu değerler, hikâye kitaplarında romanlara göre daha az yer almıştır.

İncelenen hikâye kitaplarında yer alan kahramanlar genellikle hayvanlar ve küçük çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, çocukluğunu geçirdiği köy hayatıyla ilgili birçok unsur barındıran hikâyeler yazmıştır. O dönemin şartları ve getirdiği zorluklar eserlerde sıklıkla yer almıştır. Toplumun sahip olduğu olumlu özelliklerin yanında birçok olumsuz özelliğe sahip olay ya da kahramana yer verilmiştir. Kahramanların başından geçen olaylar incelendiğinde ise olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlarla karşılaşılabilir. Çocuklar okudukları metinlerde kendi yaşitlarının olmasını ilgiyle karşılarlar. Ancak incelenen hikâyelerde karşılaşılan çocuk kahramanların yaşadıkları çocuklarının gelişim özelliklerine uygun değildir. Açlık

sebebiyle bayılarak yere düşen bir çocuk, babası öldüğü hâlde bunu bilmediği için her gün onu bekleyen çocuk, annesinin başucunda onun iyileşmesini bekleyen ama sabah hareket etmediğini gören çocuk, üvey annesinin elinde zor günler yaşayan ve ağır bir işte çalışmak zorunda olan çocuk, çok sevdiği oğlağının kesildiğine şahit olan çocuk, yetim olan ve kaldığı evde inek otlatırken hastalanıp ölen çocuk şeklinde karşımıza çıkan çocuk kahramanlar, okuyucunun psikolojik seviyesine ve gelişimine uygun olaylar yaşamamaktadır.

5.2. Öneriler

Çocukların, küçük yaşlardan itibaren değerler eğitimi unsurlarıyla bezenmiş doğru kitapları okumaları için aileler ve öğretmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Çalışma; öğretmenler ve veliler açısından değerler eğitime yönelik çocuk kitabı seçimi konusunda kaynak olarak kullanılabilir.

Hasan Latif Sarıyüce'nin incelenen eserlerinde doğrudan nasihate yer verilmemesi, değerlerin olaylar üzerinden somutlaştırılarak çocuğa kazandırılmaya çalışılması doğru bir yaklaşımdır. Değerler eğitimi için kullanılacak olan metinlerin ve kitapların bu özelliğe sahip olmasına önem verilebilir.

Değerlerin öğretilmesi ve pekiştirilmesi amacıyla derslerde kullanılan metinlerde Hasan Latif Sarıyüce'ye ait roman ve hikâyelerden değerler eğitimi unsurları barındıran bölümlere yer verilebilir.

İncelenen bu eserlerde değerler eğitimi unsurlarını diğer eserlerden daha fazla barındıran roman ve hikâyeler, çocuk okuyuculara tavsiye edilebilir. Yazarın incelenen tüm romanlarında dayanışma, misafirperverlik, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine rastlanmıştır. Bu değerlerin çocuklara kazandırılması için Hasan Latif Sarıyüce'ye ait romanlar çocuklara okutulabilir.

Bir eserin tüm değerleri bünyesinde barındırmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Bu açıdan değer eğitiminde nitelik sahibi farklı eserlere, farklı yazarlara da yönelmek gerekir.

KAYNAKÇA

- Aldı, M. (2014). Bizim çok güzel bir masal dilimiz var. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Dönemi Edebiyatı Özel Sayısı*. 248-252.
- Apuhan, R. Ş. (2003). *Çocuklarda ve gençlerde ahlak ve karakter eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aydın, A. (2014). *Eğitim hikâyesidir*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aydın, A.Z. (2012). *Ailede ahlak eğitimi* (5. bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Babacan, M. (2008). *Yazılı ve sözlü anlatım kompozisyon bilgileri*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir? *Eğitime Bakış Dergisi*(19),18-21
- Balcı, M. (2014). *Değerleri yaşa(t)mak & Değerler Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Cevizci, A. (2003). *Felsefe terimleri sözlüğü* (2. bs.). İstanbul: Paradigma Yayınları
- Ceylan Z. ve Akpınar Ş. (2018). Hasan Latif Sarıyüce'nin "Tarla Kuşlarının Öyküsü"nde Çocuğa Görelik. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 6(3), 504-516.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı* (4. bs.). İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çankırlı, A.(2015). *Ailede ve okulda değerler eğitimi*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler*. Yüksek lisans tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircioğlu, İ.H. ve Tokdemir, A.M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt 6. No. 15, 69-88.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2), 75-102.
- Durukan, E. (2008). İlköğretim ikinci kademe (2005) Türkçe dersi öğretim programında genel amaçlar–hedef / kazanımlar ilişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 149-158.

- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler eğitimi dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Gönen, M. (Ed.) (2013). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*, Amsterdam, Hollanda Türk Akademisyenler Vakfı Yayınları.
- Hökekleli, H. (2013). *Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insani değerler*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Işık, İ. (2002). *Türkiye yazarlar ansiklopedisi*. “Hasan Latif Sarıyüce” (2. bs. s. 818). Ankara: Elvan Yayınları.
- Işık, İ. (2006). *Resimli ve metin örneklili Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi*. “Hasan Latif Sarıyüce” (2. bs. Cilt 8, s. 3125-3126). Ankara: Elvan Yayınları.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Kaymakcan R. ve Meydan H. (2012). *Ahlaki karakter ve eğitimi. değerler ve eğitimi-II Sempozyum bildirileri kitabı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Miles, B., ve Huberman, M. (2015). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: nitel veri analizi* (Çev. Ed: Sadegül Akbaba Altun-Ali Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2003). İlköğretim kurumları yönetmeliği. *Tebliğler dergisi*. Haziran, 66, 2549.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara.
- Nas. R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı* (2. bs.). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Oğuzkan, A. F.(2013). *Çocuk edebiyatı* (10. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. ve Tayşi, E. (2011). Dede korkut hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. 1, (1), 21-31.

- Özdemir, G. (2008). *Sevim AK'ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239
- Özkul, O. (2008). *Kültür ve küreselleşme: kültür sosyolojisine giriş*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Sarıyüce, H. L. (1973). *Tarla kuşlarının öyküsü*. İstanbul: Arkın Kitabevi.
- Sarıyüce, H. L. (1979). *Manzum Nasrettin Hoca öyküleri*. Ankara: Güneş Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (1980). *Üç ayaklı oğlak*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (1982). *Armut ile atom*. Ankara: Anadol Yayıncılık.
- Sarıyüce, H. L. (1991a). *Babasını arayan çocuk*. İstanbul: Serhat Yayınları
- Sarıyüce, H. L. (1991b). *Beyaz pelerinli kız*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (1993). *Evime dönüyorum*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2000a). *Uçurtmam birinci olacak*. İzmir: Kültür Kitap Sarayı Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2000b). *Sahibini unutmayan köpek*. İzmir: Kültür Kitap Sarayı Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2000c). *Uğur böceğinin düğünü*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2000d). *Dört isimli prenses*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2000e). *El evinde*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2007). *Beyaz tay*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sarıyüce, H. L. (2010). *Güle güle küçük arkadaş* (4. bs.). İstanbul: Nar Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2017a). *Dedemin denizaltısı*. İstanbul: Rönesans Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2017b). *Beyaz kanatlı kuş*. İstanbul: Rönesans Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2017c). *Karbeyaz*. İstanbul: Rönesans Yayınları.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat* (9. bs.). İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. , Kaya, Z. ve Aslan, C. (2011). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi* (2. bs.). İzmir: Tudem Yayınları
- Şen, Ü. (2007). *Millî eğitim bakanlığı'nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şentürk, H. (2010). Kişilik gelişiminde eğitim, din ve değerlerin rolü. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18), 50-55.

- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (2010). "Hasan Latif Sarıyüce". Murat Yalçın (Edt). (3. bs. , Cilt 2, 895-896). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tarhan, N. (2017). *Değerler psikolojisi ve insan*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Turan, M.(2015) *Değerler eğitimi* (2. bs.), İstanbul, Kutup Yıldızı Yayınları.
- Tüfekçi Can, D. (2014a). *Çocuk edebiyatı: kuramsal yaklaşım*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tüfekçi Can, D. (2014b). *Çocuk edebiyatına giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)* (1977). "Hasan Latif Sarıyüce". Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara (Hızl.). (Cilt 7. s. 463-464). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türkeri, M. (2012). *Etik açıdan değer nasıl oluşur ve pratiğe nasıl yansır*, Değerler ve eğitimi-II sempozyum bildirileri kitabı. İstanbul: Dem Yayınları.
- Uslupehlivan, E. (2018). *Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk romanlarında değer eğitimi ve söz varlığı*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2017). *Çocuk edebiyatı* (9. bs.). Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama.
- Yaman, H., Taflan S. ve Çolak S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi* (19). s. 499-522.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2017). *Pakize Özcan'ın eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, D. (2011). *Roman sanatı ve toplum*. İstanbul: Kesit Yayınları

Yolcu, T. A. (2019). *Hasan Latif Saryüce'nin anadolu masallarının eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan: Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yorulmaz, B. (2017). *Ailede değerler eğitimi*, İstanbul: Erkam Yayınları.

Elektronik Kaynaklar:

Kaya, V. (2006). “Hiçbir kitabı küçümsememek gerekir”.

https://www.beyazbulut.com/beyaz_mikrofon/19/290/

[hasan_latif_saryuce_hicbir_kitabi_kucumsememek_gerekir](https://www.beyazbulut.com/beyaz_mikrofon/19/290/hasan_latif_saryuce_hicbir_kitabi_kucumsememek_gerekir). Erişim tarihi:

10.01.2019

<https://www.biyografya.com/biyografi/16090>. Erişim tarihi: 10.01.2019

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Fatma ŞAHİN
Uyruğu: Türkiye (T.C.)
Doğum Tarihi ve Yeri: 01.05.1987 – Kayseri
Medeni Durum: Bekâr
e-mail: fatmasahindt.38@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Erciyes Üniversitesi, Türkçe Öğretmenliği	2009
Lise	Nevşehir Süper Lise, Nevşehir	2005

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2009-Hâlen	Millî Eğitim Bakanlığı	Türkçe Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce